

Správa o mládeži 2018

Situačná analýza kvality života mladých ľudí

OBSAH

I. ÚVOD.....	3
II. DETI A MLÁDEŽ NA SLOVENSKU	4
III. TVORBA SPRÁVY O MLÁDEŽI.....	6
IV. VZDELÁVANIE	7
V. ZAMESTNANOSŤ	15
VI. TVORIVOSŤ A PODNIKAVOSŤ	24
VII. PARTICIPÁCIA	33
VIII. MLÁDEŽ A SVET	44
IX. ZDRAVIE A ZDRAVÝ ŽIVOTNÝ ŠTÝL	53
X. SOCIÁLNE ZAČLENENIE	63
XI. DOBROVOLNÍCTVO	73
XII. PRÁCA S MLÁDEŽOU	79

I. ÚVOD

Správa o mládeži 2018 (ďalej len „správa“) je v poradí tretím komplexným materiálom, ktorý prezentuje súčasný život mladých ľudí na Slovensku na základe výskumov a zistení mnohých erudovaných odborníkov. Nadväzuje na Správu o mládeži 2014 a umožňuje tak porovnať vývoj situácie a podmienok života mladých ľudí v rôznych oblastiach činnosti tejto špecifickej a zároveň jednej z najvýznamnejších vrstiev populácie každej vyspelej spoločnosti. Proces prípravy Správy o mládeži 2018 vychádza z dokumentu Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 - 2020. Jej hlavným cieľom, podobne ako pri predchádzajúcich správach, je zmapovať aktuálne podmienky života mladých ľudí a na tomto základe zabezpečiť kontinuitu v oblasti stanovovania cieľov štátnej politiky pre oblasť detí a mládeže. Ide o komplexný dokument, monitorujúci rôzne stránky života mladých ľudí v Slovenskej republike, informujúci o reálnej situácii a aktuálnych výzvach v špecifických oblastiach politiky vo vzťahu k mládeži.

Garantom správy je odbor mládeže Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Koordináciu tvorby textu zabezpečovala priamo riadená organizácia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže. V prvej fáze prípravy (január – marec 2017) boli vytvorené pracovné skupiny zložené z 83 členov – zástupcov medzirezortnej pracovnej skupiny pre štátnu politiku v oblasti mládeže, priamoriadených organizácií, odborníkov z vedy a výskumu, mimovládnych organizácií, škôl a školských zariadení, samosprávnych orgánov a odbornej verejnosti. V druhej fáze prípravy (marec – október 2017) sa uskutočnili pod vedením odborných garantov a koordinátorov jednotlivých kapitol, odborné diskusie k podkladovým materiálom a tvorbe jednotlivých kapitol správy. Diskusie poodhalili rozličné uhly pohľadu na podmienky, problémy aj výzvy v jednotlivých oblastiach života mladých ľudí. V ďalšej fáze bola pripravená prvá verzia správy, ktorá bola pripomienkovaná členmi pracovných skupín a recenzentmi. Jednotlivé texty správy nemusia preto odrážať názory a postoje všetkých zapojených účastníkov do jej tvorby a pripomienkovania.

Slovensko nie je jediný štát, kde sa tvorí takýto dokument. Z iniciatívy Riaditeľstva pre mládež a šport Rady Európy sa rovnaký proces uskutočňuje vo viacerých európskych krajinách už od roku 1997.¹ Správa má ambíciu dať odpoveď na otázku, do akej miery je súčasná spoločnosť priateľská vo vzťahu k deťom a mládeži. Správa neponúka hotové riešenia, ale poukazuje na základné výzvy a prekážky rozvoja v jednotlivých oblastiach a slúži ako materiál k príprave budúcich opatrení v rámci medzirezortnej a medzi sektorovej spolupráce, ktorá sa stáva stále viac nevyhnutnou.

¹ V roku 1995 na neformálnom stretnutí ministrov zodpovedných za mládež Rady Európy vystúpil minister kultúry Fínska p. Claes Anderson s iniciatívou projektu zameraného na vypracovanie správy o postavení a perspektívach mladých ľudí v jednotlivých členských krajinách Rady Európy. Vychádzal pritom zo skúseností z podobného projektu OECD v oblasti vyššieho vzdelávania a projektu Rady Európy zameraného na situáciu v oblasti kultúrnej politiky. Iniciatíva bola akceptovaná a zaradená medzi medzivládne programy Rady Európy pod názvom "National Youth Policy Review". Slovenská republika prezentovala túto správu v roku 2005.

II. DETI A MLÁDEŽ NA SLOVENSKU

Novšie údaje ukazujú, že Slovenská republika mala k 31. decembru 2017 5 443 120 obyvateľov. V roku 2017 sa v Slovenskej republike narodilo 57 969 živých detí a zomrelo 53 914 osôb. Prirodzený prírastok obyvateľstva tak dosiahol 4 055 osôb. Zahraničnou migráciou získala Slovenská republika 3 722 osôb (pristáhovalo sa 7 188 a vystáhovalo sa 3 466 osôb). Celkový prírastok obyvateľstva Slovenska bol 7 777 osôb. Z celkového počtu obyvateľov tvorila 35,5% mládež do 30 rokov t. j. 1 931 633 ľudí (51,2% mužov a 48,8% žien).

Tabuľka č. 1: Rozdelenie mladých ľudí podľa krajov.²

Kraj SR	počet mladých ľudí 0 – 30 rokov	muži	ženy	% zo všetkých mladých ľudí 0 – 30 rokov
Bratislavský	208 159	105 385	102 774	10,78 %
Trnavský	186 615	95 786	90 829	9,66 %
Trenčiansky	193 622	99 339	94 283	10,02 %
Nitriansky	221 861	114 298	107 563	11,49 %
Žilinský	255 531	130 996	124 535	13,23 %
Banskobystrický	223 925	114 454	109 471	11,59 %
Prešovský	335 847	172 290	163 557	17,39 %
Košický	306 073	156 286	149 787	15,85 %

Tabuľka č. 2: Rozdelenie mladých ľudí podľa vekových kategórií³

Veková kategória			
	celkom	% zo všetkých ľudí SR	% zo všetkých mladých (0 – 30)
0 – 4 rokov	284 605	5,4%	14,7%
5 – 9 rokov	290 886	5,6%	15,0%
10 – 14 rokov	264 737	5,2%	13,7%

² Zdroj: Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011. Štatistický úrad SR

³ Zdroj: Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011. Štatistický úrad SR

15 – 19 rokov	277 754	5,3%	14,4%
20 – 24 rokov	332 754	6,4%	17,2%
25 - 30 rokov	480 897	7,6%	24,9%
Spolu	1 931 633	35,5%	100%

Slovensko je z hľadiska demografického vývoja rôznorodé na viacerých úrovniach. Hlavnými diferenciačnými osami je lúnia južný a severný a východný a západný región, ďalej je to mesto a priemyselné oblasti s koncentráciou obyvateľstva verzus vidiek, a napokon prímestské oblasti oproti izolovaným oblastiam. V rámci uvedených línií sa vytvorili oblasti s odlišným demografickým správaním. Značná heterogenita demografickej situácie na Slovensku je výsledkom odlišnej skladby obyvateľstva, ale aj odlišných životných podmienok a tradícií. Jednotlivé demografické procesy závisia od viacerých činiteľov. Dôležitú úlohu zohrávajú kultúrne faktory, sociálna a ekonomická situácia obyvateľov, rodová a veková skladba v jednotlivých regiónoch, štruktúra obyvateľov podľa rodinného stavu a vzdelania, ale i etnická príslušnosť a náboženská orientácia. Najmä posledné tri v podmienkach Slovenska silne intervenujú do rodinného života a reprodukčného správania. Do konečného výsledku určitým spôsobom zasahuje aj priebeh industrializácie a urbanizácie v minulosti, ktorý na jednej strane spôsobil veľkú koncentráciu obyvateľstva a na druhej strane vyludňovanie určitých regiónov a ich starnutie. Po roku 1989 k týmto tradičným alebo industriálne vytvoreným rozdielom pribudli i rozdiely v životných podmienkach. V SR sa vytvorili oblasti s vysokou úrovňou nezamestnanosti a bez pracovných príležitostí, vznikli celé regióny, z ktorých sa dlhodobo a masovo odchádza za prácou, často aj do zahraničia.

Vo všeobecnosti možno o dnešných mladých ľuďoch povedať, že je to najcitlivejšia sociálna skupina, ktorú ostro zasiahli sociálne zmeny v spoločnosti. Spôsob života a prístup mladých ľudí k životu má dnes iné dimenzie, niekedy ťažko akceptovateľné staršími generáciami vyrastajúcimi v tradičnej kultúre. Dnešná mládež sa kultúrne osamostatňuje, vytvára osobitný štýl života, módu, osobitné hodnotové orientácie, ale aj nové formy partnerských vzťahov – manželstvá sa uzatvárajú neskôr, narastá počet mladých ľudí, ktorí žijú samostatne, tradičné manželstvo sa mení na partnerstvo.

III. TVORBA SPRÁVY O MLÁDEŽI

Správa vznikla na základe informácií o postavení mládeže v SR, získaných z výskumov a prieskumov⁴, ako aj vyžiadaných expertných podkladov. Návrh obsahu správy tvorili členovia deviatich pracovných skupín (v súlade s kapitolami tejto správy), ktorými boli zástupcovia orgánov štátnej a verejnej správy, zamestnávateľov a mimovládnych organizácií, aktívnych v príslušnej oblasti, ako aj experti, výskumníci a mladí ľudia. Pracovné skupiny boli vedené odborníkmi v danej téme. Jednotlivé kapitoly nakoniec prešli recenziou vybranými expertmi, ktorí neboli zapojení do fázy prípravy textu.

Správa o mládeži má byť dokumentom, ktorý umožní nielen poznať situáciu a kvalitu života mladých ľudí na Slovensku, ale aj ich čiastočne porovnať so situáciou v ostatných členských krajinách Európskej únie. Preto je správa členená do kapitol, ktoré zodpovedajú jednotlivým častiam Stratégie EÚ pre mládež – Investovanie a posilnenie postavenia mládeže prijatou Radou EÚ 27. 4. 2009⁵. Zároveň je členenie správy totožné aj s tematickými oblasťami Stratégie Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020, aby došlo k maximálnemu prepojeniu identifikovaných výziev a možností ich riešenia.

Nasledujúce kapitoly správy sú koncipované tak, aby umožnili prehľad o danej téme v súvislosti s postavením mladých ľudí, definujú súčasný stav, existujúce opatrenia a výzvy na najbližšie obdobie.

⁴ www.vyskummladeze.sk

⁵ *Oznámenie komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia EÚ pre mládež – investovanie a posilnenie postavenia mládeže. Obnovená otvorená metóda koordinácie s cieľom riešiť výzvy a príležitosti týkajúce sa mládeže. Európska komisia, 2009, ďalej len „Stratégia EÚ pre mládež: Investovanie a posilnenie postavenia mládeže“*
Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0200:FIN:SK:PDF>

IV. VZDELÁVANIE

IV.1 OPIS VÝCHODISKOVEJ SITUÁCIE

Podľa slov komisára EÚ pre vzdelávanie, kultúru, mládež a šport T. Navracsicsa dobré vzdelávanie „...kladie základ pre osobný rozvoj a aktívne občianstvo. Je východiskovým bodom pre úspešnú profesionálnu kariéru a najlepšou ochranou proti nezamestnanosti a chudobe. Na to, aby jednotlivci a spoločnosti mohli využívať tieto výhody, potrebujeme kvalitné vzdelávacie systémy v celej EÚ...“⁶

V sledovanom období sme zaznamenali nasledovný vývoj v žiackej a študentskej populácii:

Školy, žiaci v školskom roku 2014/2015		Štátne		Súkromné		Cirkevné		Spolu	
Druh zariadenia		školy	deti, žiaci,	školy	deti, žiaci,	školy	deti, žiaci,	školy	deti, žiaci,
			študujúci		študujúci		študujúci		študujúci
Denná forma a externá forma spolu	materské školy	2725	147939	101	4528	70	3935	2896	156402
	základné školy	1971	396861	47	5500	115	23370	2133	425731
	základné umelecké školy	196	103658	114	48962	11	5288	321	157908
	jazykové školy	25	16374	13	5009	1	77	39	21460
	gymnázia	150	59081	37	4229	57	12074	244	75384
	konzervatóriá	6	1820	8	928	1	208	15	2956
	stredné odborné školy	354	184549	86	15785	20	4672	458	144127
	špeciálne školy spolu	379	3390	29	1354	17	542	425	35796
	okrem toho školy pri z	50	1859	10	351	0	0	60	2210
	vysoké školy I. a II. stu	26	143143	13	27295			39	173984
vysoké školy III. stupeň	x	8492	x	550			x	13300	

Školy, žiaci v školskom roku 2015/2016		Štátne		Súkromné		Cirkevné		Spolu	
Druh zariadenia		školy	deti, žiaci,	školy	deti, žiaci,	školy	deti, žiaci,	školy	deti, žiaci,
			študujúci		študujúci		študujúci		študujúci
Denná forma a externá forma spolu	materské školy	2734	148456	127	5240	74	4260	2935	157956
	základné školy	1943	397369	52	6052	118	23997	2113	427418
	základné umelecké školy	199	106080	153	51904	11	5481	363	163465
	jazykové školy	27	15741	13	5252	1	153	41	21146
	gymnázia	149	58005	40	4915	57	11913	246	74833
	konzervatóriá	6	1834	10	960	1	183	17	2977
	stredné odborné školy	354	128483	93	15794	19	4613	466	148890
	špeciálne školy spolu	384	33354	33	1510	18	560	435	35424
	okrem toho školy pri z	50	1814	10	344	0	0	60	2158
	vysoké školy I. a II. stu	23	133811	12	20537			35	154348
vysoké školy III. stupeň	x	7683	x	515	x		x	8198	

⁶ Pozri aj <https://europskenoviny.sk/2017/06/03/komisia-prijala-nove-iniciativy-v-oblasti-skolskeho-vysokoskolskeho-vzdelavania/>

Školy, žiaci v školskom roku 2016/2017									
Druh zariadenia		Štátne		Súkromné		Cirkevné		Spolu	
		školy	deti, žiaci, študujúci	školy	deti, žiaci, študujúci	školy	deti, žiaci, študujúci	školy	deti, žiaci, študujúci
Denná forma a externá forma spolu	materské školy	2744	148971	137	5632	78	4478	2959	159081
	základné školy	1927	401528	57	7434	117	24503	2101	433465
	základné umelecké školy	200	107659	149	53405	11	5533	360	166597
	jazykové školy	26	14575	13	5572	1	125	40	20272
	gymnázia	148	56437	39	4331	54	12039	241	72807
	konzervatóriá	6	1861	10	951	1	163	17	2975
	stredné odborné školy	344	124181	93	16104	18	4646	455	144931
	špeciálne školy spolu	390	32475	35	1682	18	552	443	34709
	okrem toho školy pri zdravotných zariadeniach	49	1811	10	356	0	0	59	2167
	vyššie odborné školy I. a II. stupňa	23	125218	12	18694			35	143912
vyššie odborné školy III. stupňa	x	7011	x	393	x		x	7404	

Školy, žiaci v školskom roku 2017/2018									
Druh zariadenia		Štátne		Súkromné		Cirkevné		Spolu	
		školy	deti, žiaci, študujúci	školy	deti, žiaci, študujúci	školy	deti, žiaci, študujúci	školy	deti, žiaci, študujúci
Denná forma a externá forma spolu	materské školy	2742	149017	156	6444	86	4848	2984	160309
	základné školy	1914	406790	59	8520	116	25272	2089	440582
	základné umelecké školy	200	108673	154	53959	11	5362	365	167994
	jazykové školy	26	13381	13	6929	1	137	40	20447
	gymnázia	147	57186	40	4602	53	12585	240	74373
	konzervatóriá	6	1843	10	1047	1	158	17	3048
	stredné odborné školy	342	119823	89	16033	18	4633	449	140489
	špeciálne školy spolu	395	31993	37	1808	20	577	452	34378
	okrem toho školy pri zdravotných zariadeniach	48	1768	8	247	0	0	56	2015
	vyššie odborné školy I. a II. stupňa	23	116438	11	16618			34	160148
vyššie odborné školy III. stupňa (PhD.) - celkom		6634		357			x	10345	

Školy, žiaci v školských rokoch 2014/15 - 2017/18									
Druh zariadenia		Spolu 2014/15		Spolu 2015/16		Spolu 2016/17		Spolu 2017/18	
		školy	deti, žiaci, študujúci	školy	deti, žiaci, študujúci	školy	deti, žiaci, študujúci	školy	deti, žiaci, študujúci
Denná forma a externá forma spolu	materské školy	2896	156402	2935	157956	2959	159081	2984	160309
	základné školy	2133	425731	2113	427418	2101	433465	2089	440582
	základné umelecké školy	321	157908	363	163465	360	166597	365	167994
	jazykové školy	39	21460	41	21146	40	20272	40	20447
	gymnázia	244	75384	246	74833	241	72807	240	74373
	konzervatóriá	15	2956	17	2977	17	2975	17	3048
	SOŠ	458	144127	466	148890	455	144931	449	140489
	špeciálne školy	425	35796	435	35424	443	34709	452	34378
	školy pri zdravotných zariadeniach	60	2210	60	2158	59	2167	56	2015
	VŠ I a II. st.	39	173984	35	154348	35	143912	34	160148
VŠ III. st.	x	13300	x	8198	x	7404	x	10345	

Zdroj: http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-suhrne-tabulky.html?page_id=9603

V sledovanom období boli v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy zaznamenané najmä tieto udalosti:

- S účinnosťou od **01. 09. 2015** došlo k vytvoreniu inovovaných štátnych vzdelávacích programov (ďalej len „iŠVP“) pre materské školy (MŠ), základné školy (ZŠ), pre **gymnázia** so štvorročným a päťročným vzdelávacím programom, pre gymnázia s osemročným vzdelávacím programom, a pre základné umelecké školy (ZUŠ).
- Zvýšila sa dotácia vyučovacích hodín prírodovedných predmetov (fyzika, biológia, chémia, matematika, informatika). V súvislosti s tým je vytvorený nový predmet prvouka na prvom stupni základnej školy.
- Vyučovanie cudzích jazykov sa realizuje od tretieho ročníka povinným predmetom – anglickým jazykom. Druhý cudzí jazyk sa vyučuje tak, že škola ho povinne ponúka žiakom 7. – 9. ročníka z rámca voliteľných hodín podľa možnosti školy a záujmu žiakov (výberom z francúzskeho, nemeckého, talianskeho, španielskeho a ruského jazyka). Pri vyučovaní druhého cudzieho jazyka je potrebné vyučovať najmenej dve vyučovacie hodiny týždenne.
- Posilnil sa vyučovací predmet pracovné vyučovanie na prvom stupni a predmet technika na druhom stupni tak, aby sa posilnili praktické zručnosti žiakov. O organizácii vyučovania rozhoduje riaditeľ školy s prihliadnutím na personálno-odborné a materiálno-technické podmienky školy. Škola je povinná odučiť z tematického okruhu technika najmenej dve tretiny z celkovej časovej dotácie vyučovacieho predmetu v každom školskom roku a podľa svojich podmienok najviac jednu tretinu z celkovej časovej dotácie vyučovacieho predmetu v školskom roku z tematického okruhu ekonomika domácnosti.
- Rezort školstva predložil dňa **30. júna 2015** Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport Informáciu o plnení **Vecného a časového plánu opatrení na zlepšenie výsledkov žiakov v medzinárodnom meraní žiakov OECD – v štúdiu PISA**.
- **MŠVVaŠ SR** predložilo **koncom roka 2015** do Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport *Národnú stratégiu zvyšovania úrovne a kontinuálneho rozvíjania čitateľskej gramotnosti* (ďalej len „národná stratégia“), ktorá obsahuje okrem iného aj rozličné taktické iniciatívy na dosiahnutie predmetného strategického cieľa. Z dôvodu významu materiálu rezort školstva oboznámil s jeho obsahom **vládu Slovenskej republiky**, ktorá ho dňa **29. apríla 2016** vzala na vedomie.
- Ministerstvo školstva vyhlásilo školský rok 2016/2017 za **Rok čitateľskej gramotnosti**, v rámci ktorého bola o.i. vyhlásená „**Čitateľská súťaž pre žiakov základných škôl**“, ktorú rezort školstva realizoval v spolupráci s **VEDOU, vydavateľstvom SAV**.
- Dňa **26. januára 2017** ministerstvo školstva predložilo do Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport v poradí už druhú „**Informáciu o plnení vecného a časového plánu opatrení na zlepšenie výsledkov žiakov – v štúdiu PISA**“.
- Ministerstvo školstva predložilo súčasne s týmto materiálom aj *Informáciu o výsledkoch žiakov dosiahnutých v medzinárodnom meraní OECD štúdia PISA v roku 2015 – prvé výsledky výskumu*.
- MŠVVaŠ SR zabezpečilo podporu funkčnej gramotnosti v oblasti prírodovedných predmetov posilnením prírodovedných predmetov v inovovanom Štátnom vzdelávacom programe, podľa ktorého sa školy vzdelávajú od septembra 2015:
 - týždenná hodinová dotácia prírodovedných predmetov sa v rámcových učebných plánoch **zvýšila**:
 - matematika **na 21** vyučovacích hodín (pôvodne **bolo 19** vyučovacích hodín),
 - fyzika **na 6** vyučovacích hodín (pôvodne **bolo 5** vyučovacích hodín),
 - chémia **na 5** vyučovacích hodín (pôvodne **boli 4** vyučovacie hodiny),
 - biológia **na 7** vyučovacích hodín (pôvodne **bolo 5** vyučovacích hodín),
 - geografia **na 6** vyučovacích hodín (pôvodne **bolo 5** vyučovacích hodín),
 - technika **na 5** vyučovacích hodín (pôvodne **bolo 0** vyučovacích hodín).Spolu ide o **navýšenie povinne odučených 12** vyučovacích hodín so zameraním prevažne na oblasť prírodovedných predmetov.
- **Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV)** zabezpečoval **podporu funkčnej gramotnosti žiakov základných škôl v oblasti prírodovedných predmetov** prostredníctvom realizácie čiastkových aktivít národného projektu „**Podpora polytechnickej výchovy na ZŠ**“.

Cieľom projektu bolo zvýšenie záujmu žiakov základných škôl o predmety zamerané na rozvoj pracovných zručností (fyzika, technika, biológia a chémia) a z toho vyplývajúca podpora profesijnej orientácie žiakov základných škôl na odborné vzdelávanie a prípravu.

V mesiacoch **júl až august 2015** boli v rámci projektu vybavených novými didaktickými prostriedkami odborné učebne fyziky chémie, biológie a techniky v **177 základných školách SR**, čo umožnilo skvalitniť vyučovací proces s využitím moderných metód a foriem vzdelávania, zameraných na využívanie praktických úloh v laboratórnych podmienkach.

- **ŠIOV má akreditované vzdelávacie programy inovačného kontinuálneho vzdelávania** s platnosťou do 31.12. 2018, ktoré sú určené učiteľom predmetov vzdelávacej oblasti **Človek a príroda a Človek a svet práce** zamerané na získanie a rozvoj kompetencií potrebných na uplatňovanie cielených vyučovacích stratégií vedúcich k úspešnému učeniu v predmetoch fyzika, chémia, biológia a technika. Vzdelávacie programy boli pripravené v rámci realizácie čiastkových aktivít národného projektu „Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom polytechnickej výchovy, zameraných na rozvoj pracovných zručností a prácu s talentami“.

Ide o nasledujúce programy:

- Fyzika v experimentoch pre žiakov základnej školy,
 - Polytechnická výchova v predmetoch biológia a chémia na druhom stupni základných škôl,
 - Polytechnická výchova vo vyučovacom predmete technika na základnej škole.
- **Metodicko-pedagogické centrum (MPC)** v Bratislave v roku 2015 vydalo pre vedúcich PZ a OZ **zborník príspevkov** pod názvom *Vedenie školy ako koordinátor rozvoja čitateľskej gramotnosti*.⁷
 - **MPC** poskytovalo **akreditované vzdelávacie programy**, ktoré sekundárne riešili uvedenú problematiku. Vzdelávanie v roku 2015 úspešne absolvovalo **34 803 pedagogických zamestnancov (PZ) a odborných zamestnancov (OZ) v 430** akreditovaných vzdelávacích programoch. Vzdelávanie v prvom polroku 2016 úspešne absolvovalo **5 916 PZ a OZ v 107** akreditovaných vzdelávacích programoch. V roku 2015 a v prvom polroku 2016 vzdelávanie primárne zamerané na uplatnenie **vyučovacích stratégií na podporu čítania s porozumením** úspešne absolvovalo **3 110 PZ**.
 - MŠVVaŠ SR participovalo na *Koncepcii rozvoja kultúrnych a čitateľských kompetencií detí prostredníctvom kultúrnej výchovy s cieľom zriadenia Centra literatúry pre deti a mládež a podpory čítania* (ďalej len „konceptia“). Ide o materiál MK SR, ktorý bol schválený na vláde SR dňa 29. 11. 2017.⁸

Mládež na prahu roka 2018 je prvou generáciou, ktorá už ako celok nemá pamäťovú stopu a skúsenosť s nedemokratickým obdobím vlády jednej strany spred r. 1989. Je zároveň prvou generáciou, ktorá naplno a od raného detstva využíva IKT a mobilnú komunikáciu

Okrem štrukturálnych výziev v oblasti vzdelávania na jeho jednotlivých stupňoch možno preto v strednom i dlhodobom horizonte hovoriť o **výchove k občianstvu, kritickému mysleniu a prevencii/zastavení postupujúcej radikalizácie mládeže ako o kľúčových spoločných výzvach v oblasti výchovy a vzdelávania na Slovensku**. Množstvo výskumov z tejto oblasti realizovalo v posledných rokoch CVTI SR⁹ alebo IUVENTA.¹⁰

Počínajúc augustom 2015 vzrástlo v súvislosti s utečeneckou krízou spoločenské napätie i názorová polarizácia. Ku cti mládeže slúži, že v rámci skúmania jednotlivých vekových skupín vykazovala

⁷ http://www.mpcedu.sk/library/files/zbornik_rp_mpc_ba_cg_nitra_2015_6102016.pdf

⁸ <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=27053>

⁹ http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/vyskumy-a-prevencia/vyskum-v-oblasti-prevencie.html?page_id=10278

¹⁰ <https://www.iuventa.sk/sk/NOVINKY/priciny-radikalizacie-mladeze-vo-veku-14-17-rokov.alej>

spomedzi všetkých skupín najmeneš obavy z príchodu a pomáhania utečencom kategória 18 – 24 ročných¹¹. Ako reakciu na tento vývoj pripravila v auguste 2016 medzirezortná pracovná skupina metodický pokyn **K prevencii extrémizmu a radikalizmu**¹², ktorý je podľa ŠPÚ ... „*primárne určený na využitie pri práci so žiakmi vo vyšších ročníkoch 2. stupňa ZŠ, stredných školách a gymnáziách*“¹³. Obsahovo vychádza z **Koncepcie boja proti extrémizmu na roky 2015 – 2019**¹⁴ prijatej vládou SR v marci 2015.

Okrem snahy o pevnejšie hodnotové ukotvenie mládeže v demokratickom rámci občianskej spoločnosti bola jednou z hlavných tém **kvalita vzdelávania a jeho previazanosť s trhom práce**. **Stratégia pre mládež 2014-2020** uvádza, že „*vzdelávanie a zamestnanosť spolu úzko súvisia a modernizácia vzdelávania v tom smere, aby lepšie zodpovedalo aktuálnym požiadavkám a prognózam trhu práce, je naďalej vysoko aktuálnou témou. Finančná a ekonomická kríza priviedla mladých obyvateľov Slovenska do ťažkej situácie, v ktorej čelia hrozbe chudoby, vyplývajúcej najmä z nedostatku pracovných príležitostí. Flexibilita, priechodnosť systémov a partnerstvo všetkých poskytovateľov vzdelávania sú podmienkou pre rozvoj otvoreného systému vzdelávania, ktorý poskytuje človeku potrebné kompetencie počas celého života. Na Slovensku sú snahy vytvárať také podmienky, aby mladí ľudia mohli využiť potenciál všetkých poskytovateľov formálneho a neformálneho vzdelávania, ako aj príležitostí na spontánne učenie na získanie kompetencií pre úspešné uplatnenie sa v živote*“.

IV.2 EXISTUJÚCE OPATRENIA

Ako strategický cieľ č. 1 si vláda určila **priechodnosť systémov vzdelávania**, t.j. podporovať inkluzívny model priechodnosti sústavy formálnej a neformálnej výchovy a vzdelávania detí a mládeže prostredníctvom nasledovných nástrojov:

- a) legislatívne zmeny (napr. formovanie žiackych školských rád aj na základných školách, v súlade s § 26 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov),
- b) uznávania výsledkov pedagogických a andragogických kompetencií pre kvalifikácie na výchovu a vzdelávanie detí a mládeže (nenastal žiadny posun),
- c) financovania poskytovateľov (akreditovaných podľa zákona) a podnecovanie komplexného inkluzívneho prostredia v celoživotnom vzdelávaní. V tejto oblasti bol zaznamenaný len minimálny progres.

Výrazným krokom ku zmene bolo vypracovanie **dokumentu** pod názvom **Učiaci sa Slovensko**,¹⁵ **pričom v rámci jeho prípravy** sa mohla odborná i širšia verejnosť vyjadriť k jeho obsahu. Dokument popisuje súčasný stav školstva a navrhuje možné opatrenia. Na tento dokument nadviaže Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania s konkrétnymi akčnými plánmi.

Neuspokojivé výsledky vo výchove a vzdelávaní totiž konštatujú viaceré správy Štátnej školskej inšpekcie¹⁶ i OECD¹⁷. Poukazujú na **zhoršujúce sa výsledky žiakov a študentov v monitoringoch, testovaní PISA** a v medzinárodnom porovnaní potom podpriemerné výsledky, počínajúc stredoškolskou úrovňou vzdelávania.

Pozícia Slovenska v rámci štatistík OECD v oblasti kvality vzdelávania a sociálnej mobility spolu s najvyšším podielom vysokoškolských študentov študujúcich v zahraničí spomedzi všetkých

¹¹ Pozri aj http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/Sprava_z_vyskumu_2.pdf s.7

¹² Pozri aj http://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/osza/aktuality/31082016c.pdf

¹³ Pozri aj <http://www.statpedu.sk/aktuality/statny-pedagogicky-ustav-v-spolupraci-s-dalsimi-instituciami-vypracoval-material-k/>

¹⁴ Pozri aj <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=24369>

¹⁵ Pozri aj http://www.minedu.sk/data/files/7532_uciace-sa-slovensko2017.pdf

¹⁶ Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku <http://www.ssiba.sk/Default.aspx?text=g&id=2&lang=sk>

¹⁷ Správa OECD o evalvácií a hodnotení vo vzdelávaní: Slovenská republika 2014 http://www.nucem.sk/documents/33/publikacie/OECD_Reviews_Slovak_Republic_translation_SK_II..pdf

krajín OECD, ktorý nevyvažuje záujem zahraničných študentov o štúdium na Slovensku¹⁸, tiež dokresľuje túto situáciu.

Na neformálnej, občianskej strane záujmu o zlepšenie stavu vzdelávania sa k existujúcim iniciatívam a vzdelávacím programom pridali nové iniciatívy, ktoré

- ponúkajú riešenia pre niektorú z oblastí, v ktorej existuje silná spoločenská potreba (**Inštitút pre aktívne občianstvo**¹⁹),
- rozširujú ponuku zaujímavých vzdelávacích možností o akreditované predmety (**program Životológia** pre mládež na SŠ²⁰),
- rozširujú ponuku vzdelávania učiteľov (Komenského inštitút²¹)
- tvoria dlhodobú víziu pre vzdelávanie (do r. 2040) založenú na kvalitnom zbere dát z prostredia (Iniciatíva think tanku MESA 10 **To dá rozum**²²).

Na strane učiteľskej obce sa nespokojnosť so stavom v školstve prejavila okrem individuálnych akcií aj založením **Iniciatívy slovenských učiteľov** (január 2016) pri Slovenskej komore učiteľov, ktorej cieľom je predovšetkým zlepšovanie podmienok pre prácu pedagógov.

IV.3 ADRESOVATEĽNÉ VÝZVY A ODPORÚČANIA

- Vypracovať analýzu legislatívnych podmienok umožňujúcich priechodnosť a efektívnosť formálnej a neformálnej výchovy a vzdelávania mládeže v SR – **kompetenčný model**.
- Prijatť súbor legislatívnych opatrení na validáciu pedagogických spôsobilostí a kvalifikácií vo formálnom a neformálnom vzdelávaní, na nediskriminačný model financovania prístupu poskytovateľov formálneho a neformálneho vzdelávania k verejným zdrojom a zdrojom ESF.
- Finančne aj inštitucionálne podporiť pilotne odskúšané modely v súlade s experimentálnym overovaním.

IV.4 ZDROJE

BARTA, J. a kol. Hodnotenie fakúlt vysokých škôl 2013. Bratislava: Akademická rankingová a ratingová agentúra (ARRA), 2013. 35s. ISBN: 978-80-89472-16-1

BRESTENSKÁ, Beáta. Formálne vzdelávanie na Slovensku. Expertný podklad k príprave Stratégie SR pre mládež na roky 2014 – 2020. Bratislava: IUVENTA. 2013. 11s.

BUNČÁK J. a kol. Národná správa PIAAC Slovensko 2013. Výskum kompetencií dospelých. Bratislava: Národný ústav celoživotného vzdelávania. 2013. 64s. ISBN 978-80-97153-0-3. Dostupné z: http://www.nuczv.sk/files/Narodna_sprava_PIAAC_SK_2013.pdf

GYÁRFÁŠOVÁ O. – SLOSIARIK M. Voľby do NR SR 2016: Čo charakterizovalo voličov, Working Papers in Sociology 1 / 2016, ISSN 2453-6970

KALMÁROVÁ Viera a kol. Aké vzdelávacie faktory súvisia s postojmi slovenských stredoškôľakov a stredoškôľáčok k menšinám? (Správa z výskumu). Štátna školská inšpekcia (2017), ISBN 978-80-971552-6-1

http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/Sprava_z_vyskumu_2.pdf

KLEŠTINCOVÁ, Lucia Spájame vysoké školy s trhom práce [online]. 2011. Dostupné z: <http://www.ihp.sk/analyzy/IHP-Analyza%20-%20Spajame%20VS%20s%20TP.pdf>

¹⁸ K jednotlivým bodom <https://data.oecd.org/education.htm>

¹⁹ www.ipao.sk

²⁰ <http://www.zivotologia.sk/>

²¹ www.komenskehoinstitut.sk

²² <http://todarozum.sk/>

KORŠŇÁKOVÁ, a kol. Národná správa OECD PISA Sk 2009. Bratislava: NÚCEM Národný Ústav certifikovaných meraní vzdelávania. 2010. 60s. ISBN 978 -80-970261-4-1. Dostupné z: http://www.nucem.sk/documents//27/medzinarodne_merania/pisa/publikacie_a_diseminacia/1_narodne_spravy/N%C3%A1rodn%C3%A1_spr%C3%A1va_PISA_2009.pdf

Národná správa PISA 2015 (NÚCEM), 2017

Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania UČIACE SA SLOVENSKO, https://www.minedu.sk/data/files/6987_uciace_sa_slovensko.pdf

Národný projekt: Vysoké školy ako motor rozvoja vedomostnej spoločnosti, časť 1:– Masifikácia, diverzifikácia a kvalita vysokého školstva, 1.4. Odliv mozgov – Slováci študujú a pracujú v zahraničí (Zelenka, Páviš), ITMS 26110230120

OECD Dostupné online: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2017/slovak-republic_eag-2017-65-en

OECD. Skilled for life? Key findings from the Survey of Adult Skills, OECD Publishing, s.18 Dostupné z: http://www.oecd.org/site/piaac/SkillsOutlook_2013_ebook.pdf.

OECD (2016), PISA 2015 Results (Volume I): Excellence Through Equity in Education PISA, OECD Publishing, Paris. ISBN: 978-92-64-26649-0 (pdf) <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>

OECD (2016), PISA 2015 Results (Volume II): Policies and Practices for Successful Schools, PISA, OECD Publishing, Paris. ISBN: 978-92-64-26751-0 (pdf) <http://dx.doi.org/10.1787/9789264267510-en>

OECD (2017), PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being, PISA, OECD Publishing, Paris. ISBN: 978-92-64-27385-6 (pdf) <http://dx.doi.org/10.1787/9789264273956-en>

OECD (2017), PISA 2015 Results (Volume IV): Students' Financial Literacy, PISA, OECD Publishing, Paris. ISBN: 978-92-642-7028-2 (pdf) <http://dx.doi.org/10.1787/9789264270282-en>

ODPORÚČANIE RADY Európskej únie z 20. decembra 2012 o potvrdzovaní neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa (2012/C 398/01) Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:SK:PDF>

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky, ss. 30 – 38 http://www.vlada.gov.sk/data/files/6483_programove-vyhlasenie-vlady-slovenskej-republiky.pdf

RAFAEL Vlado a kol. Inklúzia Rómov na Slovensku od raného detstva, RECI, 2017 ISBN: 978-80-89571-17-8 Dostupné z: <http://osf.sk/wp-content/uploads/2017/07/Slovakia-report-4-pager-Slovakian-final.pdf>

Školská politika <https://www.minedu.sk/data/att/10890.pdf>

Správa OECD o evalvácii a hodnotení vo vzdelávaní: Slovenská republika 2014 http://www.nucem.sk/documents/33/publikacie/OECD_Reviews_Slovak_Republic_translation_SK_II.pdf

Správa o stave školstva na Slovensku a o systémových krokoch na podporu jeho ďalšieho rozvoja. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. 2013. 85s. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/sprava-o-stave-skolstva-na-slovensku/>

Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku <http://www.ssiba.sk/Default.aspx?text=g&id=2&lang=sk>

Stratégia EÚ pre mládež <https://www.minedu.sk/12199-sk/europska-unia/>

Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020 https://www.minedu.sk/data/files/3889_strategia_pre_mladez.pdf

Súbor nástrojov na podporu pedagogických inovácií. Výstup projektu „Rozvoj životných zručností vytvorený Medzisektorovú pracovnou skupinou. Bratislava: MŠVVaŠ SR, 2007.

Štúdia o vplyve neformálneho vzdelávania na zamestnateľnosť mladých ľudí, Štrasburg: Európske Fórum mládeže, 2012. Dostupné z: http://issuu.com/yomag/docs/reportnfe_print/1?mode=a_p

VELŠIC, M. Mladí ľudia a riziká extrémizmu. Výskumná štúdia, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2017, ISBN 978-8-89345-65-6

ZVALOVÁ, M. a kol. Uplatnenie absolventov vysokých škôl v praxi: I. etapa – Zamestnateľnosť a zamestnanosť absolventov vysokých škôl. Bratislava: ÚIPŠ. 2007 Dostupné z: http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/MK/Studie/Uplatnenie_pre_tlac.pdf

V. ZAMESTNANOSŤ

Situácia na trhu práce sa výrazne zmenila oproti roku 2014. V postkrízovom období bola nezamestnanosť mladých ľudí v členských krajinách Európskej únie historicky najvyššia, v niektorých krajinách až do 40% a Slovensko nebolo výnimkou. Nezamestnanosť mladých ľudí každoročne stúpala a svoj vrchol dosiahla v roku 2012, kedy ku koncu roka počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie (ďalej len „UoZ“) do 29 rokov dosiahol 140 137. Od roku 2014 počet UoZ postupne klesal a ku koncu roku 2016 klesol na polovičný počet oproti roku 2012 (71 878 UoZ do 29 rokov)²³.

V.1 OPIS VÝCHODISKOVEJ SITUÁCIE

Podľa štatistík Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej „ÚPSVaR“) bol v roku 2016 priemerný počet UoZ do 29 rokov 81 700 osôb, čo je 27,14% z celkového počtu evidovaných UoZ. Priemerná miera evidovanej nezamestnanosti mladých ľudí do 29 rokov dosiahla v roku 2016 hodnotu 27,14%.

Tabuľka: Štruktúra UoZ podľa veku, 2016

Osoby	UoZ spolu	v tom						Miera evidovanej nezamestnanosti do 29 rokov (%)	
		menej ako 25 rokov		25 - 54 rokov		55 rokov a viac			
		spolu	v tom		spolu		v tom		
			do 20r.	20-24r.			25-29r.		30-54r.
2016	300 988	44 658	9 182	35 476	211 211	37 041	174 169	45 119	27,14

Zdroj: ÚPSVaR, priemer mesiacov 2016

Počet ekonomicky aktívnych obyvateľov od 15 do 29 rokov sa mierne znížil na 543,2 tisíc osôb²⁴, čo je spôsobené prechodom silných populačných ročníkov do vyšších vekových skupín. Aj tento fakt sa v menšej miere odrazil na poklese miery evidovanej nezamestnanosti do 29 rokov.

Zlepšenie zamestnanosti mladých ľudí možno pozorovať na miere zamestnanosti mladých ľudí, ktorá pri veku od 20 – 24 rokov v roku 2016 dosiahla 42,6% a pri vekovej skupine od 25 – 29 rokov až 74,0%²⁵, čo je nad priemerom celkovej zamestnanosti v SR.

Tabuľka: Miera zamestnanosti podľa vekových skupín v %

	2016
Vekové skupiny spolu	54,3
15 - 64 rokov	64,9
20 - 64 rokov	69,8
15 - 19 rokov	4,0
20 - 24 rokov	42,6
25 - 29 rokov	74,0
15 - 24 rokov	25,2
25 - 49 rokov	79,9
50 - 64	59,5

Zdroj: ŠÚ SR

Pokles nezamestnanosti mladých ľudí súvisí s celkovým oživením ekonomiky, ktorá začala produkovať nové pracovné miesta, ako aj so systémom podporných opatrení s názvom „Záruka pre mladých ľudí“ ktoré pomohli integrovať mladých ľudí na pracovný trh.

²³ ÚPSVaR; http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id=582328; cit-online [29.08.2017]

²⁴ ŠÚSR; www.statistics.sk; cit-online [29.08.2017]

²⁵ ŠÚSR; www.statistics.sk; cit-online [29.08.2017]

Napriek zlepšujúcej sa situácii a pozitívnym štatistickým výsledkom možno identifikovať niekoľko výziev, ktoré stále pretrvávajú a na ktoré je potrebné upriamiť pozornosť v najbližších rokoch.

Veľkou výzvou pracovného trhu na Slovensku je nesúlad vzdelávania a potrieb trhu práce, načo najviac doplácajú absolventi, ktorí po dokončení vybraného štúdia, nie sú schopní zamestnať sa vo vyštudovanom odbore. Dodatočné rekvalifikácie nie sú riešením a spôsobujú jednak frustráciu mladého človeka, ktorý sa nemôže uplatniť vo vybranom odbore a zároveň predstavuje neprimeranú finančnú záťaž štátneho rozpočtu, keďže ide o opätovné financovanie štúdia. Z tohto dôvodu je potrebné správne nastavenie vzdelávacieho systému a kariérneho poradenstva v súlade s požiadavkami trhu práce.

Nezanedbateľný je regionálny faktor, ktorý negatívne ovplyvňuje zamestnanosť a príležitosti pre mladých ľudí. Regionálne rozdiely, najmä v nedostatku pracovných ponúk a rozdielnemu odmeňovaniu spôsobujú vyľudňovanie regiónov. Vzhľadom na štruktúru ekonomiky Slovenska a regionálne disparity, majú najväčší problém zamestnať sa mladí ľudia zo Žilinského kraja, Banskobystrického kraja, Košického kraja a napokon Prešovského kraja. Zároveň sú v týchto krajoch aj nepomerne nižšie podmienky finančného ohodnotenia práce. Mladí ľudia z uvedených krajov sú nútení migrovať jednak do zahraničia, a zároveň migrujú v rámci Slovenska, čo spôsobuje praktické vymieranie obcí.

Z celkového počtu UoZ do 29 rokov je ich najviac koncentrovaných v Prešovskom kraji, a to 6,55% zo všetkých UoZ do 29 rokov. Nasleduje Košický kraj s 5,37% a Banskobystrický kraj s 3,74%.

Tabuľka: Rozloženie UoZ (do 29 rokov) podľa krajov z celkového počtu UoZ (do 29 rokov)

	Rozloženie UoZ podľa krajov (%)
Bratislavský kraj	1,32
Trnavský kraj	1,20
Trenčiansky kraj	1,65
Nitriansky kraj	1,87
Žilinský kraj	2,57
Banskobystrický kraj	3,74
Prešovský kraj	6,55
Košický kraj	5,37

Zdroj: ÚPSVaR, prepočet december 2016

Problém nedostatočného odmeňovania, ktoré je okrem iného ovplyvnené aj regionálnymi rozdielmi, sa odráža v sťažených podmienkach zabezpečenia budúcnosti, prípadne založenia rodiny.

Akútny nedostatok nájomných bytov zhoršuje možnosť založenia rodiny a zabezpečenia si vlastného bývania, keďže komerčné nájmy a ceny nehnuteľností sú finančne veľmi náročné. Mobilita za prácou v rámci SR je nízka a v súčasnosti je podporovaná prevažne prostredníctvom finančných príspevkov v rámci aktívnych opatrení na trhu práce (ďalej len „AOTP“).

Frustrácia z obtiažneho zamestnania sa, nevyhovujúce pracovné podmienky, ktoré nereflektujú potreby zamestnancov, malý rozvojový potenciál v zamestnaní a v neposlednom rade nedostatočné finančné ohodnotenie sú motivátormi, prečo čoraz viac mladých ľudí odchádza za prácou do zahraničia. Slovensko čelí riziku, že investované prostriedky do vzdelania mladých sa nevrátia v podobe produktívnych pracujúcich.

V.2 EXISTUJÚCE OPATRENIA

V.2.1 Služby zamestnanosti

Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“) vytvára legislatívny rámec na realizáciu AOTP, ktorých cieľom je podporiť vytváranie pracovných miest, pracovnú mobilitu a zlepšiť zamestnateľnosť UoZ. AOTP so zameraním na UoZ do 29 rokov sa pozitívne prejavili na poklese nezamestnanosti tejto cieľovej skupiny.

Príspevok na podporu vytvorenia pracovného miesta v prvom pravidelne platenom zamestnaní - §51a²⁶ - úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „úrad“) môže poskytnúť príspevok na podporu vytvorenia pracovného miesta v prvom pravidelne platenom zamestnaní zamestnávateľovi, ktorý na vytvorené pracovné miesto prijme do pracovného pomeru UoZ, ktorý je:

- občanom mladším ako 25 rokov veku, vedeným v evidencii UoZ najmenej tri mesiace, alebo
- občanom mladším ako 29 rokov veku vedeným v evidencii UoZ najmenej šesť mesiacov, a ktorí pred prijatím na vytvorené pracovné miesto nikdy nemali pravidelne platené zamestnanie, ak pracovný pomer je dohodnutý v rozsahu najmenej polovice ustanoveného pracovného času a ak zamestnávateľ o príspevok písomne požiada.

Pravidelne platené zamestnanie je zamestnanie, ktoré trvalo najmenej šesť po sebe nasledujúcich mesiacov, podľa § 8 ods. 2 zákona o službách zamestnanosti. V roku 2016 bolo na základe § 51a prijatých 2 335 žiadostí zamestnávateľov o finančný príspevok na podporu vytvorenia pracovného miesta v prvom pravidelne platenom zamestnaní, z toho bolo schválených 2 050 žiadostí (87,79 %) a týmto zamestnávateľom bola schválená podpora na 2 367 pracovných miest, z ktorých bolo napokon vytvorených 2 448 pracovných miest, na ktoré bolo zaradených 3 086 UoZ (z toho 1 669 žien). Na tento nástroj aktívnych opatrení trhu práce (AOTP) bolo vyčerpaných 12 978 320 €, z toho 3 659 470,67 € v rámci hlavnej aktivity č. 1 národného projektu „Úspešne na trhu práce“.²⁷

Príspevok na vykonávanie absolventskej praxe - § 51²⁸ - účelom absolventskej praxe je získanie odborných zručností a praktických skúseností u zamestnávateľa, ktoré zodpovedajú dosiahnutému stupňu vzdelania absolventa školy v príslušnej skupine učebných odborov alebo študijných odborov. V roku 2016 bolo prijatých 5 905 žiadostí UoZ, z ktorých bolo schválených 5 689 (96,34 %) a 5 268 žiadostí zamestnávateľov, z ktorých bolo schválených 3 891 (73,86%). V roku 2016 bolo na absolventskú prax zaradených 5 683 UoZ (z toho 3 654 žien), čo je o 1 715 UoZ menej ako v roku 2015, s čerpaním finančných prostriedkov vo výške 3 446 954 €, z toho 2 449 535 € v rámci hlavnej aktivity č. 1 národného projektu „Absolventská prax štartuje zamestnanie“, ktorý sa realizoval vo všetkých samosprávnych krajoch SR mimo Bratislavského samosprávneho kraja.

Z hľadiska hodnotenia účinnosti tohto opatrenia bol dôležitý ukazovateľ umiestnenie UoZ na trhu práce po ukončení vykonávania absolventskej praxe. V roku 2016 ukončilo absolventskú prax celkovo 6 447 UoZ a na trhu práce sa do 6 mesiacov od ukončenia absolventskej praxe umiestnilo 3 817 UoZ, čo je 59,20 % z celkového počtu UoZ, ktorí v roku 2015 ukončili absolventskú prax. Najviac z nich sa umiestnilo na trhu práce do 3 mesiacov po jej ukončení – 3 305 UoZ, čo je 51,26 % z počtu UoZ, ktorí v sledovanom období ukončili absolventskú prax.²⁹

Ďalej sa vytvoril legislatívny rámec na zverejňovanie analýz a prognóz vývoja na trhu práce, Národný projekt Prognózy vývoja na trhu práce v SR³⁰, ktorý sa zameriava najmä na štatistiky uplatnenia absolventov stredných a vysokých škôl, prognózy očakávaných budúcich potrieb zamestnancov,

²⁶ UPSVaR; http://www.upsvar.sk/zaruky-pre-mladych/prispevok-na-podporu-vytvorenia-pracovneho-miest-a-v-prvom-pravidelne-platenom-zamestnanii-51a.html?page_id=512907; cit-online [29.08.2017]

²⁷ UPSVaR; http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id=512899; cit-online [29.08.2017]

²⁸ UPSVaR; http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id=512899; cit-online [29.08.2017]

²⁹ UPSVaR; http://www.upsvar.sk/buxus/docs/statistic/aotp_2016/Vyhodnotenie_AOTP_2016.pdf; cit-online [29.08.2017]

³⁰ UPSVaR; http://www.upsvar.sk/statistiky/narodny-projekt-prognozy-vyvoja-na-trhu-prace-v-sr.html?page_id=456054; cit-online [29.08.2017]

demografické analýzy a vývojové trendy pracovných síl a poskytuje návrh odporúčaní vyplývajúcich z prognóz vývoja na trhu práce.

V.2.2 Záruka pre mladých ľudí³¹

V SR sa podpora zamestnanosti mladých ľudí realizuje v súlade s odporúčaním Rady EÚ z 22. apríla 2013 o zavedení Záruky pre mladých ľudí (2013/C 120/01). Nadväzne na predmetné odporúčanie Rady EÚ, bol vypracovaný Národný plán implementácie Záruky pre mladých ľudí v SR, ktorý prerokovala a vzala na vedomie vláda SR na svojom rokovaní dňa 05.02.2014. Implementácia Záruky pre mladých ľudí bola prerokovaná aj Radou solidarity a rozvoja SR, ktorá dňa 29. 01. 2014 prijala Spoločné vyhlásenie na jej podporu, a taktiež bola prerokovaná aj v rámci Monitorovacieho výboru pre Operačný program Ľudské zdroje.

Pojem „Záruka pre mladých ľudí“ (ďalej len „Záruka“) sa vzťahuje na situáciu, keď mladí ľudia dostanú kvalitnú ponuku zamestnania, ďalšieho vzdelávania, učňovskej prípravy alebo stáže v lehote štyroch mesiacov po tom, čo prídu o prácu alebo ukončia formálne vzdelanie. Ponuka ďalšieho vzdelávania by mohla zahŕňať kvalitné programy odbornej prípravy, ktoré by viedli k uznávanej odbornej kvalifikácii.

Prvým krokom na poskytnutie Záruky mladému človeku by mala byť registrácia na úrade v rámci služieb zamestnanosti a v prípade tých NEET (not in employment, education or training/nie sú zamestnaní, nepokračujú v procese vzdelávania, ani sa nezúčastňujú na odbornej príprave), ktorí nie sú takto zaregistrovaní, by členské štáty mali určiť zodpovedajúci prvý krok na poskytnutie Záruky v rovnakej lehote štyroch mesiacov.³²

V predchádzajúcom programovom období 2007 – 2013 sa prostredníctvom Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia, od novembra 2012 podporilo vďaka národným projektom (ďalej len „NP“) zameraným na podporu zamestnanosti a znižovanie nezamestnanosti vybraných skupín UoZ vytvorenie 12 028 nových pracovných miest pre mladých ľudí do 29 rokov. Vďaka predmetným NP implementovaným ÚPSVaR, ktoré boli zamerané na podporu zamestnanosti mladých ľudí, 80% účastníkov projektu zostalo na trhu práce.

Prostredníctvom Prioritnej osi 2 Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí Operačného programu Ľudské zdroje na programové obdobie 2014 – 2020 sa realizujú NP zamerané na podporu zamestnanosti a zamestnateľnosti mladých ľudí do 29 rokov.

NP „Praxou k zamestnaniu“³³

Cieľom NP „Praxou k zamestnaniu“ je poskytnúť mladým ľuďom možnosť získať alebo si zvýšiť a prehĺbiť svoje odborné zručnosti, vedomosti a praktické skúsenosti formou mentorovaného zapracovania a praxe u zamestnávateľa, ktorý vytvoril pracovné miesto na dobu 9 mesiacov na polovičný pracovný úväzok za účelom umiestnenia UoZ na trhu práce.

V roku 2016 bolo prijatých 1 438 žiadostí zamestnávateľov o finančné príspevky na mentorované zapracovanie a prax, ktorí na tento účel vytvorili nové pracovné miesta, z toho bolo schválených 1 300 žiadostí (90,40 %) a týmto zamestnávateľom bola schválená podpora na 1 689 pracovných miest, z ktorých bolo napokon vytvorených 1 614 pracovných miest, na ktoré bolo zaradených 1 622 UoZ (z toho 1 013 žien), s čerpaním finančných prostriedkov vo výške 2 377 671 €.

³¹ UPSVaR; http://www.upsvar.sk/zaruky-pre-mladych.html?page_id=482966; cit-online [29.08.2017]

³² MPSVaR SR; <https://www.employment.gov.sk/sk/praca-zamestnanost/podpora-zamestnanosti/zaruka-mladych-ludi-sr/>; cit-online [29.08.2017]

³³ UPSVaR; http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id=512899; cit-online [29.08.2017]

NP „Absolventská prax štartuje zamestnanie“³⁴

Cieľom NP „Absolventská prax štartuje zamestnanie“ je zvýšenie zamestnanosti a zamestnateľnosti mladých ľudí na trhu práce. NP je určený pre mladých absolventov škôl do 26 rokov a jeho cieľom je umožniť výkon absolventskej praxe priamo u zamestnávateľa a podporu vytvárania pracovných miest poskytnutím finančného príspevku zamestnávateľovi, ktorý prijme do pracovného pomeru mladého UoZ po ukončení vykonávania absolventskej praxe.

V roku 2016 bolo na absolventskú prax v rámci hlavnej aktivity č. 1 – § 51 zákona o službách zamestnanosti zaradených 5 336 UoZ (z toho 3 450 žien), s čerpaním finančných prostriedkov vo výške 2 449 535 €.

V rámci hlavnej aktivity č. 2 – § 54 zákona o službách zamestnanosti zamestnávateľa vytvorili pracovné miesta na plný pracovný úväzok na dobu minimálne 9 mesiacov, pričom po dobu najviac 6 mesiacov boli tieto pracovné miesta podporované finančným príspevkom. Následne boli zamestnávateľa povinní udržať toto pracovné miesto počas ďalších 3 mesiacov. V roku 2016 bolo v oprávnenom území NP prijatých 23 žiadostí o poskytnutie finančného príspevku na podporu vytvárania pracovných miest, z toho 22 bolo schválených zamestnávateľom, ktorí z hľadiska veľkosti podniku boli prevažne mikro podniky (59 %). Finančná podpora bola schválená na 18 pracovných miest, z ktorých bolo napokon vytvorených 17 pracovných miest, na ktoré bolo zaradených 17 UoZ, s čerpaním finančných prostriedkov vo výške 10 893 €.

NP „Úspešne na trhu práce“³⁵

Cieľom NP je zlepšenie postavenia mladých ľudí do 29 rokov veku na trhu práce, zvýšenie ich zamestnateľnosti a zamestnanosti.

V rámci hlavnej aktivity č. 1 – § 51a zamestnávateľa vytvárali pracovné miesta pre mladých ľudí do 29 rokov veku, ktorí pred zaradením na pracovné miesta nemali pravidelne platené zamestnanie, ak pracovný pomer bol dohodnutý v rozsahu najmenej polovice ustanoveného pracovného času. V roku 2016 bolo prijatých 2 205 žiadostí zamestnávateľov o finančný príspevok na podporu vytvorenia pracovného miesta v prvom pravidelne platenom zamestnaní, z toho bolo schválených 1 967 žiadostí (89,20 %) a týmto zamestnávateľom bola schválená finančná podpora na 2 250 pracovných miest, z ktorých bolo napokon vytvorených 2 058 pracovných miest, na ktoré bolo zaradených 2 249 UoZ (z toho 1 214 žien), s vyčerpaním finančných prostriedkov vo výške 3 659 470 €.

Hlavnou aktivitou č. 2 bolo podporenie mladých ľudí NEET do 29 rokov veku na prevádzkovanie samostatnej zárobkovej činnosti najmenej 2 roky. V roku 2016 bolo prijatých 598 žiadostí UoZ o finančný príspevok na podporu vytvorenia pracovného miesta prostredníctvom samozamestnania, z toho bolo schválených 529 žiadostí (88,46 %) pre 589 UoZ (z toho 219 žien), ktorým bola schválená finančná podpora vytvorenie pracovného miesta prostredníctvom samozamestnania pre samostatnú zárobkovú činnosť, s vyčerpaním finančných prostriedkov vo výške 1 280 805 €.

V.2.3 Duálne vzdelávanie³⁶

Na podporu súladu vzdelávania s potrebami trhu práce bol prijatý zákon o OVP. Systém duálneho vzdelávania, by mal reagovať na požiadavky zamestnávateľov a umožniť budúcim zamestnancom už v procese vzdelávania získať požadované zručnosti.

Na zákon nadväzuje NP „Duálne vzdelávanie a zvýšenie atraktivity a kvality OVP“, ktorého hlavným cieľom je plošná implementácia systému duálneho vzdelávania do všetkých vhodných učebných a študijných odborov, prehĺbenie prepojenia vzťahu zamestnávateľ – stredná škola – žiak v rámci systému duálneho vzdelávania, vytvorenie jednotného informačného prostredia pre systém duálneho vzdelávania a elektronizácia procesov implementácie, zvýšenie atraktivity a kvality OVP a príprava

³⁴ UPSVaR; http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id=512899; cit-online [29.08.2017]

³⁵ UPSVaR; http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id=512899; cit-online [29.08.2017]

³⁶ Pozri aj <http://www.dualnysystem.sk/Oprojekte.aspx>; cit-online [29.08.2017]

inštruktorov, majstrov a učiteľov na plnenie uvedených úloh. Primárnym kritériom výberu stredných odborných škôl je výber škôl, ktoré vstupujú do systému duálneho vzdelávania. Výber novovytvorených alebo inovovaných učebných odborov podlieha zapojeniu sa daného študijného alebo učebného odboru do systému duálneho vzdelávania. Účasť zamestnávateľov v systéme duálneho vzdelávania sa predpokladá na úrovni 1 450 zamestnávateľov, 7 stavovských a profesijných organizácií v zmysle zákona č. 61/2015 Z. z. a v tejto súvislosti ďalej i 280 stredných odborných škôl (počet škôl bol stanovený na základe predpokladu a postupného zavádzania špecializácie SOŠ), 8 vyšších územných celkov.

V priebehu roku 2017 sa začali prostredníctvom ÚPSVaR implementovať tri nové NP:

NP „Reštart pre mladých UoZ“

NP je zameraný na podporu individuálnych a skupinových poradenských aktivít pre mladých UoZ. Súčasťou opatrenia je podpora personálnych kapacít odborných poradcov v predpokladanom počte 60 na úradoch. K 03. 10. 2017 bolo do opatrenia zaradených 2 404 UoZ. Opatrenie 2 NP je zamerané na poskytovanie finančného príspevku aktívnym mladým UoZ, ktorí budú vyradení z evidencie UoZ z dôvodu preukázaného nástupu do zamestnania. V rámci opatrenia 2 NP bolo podporených 2 500 mladých ľudí (k 03. 10. 2017).

NP „Šanca pre mladých“

Cieľom NP je poskytovanie finančných príspevkov na podporu vytvorenia pracovného miesta pre dlhodobo nezamestnaných mladých ľudí. Vzhľadom na oprávnenú cieľovú skupinu, zamestnávateľ môže v prípade potreby zabezpečiť pracovný tútoring, za účelom aktívnej podpory a pomoci pri vykonávaní pracovných činností a adaptácie prijatého zamestnanca na pracovnom mieste. V rámci NP bolo podporených 157 UoZ do 29 rokov (k 03. 10. 2017).

NP „Vzdelávanie mladých UoZ“

Cieľom NP je podpora zamestnateľnosti mladých ľudí prostredníctvom prípravy na trh práce formou vzdelávania a prípravy pre trh práce alebo rekvalifikácie alebo posilnením kľúčových kompetencií.

V.2.4 REPAS+ pre mladých uchádzačov o zamestnanie³⁷

REPAS+ je určený pre mladých UoZ do 29 rokov s trvalým pobytom v Slovenskej republike. UoZ, ktorý má problém uplatniť sa na trhu práce, si môže zvoliť druh pracovnej činnosti, na ktorú sa chce rekvalifikovať a poskytovateľa rekvalifikácie, ktorý má požadovanú rekvalifikáciu zrealizovať. UoZ evidovaný na úrade si sám z verejne dostupných rekvalifikačných kurzov vyberie konkrétnu rekvalifikáciu, o ktorú má záujem, a predloží úradu požiadavku na rekvalifikáciu. Úrad uhradí UoZ najviac 100 % nákladov na rekvalifikáciu, maximálne však len do výšky uvedenej v dohode a v REPAS+, a príspevok na cestovné a stravné maximálne vo výške uvedenej v dohode na základe predloženej žiadosti o úhradu príspevkov súvisiacich s rekvalifikáciou. V rámci REPAS+ bolo k 03. 10. 2017 podporených 17 UoZ.

V.2.5 KOMPAS+ pre mladých uchádzačov o zamestnanie³⁸

KOMPAS+ je určený pre mladých UoZ do 29 rokov. UoZ si s ohľadom na posilňovanie kľúčových kompetencií zameraných na prípravu na uplatnenie sa na trhu práce môže zvoliť kompetenčný kurz, o ktorý má záujem a poskytovateľa kompetenčného kurzu, ktorý kompetenčný kurz zrealizuje. Kompetenčný kurz je príprava UoZ na uplatnenie sa na trhu práce s cieľom nadobudnúť vybrané kľúčové kompetencie. Na účely KOMPAS+ sa za kompetenčné kurzy považujú kurzy zamerané na rozvoj komunikačných, počítačových, manažérskych, sociálnych, podnikateľských a jazykových kompetencií. V rámci kompetenčných kurzov sa budú podporovať vybrané kľúčové kompetencie

³⁷ UPSVaR; http://www.upsvar.sk/sluzby-zamestnanosti/nastroje-aktivnych-opatreni-na-trhu-prace/repas-pre-mladych-uchadzacov-o-zamestnanie.html?page_id=720988; cit-online [29.08.2017]

³⁸ UPSVaR; http://www.upsvar.sk/sluzby-zamestnanosti/nastroje-aktivnych-opatreni-na-trhu-prace/kompas-pre-mladych-uchadzacov-o-zamestnanie.html?page_id=720998; cit-online [29.08.2017]

uplatniteľné vo vzťahu k trhu práce: komunikačné zručnosti (vrátane sociálnych kompetencií), osobnostný rozvoj (vrátane manažérskejších a podnikateľských kompetencií), počítačové zručnosti a jazykové zručnosti. Kompetenčný kurz je možné absolvovať len na území Slovenskej republiky. Úrad uhradí UoZ najviac 100 % nákladov na kompetenčný kurz, maximálne však len do výšky uvedenej v dohode a v KOMPAS+ a príspevok na cestovné a stravné maximálne vo výške uvedenej v dohode na základe predloženej žiadosti o úhradu príspevkov súvisiacich s realizáciou kompetenčného kurzu. V rámci KOMPAS+ boli k 03. 10. 2017 podporení 3 UoZ.

S cieľom odstrániť bariéry brániace vstupu mladým ľuďom na trh práce, Implementačná agentúra MPSVR SR koncom roka 2016 vyhlásila nasledujúce výzvy:

„Nové alebo inovatívne programy na zlepšenie samozamestnania mladých ľudí“

Výzva bola zameraná na pomoc mladým ľuďom do 29 rokov pri príprave na začatie podnikania a samozamestnania. Súčasťou hlavnej aktivity výzvy bolo teoretické a praktické vzdelávanie mladých ľudí v rôznych oblastiach (napr. všeobecne záväzné právne predpisy, účtovníctvo, marketing) a vypracovanie podnikateľského plánu. Výzva bola uzavretá 10.08.2017.

„Podpora vstupu vybraných skupín mladých ľudí na trh práce“

Výzva bola zameraná na mladých ľudí do 29 rokov, ktorí súčasne museli spĺňať aspoň jednu z nasledujúcich podmienok: mladí ľudia so zdravotným postihnutím, pred a po ukončení náhradnej starostlivosti, po ukončení starostlivosti v reedukačných zariadeniach, po ukončení resocializácie v resocializačnom stredisku, po výkone trestu odňatia slobody alebo po výkone väzby alebo mladí ľudia bez prístrešia. Týmto vybraným skupinám mladých ľudí bola podpora poskytovaná formou vypracovania individuálneho kariérneho plánu. Na jeho základe sa zvolili vhodné aktivity potrebné pre uľahčenie vstupu mladého človeka z vybranej cieľovej skupiny na trh práce. Išlo o možnosť poskytnutia vzdelávania, sprostredkovania zamestnania, finančného, právneho a individuálneho poradenstva, atď. Výzva bola uzavretá 26.07.2017.

16. 06. 2017 bola vyhlásená ďalšia výzva:

„Aktivizácia a podpora mladých NEET“

Výzva si dáva za cieľ podporiť mladých NEET do 29 rokov, a to nielen tých, ktorí sú v evidencii UoZ úradu, ale aj tých mladých ľudí, ktorí nie sú v tejto evidencii vedení. Podpora mladých ľudí je realizovaná širokou škálou aktivít, najmä však vyhľadávaním, aktivizáciou a motivovaním mladých ľudí k zapojeniu sa do vzdelávania alebo odbornej prípravy alebo k hľadaniu a následného vstupu do zamestnania. Mladým ľuďom je taktiež poskytované poradenstvo a sprevádzanie. Výzva bola uzavretá 30. 11. 2017.

V roku 2017 prebehli zmeny v nasledujúcich opatreniach a v NP:

NP „Praxou k zamestnaniu“³⁹

01. 04. 2017 sa uskutočnila zmena v NP a je možné vykonávať mentorované zapracovanie a prax aj na plný pracovný úväzok na dobu minimálne 6 mesiacov, pričom vytvorené pracovné miesto môže byť podporované najmenej 6 a najviac 9 mesiacov.

Príspevok na vykonávanie absolventskej praxe - § 51⁴⁰

Novelou zákona o službách zamestnanosti s účinnosťou od 01. 05. 2017 nastalo aplikačnou praxou požadované rozšírenie okruhu UoZ - absolventov škôl, na účely zabezpečenia lepšieho prístupu k získavaniu chýbajúcich odborných zručností a praktických skúseností na pracoviskách zamestnávateľa, čo zvyšuje ich predpoklady pre ich prvý vstup na trh práce. Z tohto dôvodu bola zrušená nadväznosť vykonávania absolventskej praxe na vyštudovaný odbor.

³⁹ UPSVAR; http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id=512899; cit-online [29.08.2017]

⁴⁰ UPSVAR; http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id=512899; cit-online [29.08.2017]

V.3 ADRESOVATEĽNÉ VÝZVY A ODPORÚČANIA

AOTP a NP realizované v predchádzajúcom a súčasnom programovom období podporujú zamestnateľnosť a zamestnanosť mladých ľudí na Slovensku. Keďže pretrváva vysoký podiel UoZ do 29 rokov na celkovom počte UoZ, je potrebné naďalej pokračovať v implementácii AOTP zameraných na podporu zamestnávania mladých ľudí. Je potrebné prijať ďalšie ciele opatrenia, ktoré nadviažu najmä na tie fungujúce.

Základné systémové riešenie, ktoré je však potrebné prijať na podporu zvýšenia zamestnateľnosti mladých, je prepojenie systému vzdelávania s potrebami trhu práce.

Samotní zamestnávateľia identifikovali u mladých ľudí vstupujúcich na trh práce tieto bariéry:

- Mladých ľudí vidia zamestnávateľia ako rizikóvu skupinu, ktorá je často prakticky nezamestnateľná, z dôvodu chýbajúcich praktických skúseností a nesúladu dosiahnuté vzdelania a potrieb trhu práce. Takisto u časti mladých ľudí prevažuje nezáujem o ich budúcnosť a možnú kariéru. U mladých ľudí absentuje príprava na pracovné pohovory – neschopnosť pripraviť si kvalitný životopis a motivačný list, absentujúce znalosti o zamestnávateľovi, čo súvisí so spomínaným nezáujmom mladých ľudí. V súčasnej dobe, kedy je jednoduchý prístup k veľkému množstvu informácií, ako aj zjednodušený proces uchádzania o zamestnanie, mladí ľudia neprejavujú veľký záujem pripravovať sa zvlášť na každý jeden pracovný pohovor.
- Vysoká fluktuácia mladých ľudí. Finančne nákladné zaškoľovanie mladých ľudí, ktorí napokon opustia pracovisko. Okrem toho je náročný mentoring, kedy sú služobne starší zamestnanci frustrovaní zo zaškoľovania, zaúčania mladých, z vynaloženia energie, ktorá napokon neprinesie úžitok, nakoľko takto vyškolený zamestnanec nakoniec odchádza k inému zamestnávateľovi, a teda neplní sa ani medzigeneračná výmena v rámci zamestnávateľa.

Na Slovensku existuje a aplikuje sa celý rad opatrení cieleňých na zamestnateľnosť mladých ľudí. Ako sa ukazuje na miere nezamestnanosti, aj mladých, nielen výrazný hospodársky rast, ale aj súbor AOTP, ako aj jednotlivé NP, výrazne podporujú a pomáhajú pri umiestňovaní UoZ na trhu práce. Napriek tomu odporúčame cieleňú podporu zamestnanosti mladých, ktorú možno rozdeliť do štyroch oblastí:

Poradenstvo

Podpora kariérneho poradenstva na všetkých stupňoch vzdelávania (ZŠ, SŠ, VŠ), kedy by v rámci typológie osobností už aj v ranom veku, bolo poskytnuté profesijné poradenstvo. Základná výučba/príprava na pracovný pohovor vrátane administratívnych zručností, koncipovania životopisu, prípadne motivačného listu.

Služby zamestnanosti

Služby zamestnanosti by sa mali naďalej prehĺbovať a byť adresnejšie, prispôbené vzhľadom aj na regionálne rozdiely a potreby. Mala by sa zintenzívniť systematická podpora zapojenia podporných profesií do služieb zamestnanosti, ako sú sociálni, terénni a komunitní pracovníci, pracovníci s mládežou, psychológovia, osobní asistenti a pod. Toto si vyžaduje posilniť personálne kapacity Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Väčší dôraz na zamestnanosť a zamestnateľnosť znevýhodnených skupín by mohol byť zabezpečený pomocou asistencie, mentoringu, výcvikových centier, centier pracovnej rehabilitácie a pod.

Zamestnávateľia a zamestnanci

Ako už bolo uvedené vyššie, absentuje dostatočná príprava mladých ľudí v oblasti pracovnoprávných vzťahov, rovnako ako aj prehľad práv a povinností zamestnancov. Okrem pracovnoprávných vzťahov by táto príprava mala zahŕňať aj odborársku politiku, kolektívne vyjednávanie, bezpečnosť a ochranu

zdravia pri práci a pod. Okrem posilnenia vzdelávania v oblasti pracovnoprávnych vzťahov by sa mali aktívne zapájať do práce s mladými ľuďmi aj sociálni partneri.

Zamestnávateľa by mali byť motivovaní k medzigeneračnej výmene a výmene skúseností medzi mladými a staršími zamestnancami. Napríklad v rámci Národného programu aktívneho starnutia na roky 2014 – 2020 je cieľom definovať vekový manažment a vytvoriť zásady vekového manažmentu pre zamestnávateľov (v súkromnej a verejnej správe), ako aj motivovať zamestnávateľov (v súkromnej a verejnej správe) k aplikácii vekového manažmentu, podporiť zamestnávanie starších zamestnancov a motivovať zamestnancov zotrvať na trhu práce. Aplikácia vekového manažmentu a stanovenie jeho zásad podporí medzigeneračnú výmenu zamestnancov, ale aj skúseností, podporí mentoring a zlepši prípravu mladých zamestnancov na zamestnanie práve prostredníctvom spolupráce mladých a starších ľudí.

Motivácia zamestnávateľov by mala byť napríklad prostredníctvom propagovania „dobrej praxe“ práve v oblasti poskytovania praxe mladým ľuďom bez pracovných návykov, ako aj v oblasti mentoringu, pričom verejný sektor by mal ísť príkladom.

V oblasti odmeňovania je potrebné naďalej viesť mladých ľudí k nastaveniu si reálnych očakávaní nástupných miezd. Na druhej strane je potrebné zo strany zamestnávateľov umožniť mladým ľuďom kariérny rast, čo zvýši ich lojalitu k zamestnávateľovi.

Komunikačné stratégie firiem, rovnako ako aj pracovné podmienky, by sa mali prispôbiť nastupujúcej generácii mladých, ktorá je postavená na nových hodnotách a očakávaniach.

V rámci verejného sektora, ktorý je najväčším zamestnávateľom, by mali byť tvorené nové pracovné miesta pre absolventov.

V.4 ZDROJE

MPSVaR SR. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk>; cit-online [29.08.2017]

ŠÚ SR. Dostupné z: www.statistics.sk; cit-online [29.08.2017]

ŠIOV. Národný projekt „Duálne vzdelávanie a zvýšenie atraktivity a kvality OVP“; Dostupné z: <http://www.dualnysystem.sk/Oprojekte.aspx>; cit-online [29.08.2017]

ÚPSVaR. Dostupné z: <http://www.upsvar.sk>; cit-online [29.08.2017]

VI. TVORIVOSŤ A PODNIKAVOSŤ

Ekonomický rast Slovenska a celej Európskej únie je dlhodobo závislý od ich schopnosti podporovať vznik nových malých a stredných firiem a rozvoj vedomostnej ekonomiky. Hodnotenie Slovenska v rebríčkoch v oblasti podnikania a podnikateľských aktivít sa za posledné obdobie zlepšuje a počet novozaložených firiem na Slovensku narastá. Tvorivosť a podnikavosť mládeže sú ale naďalej kľúčovými zručnosťami nielen pre budúcich podnikateľov, ale pre všetkých mladých ľudí hľadajúcich uplatnenie v ekonomike 21. storočia. Aj napriek globálne rastúcemu záujmu o podnikanie mladých ľudí však badať znepokojivé trendy v skutočnom rozvoji podnikania mladých. Miera samostatného podnikania mladých v USA je najnižšia za posledné štvrtstoročie⁴¹ a podnikavosť v Európe dlhodobo zaostáva za spojenými štátmi⁴². Chýbajúcim článkom medzi deklarovaným záujmom o podnikanie a schopnosťou uspieť je pritom práve tvorivosť a podnikavosť mladých ľudí,⁴³ dnes je ale len asi tretina mladých ľudí ochotná uvažovať o založení vlastnej firmy⁴⁴. V roku 2016 bola hlavnou témou MŠVVaŠ SR v rámci slovenského predsedníctva v Rade EÚ podpora a rozvoj talentu.

VI.1 OPIS VÝCHODISKOVEJ SITUÁCIE

VI.1.1 Tvorivosť a podnikavosť

Sledovaním, hodnotením a medzinárodným porovnávaním podnikateľského prostredia sa dlhodobo zaoberá organizácia Globálny monitor podnikania (Global Entrepreneurship Monitor, ďalej len GEM)⁴⁵. Komplexnejšie hodnotenie podnikateľského prostredia podáva súhrnná päťročná správa GEM z roku 2015⁴⁶. Podľa tejto správy je síce podnikateľská aktivita na Slovensku relatívne vysoká, problematickou ale ostáva motivácia našich občanov ísť do podnikania, ktorou je častejšie nevyhnutnosť než príležitosť⁴⁷. Schopnosť vidieť príležitosť⁴⁸ a podpora podnikania zo strany kultúrnych a spoločenských noriem⁴⁹ ostáva veľmi nízka. Inými slovami, nechýba nám sebavedomie⁵⁰ ani odvaha⁵¹, slabšie je to však s potrebnými zručnosťami⁵² a podporou⁵³.

Pre oblasť mládeže pokladáme za mimoriadne dôležité štyri indikátory kvality podnikateľského prostredia: základné a stredné vzdelávanie, ďalšie vzdelávanie (odborné, profesijné a vysokoškolské), transfer vedy a výskumu, a kultúrne a spoločenské normy. V oblastiach prenosu poznatkov vedy a výskumu do praxe a nízkej spoločenskej podpory podnikavosti zaostávame podľa prieskumov GEM za zvyškom Európy dlhodobo a výrazne. Nižšia podpora a rozvoj podnikateľských zručností vo vzdelávaní mladých ľudí je naopak globálny problém, a keďže Slovensko za zvyškom Európy zaostáva len mierne, predstavuje táto oblasť pre Slovensko veľkú príležitosť. Pre detailnejšiu analýzu jednotlivých oblastí sa opäť odporúča správa GEM z roku 2015.

⁴¹ THOMPSON, D.: *The Myth of the Millennial Entrepreneur*. The Atlantic, 6 júl, 2016. Dostupné z <https://www.theatlantic.com/business/archive/2016/07/the-myth-of-the-millennial-entrepreneur/490058/>.

⁴² Európska komisia: Podpora Podnikavosti, aktualizované 10.3.2017. Dostupné z https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship_en.

⁴³ ZHAO, Y.: *Creating The Entrepreneurial Mindset In 21st Century Schools*. 17.12.2014, dostupné z <http://www.p21.org/news-events/p21blog/1563-creating-the-entrepreneurial-mindset-in-21st-century-schools>.

⁴⁴ Vid' Flash Eurobarometer 354, dostupné na https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/S1024_354. 41% mladých ľudí vo veku 15 – 24 rokov síce deklaratívne preferuje samostatnú zárobkovú činnosť pred zamestnaním, len 5% ale má záujem byť samostatne zárobkovo činný do 5 rokov (very desirable) a ďalších 29% to pokladá za trochu pútavé (fairly desirable).

⁴⁵ Vzhľadom na rozsah tejto kapitoly je nad naše možnosti detailne sa venovať celkovému stavu podnikateľského prostredia na Slovensku, nižšie sa preto sústreďujeme len na vybrané indikátory a opatrenia, ktoré pokladáme za najrelevantnejšie pre prácu s mládežou.

⁴⁶ PILKOVÁ, HOLIENKA, KOVAČIČOVÁ, REHÁK: *GEM Slovensko 2015: Komerčné, sociálne a inkluzívne podnikanie na Slovensku*. 2015. Dostupné z <http://www.gemconsortium.org/country-profile/106>

⁴⁷ Ibid. s. 17

⁴⁸ Ibid. s. 18

⁴⁹ Ibid. s. 27

⁵⁰ Dôvera vo vlastnú schopnosť podnikat': SR 52.4%, EU 43.1%. Ibid. s. 18.

⁵¹ Zámer začať podnikat': SR 15.7% nepodnikateľov, EU: 12.8%. Ibid.

⁵² Vnimanie podnikateľských príležitostí v svojom okolí: SR: 26.4%, EU: 36.75. GEM 2015, Ibid.

⁵³ Z dvanástich sledovaných oblastí ovplyvňujúcich kvalitu podnikateľského prostredia sú ako pozitívne hodnotené len dve: prístup k fyzickej infraštruktúre a prístup ku komerčnej a právnej infraštruktúre. Id. 27.

VI.1.2 Kultúra

Tvorivosť a podnikavosť sú dôležitou súčasťou procesu zapojenia mladých ľudí do života spoločnosti. Oblasť kultúry predstavuje široké možnosti participácie a vzdelávania mládeže v oblasti tvorivosti a zmysluplného využívania voľného času.

V roku 2015 prešla veľká časť dotačného systému Ministerstva kultúry SR (podpora projektov v oblasti umenia, neprofesionálnej umeleckej tvorby, nehmotného kultúrneho dedičstva, kultúrno-osvetovej činnosti, múzeí, galérií a knižníc) do verejnoprávnej nezávislej inštitúcie – Fondu na podporu umenia, čím sa podpora najmä finančne posilnila (podstatne sa navýšila celková suma finančných prostriedkov). Tým sa napr. v oblasti záujmovej umeleckej činnosti stabilizovali podmienky na jej udržanie a rozvoj a vďaka tomu sa obnovili a oživilo oblasti, kde už súťaže začínali zanikať, napr. v hudbe inštrumentálne zoskupenia a autorská piesňová tvorba. Kultúra národnostných menšín bola v sledovanom období podporovaná prostredníctvom Úradu vlády SR. V roku 2017 zahájil svoju činnosť Fond na podporu kultúry národnostných menšín ako verejnoprávna nezávislá inštitúcia, ktorý však začne prideľovať financie až od roku 2018.

Prijatím zákona č. 189/2015 Z. z. o kultúrno-osvetovej činnosti sa definovali obsahovo-tematické okruhy kultúrno-osvetovej činnosti, kultúrno-osvetové zariadenia a úlohy zriaďovateľov kultúrno-osvetových zariadení. Keďže sa zmenili štatistické výkazy v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti, je pomerne zložitá sledovať trendy účasti mládeže na kultúrnych podujatiach. Na základe poznatkov z praxe je zrejmé, že záujem o činnosť v záujmových umeleckých kolektívoch, najmä folklórnych, neklesá. Tento trend významnou mierou ovplyvňujú osobnosti v regiónoch. Veľký vplyv na participáciu mládeže na aktivitách v oblasti kultúry má verejná mienka a médiá, čo v poslednom čase zvýšilo záujem o oblasť kultúrneho dedičstva a o návrat k tradíciám. Návštevnosť kultúrnych podujatí ovplyvňujú aj kultúrne poukazy, ktoré umožňujú deťom a mládeži zúčastňovať sa mnohých kvalitných podujatí kultúrneho, kultúrno-vzdelávacieho či umeleckého charakteru. Naďalej pokračuje negatívny trend poklesu počtu odborných pracovníkov v samospráve pracujúcich v oblasti kultúry. Obzvlášť výrazná je absencia mladých ľudí – manažérov kultúry, čo súvisí s neatraktívnym systémom odmeňovania vo verejnej správe.

VI.2 EXISTUJÚCE OPATRENIA

VI.2.1 Tvorivosť a podnikavosť

Na národnej úrovni existuje rada stratégií a projektov venujúcich sa podpore tvorivosti a podnikavosti.⁵⁴ Primárnu zodpovednosť za tvorbu podnikateľského prostredia má Ministerstvo hospodárstva SR, rozvoj malého a stredného podnikania zabezpečuje Slovak Business Agency (ďalej len „SBA“), ktorú založili spoločne Ministerstvo hospodárstva SR, Združenie podnikateľov Slovenska a Slovenský živnostenský zväz a predstavuje unikátnu platformu verejno-súkromného partnerstva.

V rámci OP Výskum a inovácie je navrhnutých veľa opatrení, zameraných na rast a zvyšovanie konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov, najmä však na oblasť podpory tvorby pracovných miest a rozvoj inovácií. Pre oblasť mládeže je dôležitá podpora a tvorba nových pracovných miest pre znevýhodnené skupiny trhu práce, medzi ktoré patria aj mladí ľudia. Rovnako sú pre mladých ľudí vhodné aj štátne programy zamerané na podporu malého a stredného podnikania, ako najmä Program a schéma na podporu startupov, Mikropôžičkový program, Program podpory úspešnej podnikateľskej praxe a výchovy k podnikaniu, Program na podporu internetovej ekonomiky, či Schéma na podporu rodinného podnikania. V rámci predchádzajúceho OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast bolo na základe zrealizovaných projektov vytvorených ku koncu roka 2016 až 1349 pracovných miest obsadených práve mladými dlhodobo nezamestnanými ľuďmi.

⁵⁴ Popri samotnej Stratégii Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020, sekcia 5.3, sú to mimo iné aj Koncepcia pre podporu startupov a rozvoj start-upového ekosystému v podmienkach SR, Budovanie vedeckých univerzitných parkov a výskumných centier v rámci operačného programu Výskum a Vývoj Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Národné podnikateľské centrum zriadené prostredníctvom národného projektu v rámci operačného programu Výskum a Vývoj Európskeho fondu regionálneho rozvoja, a ďalšie.

Rovnako existujú aj národné rámce, ktoré v princípe umožňujú napríklad výučbu voliteľných predmetov zameraných na tvorivosť a podnikavosť, alebo ďalšie kreditné vzdelávanie učiteľov v týchto oblastiach. V odbornom vzdelávaní tieto zručnosti štát aj aktívne rozvíja, napríklad cez Slovenské Centrum Cvičných Firiem⁵⁵. Mimo odborné školstvo za zmienku stoja napríklad akreditované vzdelávacie programy Junior Achievement, alebo Životológia, ktoré ale na školy ako nepovinné predmety prinášajú neziskové organizácie len v miere, ktorú im umožňuje nasadenie ich vlastných obmedzených zdrojov. V praxi tiež naďalej zostáva výzvou koordinácia a implementácia týchto stratégií a rámcov. Aj keď sa určite nájdu príklady úspešnej spolupráce verejného a súkromného či neziskového sektora, ako napríklad ocenenie Startup Awards, ktoré začínalo s podporou SARIO v roku 2011, v ďalších rokoch bolo pravidelne podporované SBA a do dneška pomohlo účastníkom získať financovanie vo výške vyše 16 miliónov eur, implementáciu či praktický dopad mnohých ďalších opatrení vyššie uvedených stratégií nie je zatiaľ možné plne vyhodnotiť a bude potrebné naďalej ich sledovať.

Naďalej sa rozvíja aj podporný ekosystém pre mladých podnikateľov a nové firmy. Rastie počet coworkingových priestorov a podnikateľských inkubátorov a akceleratorov. V súčasnosti ich existuje viac ako 20 v mestách po celom Slovensku. Vďaka dvom národným projektom (NPC II – BA kraj⁵⁶, NPC v regiónoch⁵⁷) realizovaným Slovak Business Agency pribudnú v krajských mestách pobočky Národného podnikateľského centra, ktoré na jednej strane rozšíria sieť inkubátorov, coworkingových centier a akceleratorov a na strane druhej zásadným spôsobom rozšíria balík podporných programov pre budúcich aj existujúcich podnikateľov. Rastie aj množstvo rôznych podnikateľských súťaží, ktoré umožňujú mladým podnikateľom zviditeľniť sa, získať spätnú väzbu na svoje podnikateľské nápady či zručnosti, alebo dokonca získať prístup k úvodnému financovaniu a podporným službám.⁵⁸

V ostatných rokoch sa zásadným spôsobom zmenilo a rozšírilo množstvo podporných nástrojov SBA. Z pohľadu mladých ľudí je dôležité upriamiť pozornosť na program a schému na podporu startupov, v rámci ktorých je podporovaná účasť na medzinárodných a domácich podujatiach zameraných na inovácie, technológie a startupy. Túto možnosť každoročne využívajú desiatky najmä mladých ľudí

Od roku 2017 pribudli k podporným nástrojom financovaným zo štátneho rozpočtu aj ďalšie, ktoré sú realizované vďaka národným projektom a je na ne alokovaných viac ako 70 mil. €. SBA zásadným spôsobom rozšírila podporné nástroje pre budúcich, začínajúcich aj existujúcich podnikateľov. Ide o štyri podporné programy: akceleračný program určený pre budúcich podnikateľov, inkubačný program určený pre začínajúce firmy, rastový program určený pre existujúce MSP a sťažový program. Iba počas niekoľkých mesiacov roku 2017 využilo tieto nové podporné nástroje takmer 500 prijímateľov, ktorí vďaka nim navštívili zahraničné podujatia, získali poradenstvo alebo sa zúčastnili rôznych typov najmä vzdelávacích podujatí.

Ďalšie podporné nástroje poskytuje od roku 2017 aj spoločný projekt SBA a SARIO - Národný projekt Podpora internacionalizácie MSP⁵⁹. Dostupné ostávajú aj mikropôžičky Slovak Business Agency, a komunikáciu s verejnou správou zabezpečuje koncept one stop shop Národného podnikateľského centra.

Na zmeny v oblasti podpory podnikania mladých z verejných inštitúcií reagujú aj mnohé formálne, či neformálne iniciatívy, ktoré sa venujú/venovali téme podnikania mladých. Množstvo iniciatív, ktoré prispeli k zlepšeniu inováčného ekosystému v rokoch 2011 – 2016 už v súčasnosti neexistuje. Stabilnou

⁵⁵ Pozri aj <http://www.sccf.sk>, vid' aj aktualizácie vzdelávanie pedagógov <http://www.sccf.sk/aktualizacne-vzdelavanie-20.html>

⁵⁶ <http://www.sbagency.sk/narodny-projekt-npc-ii-ba-kraj#.WrFHQ6jwaUI>

⁵⁷ <http://www.sbagency.sk/narodny-projekt-npc-v-regionoch#.WrFHCajwaUk>

⁵⁸ Vid' napríklad Podnikateľský nápad roka, www.podnikatelskynapadoka.sk; Mladý inovatívny podnikateľ roka, www.invenca.sk; Top 10 žien biznisu – rebríček top slovenských podnikateliek, www.top10zien.hnonline.sk; Podnikateľka Slovenska, www.podnikatelkaslovenska.sk; Študentská podnikateľská cena, www.jci.bst.sk; Študentská osobnosť Slovenska; Social Impact Award, www.socialimpactaward.sk; prezenčná výstava stredných odborných škôl Mladý tvorca organizovaná Ministerstvom hospodárstva v spolupráci s ministerstvami, zamestnávateľmi, stavovskými a profesijnými organizáciami, <http://www.economy.gov.sk/inovacie/podujatia/mlady-tvorca>, a ďalšie.

⁵⁹ <http://www.sbagency.sk/narodny-projekt-podpora-internationalizacie-msp#.WrFTXqjwaUk>

súčasťou ekosystému sú vďaka celoslovenskej pôsobnosti a kontinuálnym každoročným aktivitám najmä JA Slovensko a Združenie mladých podnikateľov Slovenska.

Ako ukazujú aj prieskumy GEM, v oblasti prístupu k fyzickej, obchodnej a právnej infraštruktúre a do istej miery aj v oblasti prístupu ku kapitálu sa tak podnikateľské prostredie na Slovensku zlepšuje a približuje sa úrovni EÚ či dokonca najvyspelejších ekonomík.⁶⁰

Dôležitým sa pre ďalšie zlepšovanie podnikateľského prostredia a pre zamestnanosť mladých ľudí stáva v práci s mládežou rozvoj zručností podnikavosti a tvorivosti, ako prostredníctvom posilnenia už dnes existujúcich aktivít neformálneho vzdelávania, tak aj na všetkých stupňoch formálneho vzdelávania. Patrí sem aj získavanie odborných kompetencií pre ďalšie uplatnenie sa na trhu práce. Mladých ľudí musíme naučiť s nadobudnutými zručnosťami pracovať vo svoj prospech a aktívne sa zaujímať o svoju profesijnú budúcnosť. Aby sa mladí ľudia naučili lepšie rozoznávať príležitosti vo svojom okolí, je potrebné pomôcť im získať praktické zručnosti pre 21. storočie: podnikateľskú gramotnosť, finančnú gramotnosť, digitálnu gramotnosť⁶¹, a prierezové zručnosti (komunikácia, tímová spolupráca, tvorivosť a kritické myslenie).

Nižšie uvádzame tri konkrétne príklady, ako sa už dnes tieto zručnosti rozvíjajú v neformálnom vzdelávaní. Popri udržaní existujúcej úrovne neformálneho vzdelávania⁶² je kľúčovou výzvou do budúcnosti:

- vytvoriť priestor a podmienky pre ich rozvoj aj prostredníctvom formálneho vzdelávania, napríklad väčšou praktickou podporou a vytvorením motivačných nástrojov pre lepšie využívanie školských vzdelávacích programov v tejto oblasti;
- zabezpečiť kvalitnú prípravu pedagógov pre vzdelávanie mladých v daných oblastiach, predovšetkým:
 - o zakomponovať budovanie podnikateľskej gramotnosti ako povinnú súčasť prípravy nových pedagógov, napríklad podporou spolupráce pedagogických fakúlt s obchodnými fakultami, fakultami manažmentu a podobne, alebo prostredníctvom stáží alebo projektov pre budúcich pedagógov v podnikateľskom prostredí,
 - o zabezpečiť prostriedky pre podporu ďalšieho vzdelávania existujúcich pedagógov, či už poskytnutím zdrojov pre rozšírenie existujúcich akreditovaných kurzov podnikateľskej gramotnosti, alebo formou samostatného národného projektu rozvoja podnikateľskej gramotnosti;
- vytvoriť vhodné podmienky pre rozvoj uvedených gramotností prostredníctvom praktických príkladov a samotnej praktickej realizácie, čo vyžaduje najmä dostatočné materiálo-technické zabezpečenie a časovú dotáciu, ako aj kvalitnú vzdelávaciu literatúru, či už formou objednávky učebníc, alebo uvoľnením zdrojov pre školy na vlastný výber a nákup potrebnej literatúry;
- umožniť žiakom všetkých škôl v primeranej miere prístup k praktickej príprave počas výchovno-vzdelávacieho procesu, ktorý dnes existuje v systéme duálneho vzdelávania na odborných školách; a
- vytvoriť motivačné nástroje pre rozvoj týchto zručností v prostredí vyššieho a ďalšieho vzdelávania, napríklad previazaním podnikateľského vzdelávania študentov na ďalšie prostriedky na rozvoj univerzitných parkov a transfer technológií.

⁶⁰ Popri už spomínaných mikropôžičkách SBA napríklad aj vďaka príspevkom na samostatnú zárobkovú činnosť UPSVAR, grantom z fondov EÚ ako napríklad Horizon 2020 alebo Erasmus pre mladých podnikateľov, úverom z komerčných bánk, rôznym podnikateľským sítiaziam či sieťam neformálnych investorov ako napríklad Klub podnikateľských anjelov, ktorý je spoločnou aktivitou Združenia mladých podnikateľov Slovenska, Slovak Venture Capital & Private Equity Association SLOVCA a SBA.

⁶¹ Rozvoju digitálnej gramotnosti sa má v budúcnosti venovať <http://digitalnakoalicia.sk/>, vzhľadom na jej vznik v septembri 2017 zatiaľ však jej dopad nie je možné hodnotiť.

⁶² Ktorú umožnilo dosiahnuť mimo iné aj financovanie práce s mládežou prostredníctvom programov podpory práce s mládežou ADAM 1-3 a Programov pre mládež na roky 2014 - 2020. Pre viac informácií o súčasných programoch viď <http://www.minedu.sk/programy-pre-mladez-na-roky-2014-2020/>.

Prípadoá štúdia: Rozvoj podnikavosti a tvorivosti na základných školách: program iKid⁶³

iKid (Innovative Kid) je vzdelávací projekt určený pre žiakov základných škôl a 8-ročných gymnázií vo veku od 10 do 14 rokov. Okrem zamerania na inšpiráciu a podporu slovenských škôl v rozvoji kreativity a inovácií, sústreďuje sa najmä na implementovanie podnikateľských zručností do vzdelávacieho procesu, a to výhradne formou zážitkového učenia. Projekt má vypracovanú vlastnú metodiku pre učiteľov a priame prepojenie s praxou je zabezpečené účasťou podnikateľov, ktorí sa zapájajú na pozíciách mentorov. Súčasťou iKid sú workshopy zamerané najmä na získanie mäkkých zručností, exkurzie do slovenských firiem a inšpiratívne stretnutia s úspešnými podnikateľmi a mladými slovenskými inovátormi.

Prípadoá štúdia: rozvoj zručností a podpora pedagógov stredných škôl: Škola podnikania (TES)⁶⁴

Rozvoju podnikavosti na úrovni základných a stredných škôl sa venuje na Slovensku aj nezisková vzdelávacia organizácia JA Slovensko, prostredníctvom svojich praktických vzdelávacích programov. Učiteľom pre rozvoj ich zručností v tejto oblasti ponúka akreditované vzdelávacie programy. Na podporu rozvoja podnikateľskej gramotnosti bola vytvorená aj platforma pre učiteľov, ktorá je zdrojom rôznych druhov aktivít - The Entrepreneurial School.⁶⁵

Prípadoá štúdia: Rozvoj podnikavosti vysokoškolákov: Nexteria Leadership Academy⁶⁶

Nexteria od roku 2009 realizuje 3-ročný doplnkový vzdelávací program určený pre študentov vysokých škôl zameraný na rozvoj podnikateľských a manažérskych zručností, leadershipu a na posilňovanie spoločenského povedomia a aktivizmu (spoločenská zodpovednosť, etika v podnikaní, občiansky aktivizmus, podpora neziskového sektora). Aktivity Nexteria Leadership Academy vznikajú v spolupráci s firmami selektovanými na základe ich kvality, spoločenskej zodpovednosti a podnikateľskej kultúry. Všetky vzdelávacie formáty sú zamerané na prax, lektormi sú renomovaní manažéri z firemného aj neziskového sektora. Program nie je určený iba pre študentov ekonomických smerov, ale dáva príležitosť získať vyššie uvedené zručnosti talentovaným študentom všetkých odborov, čím vzniká unikátna rôznorodá komunita s potenciálom zmeny.

VI.2.2 Kultúra

Stratégia v oblasti mládeže vo sfére pôsobnosti kultúrnych subjektov vyplýva z viacerých zákonov, koncepcných a strategických materiálov prijatých v rezorte kultúry a vládou SR.⁶⁷ Ministerstvo kultúry SR každoročne podporuje rozvoj tvorivosti, zmysluplné trávenie voľného času mladých ľudí a podieľa sa na ich výchove a vzdelávaní. Robí to jednak prostredníctvom činnosti organizácií vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti (zoznam nájdete na <http://www.culture.gov.sk/organizacie-ministerstva-c.html>), ale tiež formou podpory projektov (<http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie-1d.html>). Organizácie rezortu kultúry napomáhajú rozvíjať umelecké a estetické cítenie mladých ľudí, ich kreatívny potenciál, nadanie a talent, a to na všetkých úrovniach formou rôznych predstavení, výstav, súťaží a prehliadok záujmovej umeleckej činnosti a neprofesionálnej umeleckej tvorby, tvorivých dielní, kurzov, seminárov a pod. Ich činnosť zameraná na mládež je veľmi bohatá a pestrá.

Veľké množstvo aktivít, ktoré realizuje rezort kultúry, podporuje nielen rozvoj kreativity u mladých ľudí, ale zároveň napomáha využitie získaných schopností pre budúci pracovný život. Ministerstvo kultúry SR cielene podporuje aktivity organizácií vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti, ktorých cieľom je zlepšovanie zručností, kompetencií a pripravenosti mladých ľudí pre ich budúcu prax. Zvyšovanie úrovne zlepšuje možnosti na kvalitné profesijné uplatnenie ako v domácom, tak v medzinárodnom kontexte. Ide o rôzne súťaže (napr. *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád*

⁶³ Pozri aj <http://www.ikid.sk/>

⁶⁴ Pozri aj <http://theentrepreneurialschool.eu/> a https://www.schooleducationgateway.eu/sk/pub/practices/virtual_guide_for_entrepreneur.htm

⁶⁵ Pozri aj www.tesguide.eu/sk/

⁶⁶ Pozri aj <http://nexteria.sk/som-student/ing/aktivita-programu/>

⁶⁷ V sledovanom období to boli predovšetkým zákon č. 189/2015 Z. z. o kultúrno-osvetovej činnosti, Koncepcia starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru do roku 2020, Stratégia rozvoja múzeí a galérií v Slovenskej republike do roku 2018, Stratégia rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2018, Stratégia rozvoja kultúry Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020, Akčný plán na roky 2015 – 2017 k Stratégii rozvoja kultúry Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020, Stratégia rozvoja kreatívneho priemyslu v Slovenskej republike, Akčný plán realizácie Stratégie rozvoja kreatívneho priemyslu v Slovenskej republike a mnohých ďalších.

Slovensko, *Dramaticky mladí*, *Medzinárodná klavírna súťaž Johanna Nepomuka Hummela*, *Medzinárodná spevácka súťaž Mikuláša Schneidera-Trnavského*, *Fórum mladých talentov*, *Allegretto Žilina*, *Stredoeurópsky festival koncertného umenia*, *Celoslovenská súťaž pre deti v tvorbe flipbookov*, *Národná cena za dizajn, súťaže a prehliadky vyhlasované Národným osvetovým centrom*), projekty zamerané na osobnostný umelecký a profesijný rozvoj (*baletná prípravka*, *Operné štúdio*, *Dielne kreatívneho písania*, zlepšovanie kompetenčných zručností orchestrálnej i sólistickej praxe, *Slovenský mládežnícky orchester*, *Orchester mladých Európskej únie*, *Towards 2020: Skilling Musicians & Engaging Audiences*, *Ateliér BAB*, *Podťe sa hrať s filmom*, *Malí tanečníci*, *Primášikovia*, *Muzičky*, *Škola remesiel ÚĽUV* a mnohé iné), projekty ďalšieho vzdelávania pedagógov (*Pedagógovia v divadelnom zákulisí*). Mnohé z organizácií Ministerstva kultúry SR poskytujú akreditované vzdelávanie v oblasti profesionálneho umenia, amatérskej umeleckej tvorby, ľudovej umeleckej výroby, astronómie, múzejnej pedagogiky a knihovníctva.

MK SR sa v období 2015 a 2016 zapojilo do projektu *Národná sústava povolání III.*, v rámci ktorého sa pre sektor kultúry zosúladovali požiadavky trhu práce s existujúcim systémom vzdelávania a spracovalo sa 137 národných štandardov povolání v oblasti kultúry a vydavateľstva. V nadväznosti na to boli vytvorené nové charakteristiky i požiadavky jednotlivých povolání a aj nové typy povolání. MK SR sa aktívne zapája do procesu zosúladovania vedomostí a zručností vyučovaných a získavaných vo vzdelávacom systéme s aktuálnym vývojom a požiadavkami zamestnávateľov v oblasti kultúry a vydavateľstiev.⁶⁸

V posledných rokoch v spoločnosti rezonuje termín kreatívny priemysel, ktorý prepája tvorivosť/kreativitu s podnikaním, priemyslom, vývojom výrobkov. Ide o využitie tvorivých schopností k ekonomickému profitu. Trh tlačí svojich účastníkov, aby boli jedineční, odlišovali sa. Kreatívny priemysel predstavuje pre šikovných a tvorivých mladých ľudí obrovský priestor na uplatnenie sa v dnešnej spoločnosti. V ostatnom období sa profilujú rôzne kreatívne koncepty, kreatívna ekonomika, kreatívne mestá, kreatívne klastre, kreatívne centrá a pod., ktoré využívajú tvorivosť ako významný zdroj vo viacerých dimenziách.

Základnými dokumentmi rezortu kultúry, na základe ktorých sa realizujú všetky aktivity v oblasti kultúrneho a kreatívneho priemyslu sú „*Stratégia rozvoja kreatívneho priemyslu v Slovenskej republike*“⁶⁹ a akčný plán jej realizácie⁷⁰. Stratégia v rámci opatrenia č. 2 *Kvalitné ľudské zdroje* definuje opatrenia zamerané na vzdelávanie v oblasti kreativity na všetkých stupňoch vzdelávania od predškolského až po odborné vysokoškolské vzdelávanie s cieľom zvyšovania potenciálu ľudských zdrojov pri tvorbe, šírení a ekonomickom zhodnocovaní kreatívnych činností. V nadväznosti na stratégiu boli v akčnom pláne prijaté konkrétne opatrenia zamerané ako na rozvoj tvorivosti napríklad realizovaním súťaží, prehliadok, výstav a neformálneho vzdelávania v oblasti záujmovej umeleckej činnosti, neprofesionálnej umeleckej tvorby, tradičných remesiel a ľudovej umeleckej výroby a pod, tak aj na rozvoj chýbajúcich podnikateľských zručností, ktoré boli identifikované ako základný problém pri uplatňovaní sa kreatívnych profesií na trhu: manažment, podnikateľské činnosti, marketing, získavanie kapitálu a celkový koncept kapitalizácie na vlastnej kreativite a talente.

Väzby na kreatívny priemysel sa prejavujú aj v činnosti Ústredia ľudovej umeleckej výroby (ďalej len „ÚĽUV“). Spájajú sa predovšetkým s inováciou výrobkov, vytváraním podmienok pre kreatívnu tvorbu, poradenskými činnosťami, usmerňovaním výrobcov výtvarníkmi ÚĽUV v inovácii výrobkov a podporou úžitkovosti výrobkov. Významné zastúpenie má čoraz viac aj prepájanie tradičných postupov s novým umeleckým vyjadrením súčasných dizajnérov, napr. prostredníctvom činnosti *Dizajn štúdia ÚĽUV* (výstavný priestor pre mladý slovenský dizajn zameraný na tradičné remeselné postupy, priestor, v ktorom sa môžu prezentovať mladí tvorcovia, vo výstavnej činnosti často spolupracuje so strednými a vysokými školami), *súťaž Kruhy na vode* (platforma pre konfrontáciu diel

⁶⁸ Pozri aj https://sustavapovolani.sk/sektorova_rada-34

⁶⁹ Vid' Uznesenie vlády SR č. 32 z 21. januára 2015 a webové sídlo stratégie na <http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/kreativny-priemysel-165.html>.

⁷⁰ Akčný plán realizácie Stratégie rozvoja kreatívneho priemyslu v Slovenskej republike schválený uznesením vlády SR č. 711 zo 16. decembra 2015.

úžitkového umenia, umeleckého remesla a dizajnu s tvorivým prístupom autorov) a R_U_D: Revue o hodnotách remesla a dizajnu (priestor na prezentáciu aj mladých tvorcov a remeselníkov, študentov výtvarných škôl).

Ministerstvo kultúry SR je sprostredkovateľským orgánom Integrovaného regionálneho operačného programu pre prioritnú os č. 3. V období október 2016 - apríl 2017 vyhlásilo prvú výzvu na predkladanie projektov v rámci tejto prioritnej osi, zameranú na podporu prístupu k hmotným a nehmotným aktivitám malých a stredných podnikov v kultúrnom a kreatívnom sektore pre účely tvorby pracovných miest. Ministerstvo kultúry SR ďalej prostredníctvom Národného osvetového centra v tejto súvislosti pripravuje projekt **Kreatívne centrum Bratislava**, zameraný na stimulovanie podpory udržateľnej zamestnanosti a tvorby pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle prostredníctvom vytvorenia priaznivého prostredia na rozvoj kreatívneho talentu a netechnologických inovácií. Kreatívne centrum Bratislava bude umožňovať nasledujúce služby kreatívnym osobám a subjektom:

- **služby otvoreného ateliéru** – odborné poradenstvo, konzultačné a dokumentačno-informačné stredisko zamerané na inovácie a využívanie IKT technológií z umeleckého a kultúrno-kreatívneho hľadiska.
- **služby kreatívneho inkubátora** – podpora budúcim kreatívnym podnikateľom a pilotné projekty. Inkubátor sa bude zameriavať na podporu podnikania a inovatívne myšlienky.
- **služby kreatívneho akcelerátora** – podpora existujúcim kreatívnym podnikateľom s cieľom napomáhať ich rast a tvorbu udržateľných pracovných miest.
- **networkingové služby** – podpora medzisektorovej spolupráce, budovanie kapacít vo forme špecifických workshopov pre nové zručnosti a znalosti (profesionálne, informačné, obchodné), výmenu skúseností a prenos poznatkov vrátane medzinárodnej spolupráce.
- **služby zvýhodneného krátkodobého a dlhodobého prenájmu pracovného priestoru a technológií.**
- **podpora dopytu po kreatívnej tvorbe (emerging talents)** – špecifický druh propagačných aktivít so zameraním na slovenský trh aj na medzinárodný kontext.

VI.3 ADRESOVATEĽNÉ VÝZVY A ODPORÚČANIA

VI.3.1 Tvorivosť a podnikavosť

Za najväčšie výzvy v oblasti tvorivosti a podnikavosti mládeže pokladáme:

- vytvorenie priestoru a zabezpečenie zdrojov pre rozvoj podnikateľskej gramotnosti a zručností aj prostredníctvom formálneho vzdelávania
- koordináciu aktivít jednotlivých aktérov venujúcich sa na národnej úrovni tvorbe stratégií pre podporu a rozvoj podnikateľského prostredia (MF SR, MH SR, MK SR, MŠVVaŠ SR, ...)
- vzájomná koordinácia podporných nástrojov a zároveň koordinácia s aktivitami mimovládnych organizácií
- sieťovanie a zdieľanie najlepšej praxe v oblastiach formálneho aj neformálneho vzdelávania, profesionálny rozvoj učiteľov, pracovníkov a dobrovoľníkov venujúcich sa mládeži
- implementačnú kapacitu verejnej správy a vzdelávacích inštitúcií pre existujúce a plánované národné stratégie a opatrenia
- informovanosť mládeže o dostupnej infraštruktúre, podporných nástrojoch a zdrojoch financovania
- udržanie dlhodobého záujmu médií o pozitívnu prezentáciu podnikateľských úspechov a príbehov

VI.3.2 Kultúra

Výzvy pre budúce obdobie ostávajú obdobné ako v predchádzajúcej Správe o mládeži 2014:

- realizovať výskum kultúrnych potrieb mládeže a participácie mládeže na využívaní kultúry, a zabezpečiť vyhovujúce finančné a personálne podmienky na vytvorenie a sledovanie indikátorov dopadu jednotlivých úloh, aktivít a programov na rozvoj tvorivosti a kreatívneho priemyslu
- zvyšovať význam kultúry pri výchove a vzdelávaní mládeže (neformálne vzdelávanie, získavanie zručností potrebných pre život),
- zvýšiť oceňovanie inštitúcií, kolektívov, manažérov kultúry, dobrovoľníkov, vytvoriť finančné i nefinančné motivačné stimuly pre prácu s mládežou,
- identifikovať a v praxi realizovať obsahovo-tematické okruhy a formy atraktívne pre mladú generáciu.

VI.4 ZDROJE

PILKOVÁ, HOLIENKA, KOVAČIČOVÁ, REHÁK: GEM Slovensko 2015: Komerčné, sociálne a inkluzívne podnikanie na Slovensku. 2015. Dostupné na <http://www.gemconsortium.org/country-profile/106>

THOMPSON, D.: *The Myth of the Millennial Entrepreneur*. The Atlantic, 6 júl, 2016. Dostupné z <https://www.theatlantic.com/business/archive/2016/07/the-myth-of-the-millennial-entrepreneur/490058/>

ZHAO, Y.: *Creating The Entrepreneurial Mindset In 21st Century Schools*. 17. december 2014, dostupné z <http://www.p21.org/news-events/p21blog/1563-creating-the-entrepreneurial-mindset-in-21st-century-schools>

Stratégia rozvoja kultúry na roky 2014 – 2020

Akčný plán k stratégii na roky 2015 – 2017

Integrovaný regionálny operačný program

Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry

Zákon č. 284/2014 Z. z. o Fonde na podporu umenia a o zmene a doplnení zákona č. 434/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v znení zákona č. 79/2013 Z. z.

Zákon č. 189/2015 Z. z. o kultúrno-osvetovej činnosti

Zákon č. 40/2015 Z. z. o audiovizii a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 163/2017 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Smernica MŠVVŠ SR č. 23/2017 o súťažiach

Ústredie ľudovej umeleckej výroby www.uluv.sk

Národné osvetové centrum www.nocka.sk

Ministerstvo kultúry SR www.culture.gov.sk

Fond na podporu umenia www.fpu.sk

SARIO, www.sario.sk

StartupAwards, www.startupawards.sk

VII. PARTICIPÁCIA

Oblasť participácie mládeže v zmysle zlepšenia prístupu mladých ľudí k rozhodovacím procesom patrí medzi hlavné oblasti Stratégie SR pre mládež na roky 2014 – 2020. Nezahŕňa len právo voliť a byť volený, ale aj ďalšie formy aktivizácie v rôznych oblastiach života. Základom participácie je aj právo mladých ľudí byť vypočutými a spolurozhodovať o veciach, ktoré sa ich týkajú. Na to, aby to mohlo fungovať, je však nevyhnutné, aby mladí ľudia boli k participácii systematicky vedení a mali nielen odvahu, ale aj kompetencie, ktoré získavajú systematickou edukáciou. Uplynulé obdobie od poslednej Správy o mládeži bolo bohaté na politické udalosti (ako napr. supervolebný rok 2014, referendum v roku 2015, či parlamentné voľby v roku 2016). V roku 2016 bola Slovenská republika predsedníckou krajinou v Rade Európskej únie. Migračná kríza, ako aj mnohé menšie, národné či lokálne témy a problémy významne ovplyvňovali mladých ľudí, ich názory, postoje a ochotu participovať.

VII.1 OPIS VÝCHODISKOVEJ SITUÁCIE

Kapitola „Participácia“ sa venuje dvom oblastiam, a to politickej a občianskej participácii. Pod politickou participáciou pritom rozumieme záujem a zapájanie sa mladých ľudí do politiky či už z pozície ich účasti vo voľbách, referendách a iných formách politickej participácie. Významnou zložkou je aj prítomnosť mladých ľudí na volených politických pozíciách, či už je to európska, národná, regionálna alebo miestna úroveň. Významnou zložkou participácie je aj občianska participácia, teda aktivity mladých ľudí v rôznych oblastiach spoločenského života, venované rôznym, širším spoločenským problémom, ktoré je možné súhrnne charakterizovať ako mládežnícky alebo študentský aktivizmus. Obe tieto formy participácie nie je možné úplne oddeliť, resp. sú úzko previazané. Dôležitým nástrojom politickej participácie, ktorému je potrebné venovať pozornosť a nadobúda na význame, je Štruktúrovaný dialóg. Osobitý prístup si vyžaduje zapojenie mladých ľudí s nedostatkom príležitostí, špeciálne mládež z marginalizovaných rómskych komunití.

VII.1.1 Politická participácia

Za uplynulé 4 roky je možné sledovať mnohé aktivity s cieľom posilnenia participácie mladých ľudí. Významne do vnímania mládeže a jej politickej aktivity zasiahli parlamentné voľby v marci 2016, kedy sa prejavil vysoký príklon mladých voličov k extrémistickým a neštandardným politickým subjektom. Vo verejnej mienke sa však začína presadzovať negatívny obraz pasívnej mládeže, ktorá nemá vzťah k svojej krajine a inklinuje k extrémizmu.

Prieskum Rady mládeže Slovenska (RmS) – „Politická participácia mládeže v krajinách V4“⁷¹ ukázal, že politika ako taká sa mladých ľudí týka. Len 8% respondentov uviedlo, že o informácie o politike sa vyslovene nezaujímajú. Politika sa ich teda týka, problémom je však hlboká nedôvera voči politickým inštitúciám. V priemere 80% mladých ľudí vo veku 15 – 24 rokov nedôveruje vláde a parlamentu, ešte vyššia je nedôvera voči politickým stranám. Zároveň až 62% týchto respondentov uviedlo, že majú veľmi malý vplyv alebo žiadny vplyv napr. na fungovanie parlamentu. Dáta naznačujú, že mladí ľudia sa cítia vylúčení - necítia podporu ani záujem zo strany štátu ani ďalších politických aktérov.

Čo sa týka foriem politickej participácie realizovaných v uplynulých 12 mesiacoch, prevažujú pasívne aktivity v online prostredí a aktivity, ktoré sa odohrávajú v súkromí, na úrovni diskusií s priateľmi, príbuznými, či v školskom prostredí. Relatívne najčastejšou aktivitou, pri ktorej vystupujú z tohto súkromného priestoru, sú dobrovoľnícke aktivity, ktoré deklarovalo 24% respondentov. Účasť na nejakej demonštrácii uviedlo 8% respondentov.

⁷¹ Zber dát prebiehal na Slovensku v období od 3. do 16. júla 2017 na vzorke 714 respondentov, prostredníctvom online panelu. Prieskum bol reprezentatívny pre populáciu 15 – 24 rokov z hľadiska pohlavia, veku, veľkosti sídla a regiónu. Zber dát koordinovala agentúra FOCUS. Bližšie informácie o projekte, jeho metodológii ako aj zisteniach je dostupný na stránke: visegrad.mladez.sk

VII.1.2 Participácia na európskej úrovni

Voľby do Európskeho parlamentu (EP) na Slovensku v roku 2014 boli tretími európskymi voľbami, konajúcimi sa na Slovensku.⁷² Slovensko bolo pritom krajinou s najnižšou mierou účasti, len 13,1%. Oproti predchádzajúcim voľbám došlo v tomto prípade k poklesu o 3,8% (oproti 16,9% v roku 2009). Pozorovanou tendenciou, ktorá je naprieč celou Európou, je vysoká neúčast' mladých ľudí (18 – 24 rokov) na voľbách. Na Slovensku sa v tejto vekovej kategórii volieb zúčastnilo len šesť percent mladých Slovákov, pričom priemer v tejto vekovej skupine za celú EÚ bol 28 percent. V kategórii slovenskí študenti prišli voliť tri percentá, celoeurópsky priemer bol 37 percent.⁷³ Čo sa týka kandidátov na poslancov EP, napriek zastúpeniu aj mladších vekových kategórií na kandidátkach jednotlivých politických subjektov, vo voľbách nebol zvolený ani jeden zástupca mladší ako 30 rokov. Za kriticky vysokou neúčast'ou je však možné vidieť celkovo nízky záujem o participáciu vo voľbách, čo súvisí predovšetkým s nízkou politickou efektívnosťou. Podľa zistení RmS napr. vo vzťahu k Európskemu parlamentu deklarovalo len 6% respondentov, že majú silný vplyv na fungovanie tejto inštitúcie, relatívne veľký vplyv uvádza ďalších 11% respondentov.⁷⁴

VII.1.3 Participácia na národnej úrovni

Účast' mladých ľudí na politických aktivitách na národnej úrovni je dôležité vyhodnocovať predovšetkým vzhľadom na parlamentné voľby v roku 2016. Dostupné údaje⁷⁵ naznačujú podobnú tendenciu ako v predchádzajúcich voľbách. Relatívne vysoký podiel mladých kandidátov v menších, novovzniknutých stranách, ale i v stranách s nízkou šancou na účasť v parlamente. Z celkového počtu 2914 kandidátov, až 448 bolo vo veku do 30 rokov, čo je o 116 viac ako v predchádzajúcich parlamentných voľbách. Do parlamentných lavíc nakoniec zasadli 2 poslanci mladší ako 30 rokov.

Najväčším prekvapením parlamentných volieb bolo zvolenie neštandardných či až extrémistických strán do parlamentu. K tomuto volebnému výsledku pritom významne prispeli práve mladí voliči. Tento vývoj volebných preferencií mladých ľudí ešte pred voľbami naznačili študentské parlamentné voľby, ktoré realizovala Rada mládeže Bratislavského kraja spolu s IVO.⁷⁶ Výsledky exit pollu⁷⁷, ktorý sa konal v deň volieb následne ukázali, že práve prvovoliči (mladí ľudia vo veku 18 – 21 rokov) volili najčastejšie stranu Kotleba – ĽSNS.

Prieskum RmS⁷⁸ v roku 2017 ukázal, že mladí ľudia považujú demokratické voľby za dôležitý inštitút. 71% respondentov rozhodne alebo skôr súhlasí s výrokom, že „účasť v parlamentných voľbách je povinnosťou každého občana“. Zároveň 73% respondentov vyjadrilo podobne súhlasný postoj s výrokom, že „voľby sú príležitosťou ako môžete vyjadriť svoje záujmy“. Prieskum zároveň potvrdil pretrvávajúcu tendenciu príklonu mladých ľudí – aktuálnych aj budúcich prvovoličov k neštandardným a extrémistickým politickým subjektom. Proporčne najväčšia skupina mladých deklaruje, že nateraz nevedia, aký politický subjekt by v prípade konania volieb uprednostnili. Medzi mladými ľuďmi je zjavné veľké sklamanie z politiky. S výrokom „politici sa o nás nezaujmajú“ súhlasí 82% respondentov, a s výrokom „politika potrebuje nové tváre, nových lídrov“ súhlasí 87% respondentov. To vysvetľuje tendenciu mladých ľudí preferovať neštandardné politické subjekty, ako aj ich tendenciu prikloniť sa k extrémistickým politickým subjektom. Práve z tohto politického spektra zjavne prichádza ponuka, ktorá oslovuje mladých ľudí, čomu zodpovedá aj ich volebné správanie.

Špecifickým vývojom po zisteniach študentských volieb bola stimulácia občianskych aktivít zdola - vzniklo niekoľko krátkodobých študentských iniciatív aj projektov starších aktivistov zameraných na

⁷² Povolebná štúdia 2014 : Voľby so Európskeho parlamentu 2014, 2014

⁷³ Na eurovoľbách sa zúčastnilo šesť percent mladých Slovákov. In *WebNoviny*, 2014.

⁷⁴ Politická participácia mládeže v krajinách V4, 2017.

⁷⁵ Voľby do Národnej Rady SR 2016.

⁷⁶ BARTOŠ, Ján. Študentské parlamentné voľby 2016 ..., 2016.

⁷⁷ VASILKO, Tomáš. Kto volil Kotlebu a prečo? Nie, nie je to len pre utečencov, 2016

⁷⁸ Politická participácia mládeže v krajinách V4, 2017.

príčiny protestného hlasu - Dezinformácie Hoaxy Propaganda⁷⁹ a diskusie v regiónoch (napr. iniciatíva Zabudnuté Slovensko⁸⁰, Čo doVolíš⁸¹, Sebavedomé Slovensko)

Atmosféra občianskeho aktivizmu viedla aj k alternatívnej participácii mladých formou verejných zhromaždení a protestov napr. v reakcii na politické a korupčné kauzy. Mladí ľudia zorganizovali niekoľko protestov. Zaujímavosťou protestov bolo striktné odmietnutie účasti politických strán a spolupráca s občianskymi aktivistami a tvorivými pracovníkmi v divadle, školstve a výskume.

VII.1.4 Participácia na úrovni krajov

V novembri 2017 sa opätovne konali voľby do VÚC. Tak ako v predchádzajúcich voľbách do VÚC, aj v týchto bolo zastúpenie mladých ľudí medzi kandidátmi na županov nulové⁸². Pokiaľ ide o vzťah mladých ľudí k VÚC, podľa prieskumu RmS⁸³ je poznačený vysokou nedôverou voči tejto inštitúcii. Úplne alebo čiastočne deklarovalo dôveru vedeniu VÚC len 36% respondentov.

Na druhej strane je možné sledovať viaceré aktivity, projekty a kampane s cieľom zvýšiť informovanosť a účasť mladých vo voľbách.. Zároveň mnohé z týchto aktivít sú iniciované samotnými mladými ľuďmi.

Komunita „Zastavme korupciu“ spustila začiatkom októbra 2017 informačnú kampaň „Pod županom“⁸⁴. Kampaň mala informovať mladých ľudí o kompetenciách žúp a ich význame pre občanov, osobitne pre mladých ľudí, zároveň má mobilizovať mladých ľudí k účasti vo voľbách. Jedna z najvýraznejších iniciatív je platforma ľudí a organizácií „Nie v našom meste“ v Banskej Bystrici, ktorej inštitucionálnym podporovateľom je Centrum komunitného organizovania. Platforma vznikla predovšetkým ako reakcia na trendy radikalizácie v spoločnosti⁸⁵. Podobne ako pred parlamentnými voľbami v roku 2016, aj pred tzv. župnými voľbami prebehli tzv. študentské voľby. Opätovne, podobne ako pri parlamentných voľbách, aj pred konaním týchto volieb mali žiaci na stredných školách možnosť zapojiť sa do simulovaných „Študentských volieb“⁸⁶.

Je dôležité, aby aktivizácia nebola naviazaná len na samotný volebný akt, ale aby zapájanie mladých ľudí prebiehalo aj na úrovni VÚC kontinuálne. Ako príklad dobrej praxe je možné uviesť aktivity Trenčianskeho samosprávneho kraja, s vlastnou regionálnou koncepciou rozvoja práce s mládežou v Trenčianskom samosprávnom kraji do roku 2020⁸⁷ a príslušnými akčnými plánmi⁸⁸. Ide pritom o dokumenty, ktoré vznikli participatívnym zapojením všetkých aktérov pôsobiacich v danom regióne, vrátane mladých ľudí, pričom obsahovo tieto dokumenty vychádzajú zo Stratégie pre mládež na roky 2014-2020. Od januára 2016 v rámci na úseku KCVC – Regionálne centrum mládeže pôsobí koordinátor práce s mládežou TSK, ktorý proaktívne zabezpečuje koordináciu realizácie krajskej politiky mládeže vo všetkých oblastiach⁸⁹.

⁷⁹ <https://www.facebook.com/Dezinform%C3%A1cie-Hoaxy-Propaganda-1144754945569773>

⁸⁰ <http://www.zabudnuteslovensko.sk/sk/>

⁸¹ <https://www.facebook.com/codovolis/>

⁸² Veková štruktúra kandidátov na poslancov do VÚC v čase prípravy tohto dokumentu ešte nebola k dispozícii.

⁸³ Politická participácia mládeže v krajinách V4, 2017.

⁸⁴ POLÁŠ, Martin. Čo sa skrýva pod županom? Kampaň ..., 2017.

⁸⁵ <http://www.cko.sk/niot/>

⁸⁶ <https://studentskevolby.sk/>

⁸⁷ <https://www.tsk.sk/buxus/docs/Koncepcia%20mladeze%202020.pdf>

⁸⁸ Akčný plán rozvoja práce s mládežou v Trenčianskom samosprávnom kraji na rok 2017.

⁸⁹ Záverečná správa – Regionálne centrum mládeže Trenčín.

http://www.kcvc.sk/buxus/docs/dokumenty/hodnotiace_spravy/hodnotiaca_sprava_2016_2017/Sprava_2016_2017.pdf

VII.1.5 Participácia na úrovni miestnych samospráv

Komunálna politika predstavuje významnú zložku politickej participácie vo vzťahu k mladým ľuďom. Je mladým najbližšie a aj dosah a zapojenie mladých by teda mali byť relatívne najjednoduchšie⁹⁰. Rozsah a obsah participácie mladých na tejto úrovni komplexne vymedzuje napr. aj Revidovaná Európska charta o participácii mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote. Charta naznačuje základné smery na uľahčenie participácie mladých ľudí na rozhodovacích procesoch o nich samotných v jednotlivých sektoroch komunálnej politiky⁹¹. Významným subjektom v tejto oblasti sú Mládežnícke parlamenty, ktorých je podľa dostupných údajov v slovenských mestách a obciach celkovo 45⁹². Založený bol tiež Národný mládežnícky parlament⁹³, ktorý združuje mestské mládežnícke parlamenty a zastupuje ich na celoslovenskej úrovni, ale pomáha tiež zakladať mládežnícke parlamenty aj v ďalších mestách. V súčasnosti má 22 členov, v ktorých je združených 238 mladých ľudí. Spomenúť treba iniciatívu Národného mládežníckeho parlamentu a AKRAMu z roku 2017⁹⁴, ktorá spočívala v mobilizácii okolo hromadnej pripomienky za zakotvenie mládežníckeho parlamentu v zákone o obecnom zriadení⁹⁵. Pripomienka však nakoniec nebola premietnutá do príslušnej legislatívy.

V súvislosti s participáciou na úrovni miestnych samospráv je potrebné ako ďalší príklad dobrej praxe spomenúť aj projekt Nadácie pre deti Slovenska – Komunity priateľské k deťom a mladým ľuďom⁹⁶. Hlavnou myšlienkou je budovať komunity, v ktorých budú na partnerskom princípe prepojené deti a mladí ľudia, dospelí, organizácie a inštitúcie, ktoré sa im venujú, s miestnou samosprávou.

Otvorenie diskusie o postavení mestského a mládežníckeho parlamentu a mestskej a obecnej rady bolo formulované medzi výzvami Správy o mládeži z roku 2014. V tejto súvislosti je možné konštatovať, že iniciatívy síce prebiehajú, naďalej však chýba širšia spoločenská diskusia o potrebe takéhoto inštitútu.

VII.1.6 Študentská samospráva a žiacka samospráva

Škola predstavuje prirodzený priestor, kde by mali byť deti a mladí ľudia stimulovaní a motivovaní k aktívnej participácii. Mali by byť vychovávaní a vzdelávaní v otázkach aktívneho občianstva, ale i trénovaní v komunikácii s tzv. „dôležitými dospelými“, pri presadzovaní zmien. Významný nástroj na rozvoj participačných zručností predstavujú v školskom prostredí žiacke samosprávne orgány, známe aj ako žiacke školské rady (ŽŠR). Legislatívne je tento inštitút dostupný od roku 2003⁹⁷. Po poslednej novelizácii zákona 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve v roku 2017, je možné zakladať žiacke školské rady nielen na stredných školách, ale aj na základných školách so všetkými ročníkmi.

Prieskum CVTI SR⁹⁸, ktorý prebiehal v roku 2017, bol zameraný na zmapovanie existencie žiackych samosprávnych orgánov vo všetkých typoch stredných škôl – gymnáziách, stredných odborných školách a konzervatóriách. Celkovo možno konštatovať, že zo 710 stredných škôl v Slovenskej republike má ustanovenú žiacku školskú radu 62,9% (447) stredných škôl. Prieskum RmS, ktorý realizovala v rámci projektu Panel mladých v júni 2017, však naznačuje, že samotní študenti hodnotia účinkovanie žiackych školských rád skôr kriticky. Až 70% respondentov v tomto prípade uviedlo, že

⁹⁰ O podpore aktívneho občianstva na úrovni samospráv viac tu: Prieskum Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. „Samospráva a mládež“ 2015.

⁹¹ Revidovaná Európska charta o participácii mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote, 2003.

⁹² DANČO, Jakub. Kde všade nájst' mládežnícke parlamenty?, 2016.

⁹³ <http://narodnynyp.sk/>

⁹⁴ DANČO, Jakub. Zabojujme za mládežnícke parlamenty do zákona, 2017

⁹⁵ Európska komisia podporila Nováky pri znižovaní odpadov

⁹⁶ <http://www.codetipotrebuj.sk/o-programe/komunity-priatelske-detom/>

⁹⁷ Vznik a poslanie žiackej školskej rady upravuje § 26 uvedeného zákona

⁹⁸ Počet a štruktúra žiackych samosprávnych orgánov, 2017

vplyv žiackej školskej rady na chod školy je malý. Zároveň, ak sú aj študenti zapájaní do organizovania činností a podujatí na školách, je to väčšinou na popud vedenia školy alebo učiteľov. Len tretina študentov v tomto prípade deklarovala, že študenti majú možnosť organizovať podujatia ale aj iné aktivity (napr. fan page, školský časopis, debateľný krúžok apod.).

Základné školy

V školskom roku 2016/2017 súčasťou inšpekcii v 108 ZŠ bolo aj plnenie úlohy zameranej na sledovanie procesov významne ovplyvňujúcich výchovu žiakov k demokratickému občianstvu.

ŽSR a niekde žiacke parlamenty boli zriadené v 58 % plnoorganizovaných škôl. Vedúci pedagogickí zamestnanci 44 % subjektov ustanovenie žiackeho samosprávneho orgánu nepodporovali, neumožnili žiakom participovať na samosprávnej demokracii v škole, neumožnili sa im vyjadrovať k podstatným otázkam. Návrhom a opatreniam školy v oblasti výchovy a vzdelávania, či spolupodieľať sa na tvorbe školského poriadku.

Viacerí vedúci pedagogickí zamestnanci v snahe zmeniť negatívne postoje žiakov k škole, zlepšiť vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi navzájom umožňovali žiakom participovať na rozhodovacích procesoch, vyjadrovať sa k podstatným otázkam, návrhom a opatreniam v oblasti výchovy a vzdelávania, podieľať sa na tvorbe školského poriadku, zastupovať žiakov vo vzťahu k vedúcim pedagogickým zamestnancom, predkladať im svoje stanoviská a návrhy.

Viac ako tretina členov žiackej rady nespocovala s koordinátorom prevencie a takmer polovica nevedela, kto funkciu koordinátora v ich škole vykonáva. Na otázku, či mali vytvorenú možnosť zúčastňovať sa zasadnutí výchovnej komisie spolu s pedagógmi školy a zastupovať žiakov pri riešení ich výchovných problémov, odpovedalo 34% respondentov záporne, 46 % nemalo vedomosť o tom, že by sa niekto z členov takýchto zasadnutí zúčastňoval. Len 20 % zástupcov ŽSR uviedlo, že sa zasadnutí výchovnej komisie zúčastňujú a riešia prevažne závažné výchovné priestupky spolužiakov – fajčenie, nevhodné správanie, hádky, bitky, či útek žiaka zo školy.

Výchovní poradcovia a koordinátori prevencie v 37 % škôl nevenovali dostatočnú pozornosť spolupráci s členmi ŽSR.

Stredné odborné školy

V rámci 16 vykonaných komplexných inšpekcii v školskom roku 2016/2017 sa monitorovala aj činnosť ŽSR. Formou dotazníka, prostredníctvom rozhovorov s členmi ŽSR a tiež s vedúcimi pedagogickými zamestnancami zisťovala ŠŠI ich podiel a vplyv na demokratickom riadení škôl. Zriadené ŽSR (ustanovené neboli v 3 SOŠ+ v 1 subjekte síce bola ustanovená, ale nefunkčná) mali vypracované štatúty, ich činnosť sa zameriavala najmä na organizovanie a manažovanie športových mimo vyučovacích aktivity rámci školy, tradičných spoločenských a kultúrnych školských podujatí, zapájali sa aj do rôznych charitatívnych projektov, čo v konečnom dôsledku malo neraz pozitívny vplyv na školskú klímu, na upevňovanie vzťahov medzi žiakmi navzájom, medzi žiakmi a pedagógmi. V dotazníku zadanom členom ŽSR 17% uviedlo, že do školského poriadku boli komplexne zapracované ich námety a pripomienky, 59 % pripustilo čiastočné zapracovanie ich podnetov a 23 % uviedlo, že ich námety neboli vôbec akceptované. Zaangažovanosť ŽSR do riešenia výchovných problémov spolu s učiteľmi potvrdilo len 7 (10) % jej členov. Pri riešení problémov súvisiacich so šikanovaním spolupocovalo s koordinátorom prevencie 49 % opýtaných členov, ďalších 26 % však nemalo vedomosť, kto bol v škole určený ako koordinátor prevencie.

Gymnázia

Komplexné inšpekcie vykonané na 14 gymnáziách v šk. roku 2016/2017

ukázali, že vedúci pedagogickí zamestnanci akceptovali názory a spolupocovali so ŽSR 13 škôl, na ktorých boli ustanovené v rôznom rozsahu. Približne tretina škôl návrhy, podnety a pripomienky členov ŽSR do školského poriadku zapracovala, na polovici gymnázií boli zapracované čiastočne. Školy nevyužívali v plnej miere potenciál spolupráce riadiacich zamestnancov a členov ŽSR pri riešení výchovných problémov žiakov, o čom svedčí len 5,7 % kladných odpovedí respondentov na otázku o ich prizývaní a súčinnosti v tejto oblasti a rovnako 62,9 % odpovedí „neviem“ na uvedenú otázku. 35,7 % členov ŽSR nevedelo, kto z pedagógov vykonáva funkciu koordinátora prevencie,

pretože ŽSR sa vo svojej činnosti zameriavala predovšetkým na organizovanie rôznorodých školských podujatí – 72,1 %. Na riešení otázok v oblasti šikanovania spolupracovali ŽSR s koordinátorom prevencie na 35,7 % škôl.

Aj podpora orgánov študentskej samosprávy v školskom prostredí patrila medzi výzvy formulované v predchádzajúcej Správe o mládeži. V tomto smere sledujeme iniciatívy zamerané na podporu vzniku a činnosti žiackych školských rád na stredných školách, no i činnosti Študentskej rady vysokých škôl (ŠRVŠ). Výskumné zistenia ako aj reflexia praxe na školách však nateraz naznačujú v tomto smere skôr nevyužitý potenciál.

VII.2 EXISTUJÚCE OPATRENIA

VII.2.1 Štruktúrovaný dialóg

Cieľom Štruktúrovaného dialógu (ŠD) je podporiť aktívnu účasť mladých ľudí na demokratickom živote. Predstavuje jeden z najvýznamnejších nástrojov zapájania mladých ľudí do vecí verejných, ktorý koordinuje Európska komisia. Mladí ľudia dostávajú prostredníctvom neho príležitosť zapojiť sa do tvorby politiky. ŠD prebieha na niekoľkých úrovniach. Na národnej úrovni prebiehajú v rámci ŠD stretnutia mladých ľudí s tvorcami politik – s odborníkmi, úradníkmi či politikmi. Partneri ŠD diskutujú s mladými ľuďmi a hľadajú odpovede na konzultačné otázky stanovené pre aktuálny cyklus ŠD. Každý cyklus trvá 18 mesiacov. Téma, ku ktorej sa vyjadrujú mladí ľudia v celej Európskej únii, sa určuje na Európskej konferencii mládeže, kde sú zastúpení mládežnícki delegáti za každú krajinu EÚ. Názory a zistenia, ktoré sú výsledkom konzultácií, sa následne dostanú až k Európskej komisii, ktorá z nich vyvodí závery a odporúčania pre jednotlivé členské štáty, ktoré ich majú zavádzať do praxe.

V referenčnom období sa uskutočnil IV. a V. cyklus ŠD, aktuálne prebieha VI. cyklus. Na národnej úrovni zabezpečuje realizáciu konzultačného procesu Národná pracovná skupina pre Štruktúrovaný dialóg (NPS), ktorú vedie koordinátor. NPS tvorí 5 členov, a to: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (reprezentované odborom mládeže), IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže (vrátane Národnej agentúry Programu Erasmus+ pre oblasť mládeže a športu a Eurodesk Slovensko), Združenie Informačných a poradenských centier mladých v SR (ZIPCeM), Rada mládeže Slovenska (RmS), Asociácia krajských rád mládeže (AKRAM) a Študentská rada vysokých škôl (ŠRVŠ).

Koordinátorom NPS v IV. cykle bola organizácia ZIPCeM⁹⁹. Témou bolo „Posilnenie postavenia mládeže“. Bol to vôbec prvý cyklus ŠD, ktorého bolo Slovensko súčasťou a do konzultácií sa zapojilo 4 885 mladých ľudí z celkového počtu 40 tisíc v celej EÚ. V nasledujúcom, V. cykle prevzala koordinovanie NPS RmS¹⁰⁰. Téma ŠD v tomto cykle znela nasledovne: „Umožniť mladým ľuďom zapojiť sa a byť aktívni v rôznorodej, prepojenej a tolerantnej Európe – pripravení na život, pripravení na spoločnosť“. Sledujeme pritom nárast zapojenia mladých ľudí do konzultačného procesu. Počas konzultácií, ktoré prebiehali od apríla do augusta 2016 sa celkovo zapojilo 11 896 mladých ľudí, z toho 9 781 využilo na zapojenie online dotazník, ďalších 2 115 mladých ľudí sa zúčastnilo klasických konzultácií¹⁰¹. Snaha je v spolupráci s partnermi v NPS realizovať konzultácie naprieč populáciou mladých ľudí, zapojiť organizovanú ako aj neorganizovanú mládež, vrátane mladých z odlišného kultúrneho, etnického a sociálneho prostredia. V. cyklus bol výnimočný aj tým, že Slovensko bolo súčasťou krajín predsedníckeho tria EÚ. Na jeseň 2016 preto Slovensko v rámci SK PRES 2016 organizovalo aj Európsku konferenciu mládeže v Košiciach. Výrazné zapojenie mladých do konzultačného procesu zaujalo aj médiá, čo umožnilo širšiu komunikáciu zistení o mladých ľuďoch aj širšej verejnosti. Táto okolnosť bola dobrou príležitosťou pre propagáciu ŠD ako nástroja na zvyšovanie participácie mladých ľudí a budovanie povedomia o tomto nástroji.

⁹⁹ <http://zajednolano.sk>

¹⁰⁰ <http://strukturovanydialog.sk/>

¹⁰¹ Výsledky 5. cyklu ŠD.

Na podporu aktivít v rámci ŠD je zameraný aj program EÚ Erasmus+, kľúčová akcia 3 – Podpora reformy politiky¹⁰². Táto kľúčová akcia je z definície zameraná na podporu vedomostí v oblasti mládeže na tvorbu politik, iniciatívy pre inovačnú politiku, podporu európskych politických nástrojov, spoluprácu s medzinárodnými organizáciami, dialóg zainteresovaných strán. V rokoch 2014 – 2017 bolo z grantovej schémy podporených celkovo 13 projektov, z toho 5 bolo v čase priprav tohto dokumentu ešte neukončených. Celkovo na týchto projektoch participovalo 5940 ľudí. Predbežné údaje zároveň ukazujú proporčne najväčšie zastúpenie mladých ľudí vo veku do 25 rokov. Prehľad počtu doteraz podporených projektov je v nasledujúcej tabuľke. Za rok 2017 ešte neboli vyhodnotené všetky výzvy.

Rok	Počet podporených projektov	Počet účastníkov	Z toho počet znevýhodnených účastníkov	Suma podporených projektov
2014	3	1679	0	110 604 €
2015	4	1690	286*	131 430 €
2016	4	1960	540*	128 780 €
2017	2	611	NA*	32 470 €
SPOLU	13	5940	826	403 284 €
*predbežné údaje, ešte nie sú ukončené všetky projekty				

Medzi významnými nositeľmi týchto projektov sú viaceré organizácie aktívne pôsobiace v rôznych témach, od politického vzdelávania až po prácu s minoritami. Z grantovej schémy tiež boli podporené viaceré subjekty, ktoré sú členmi NPS (ZIPCeM, AKRAM, RmS). Ich projekty boli zamerané na podporu, inováciu a ďalší rozvoj realizácie konzultačného procesu v rámci ŠD.

V rokoch 2016 -2017 prebiehali konzultačné stretnutia s rómskou mládežou, ktoré zabezpečuje Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity pod názvom „dielne budúcnosti“. Cieľom Dielní budúcnosti je mapovanie potrieb a očakávaní mladých ľudí v oblasti mládežníckej politiky a komunikácia týchto zistení tvorcom politik. Mladí rómski lídri zorganizovali 28 dielní budúcnosti v rôznych lokalitách Slovenska s účasťou viac ako 350 mladých ľudí. Na týchto konzultačných stretnutiach mladí ľudia sami definovali potrebu byť aktívne zapojení do tvorby politik, do prípravy opatrení, ktoré ovplyvnia najmä ich život v budúcnosti. Národné stretnutie s tvorcami politik sa uskutočnilo v apríli 2017, kde boli požiadavky a názory mladých ľudí tlmočené.

Na základe tejto požiadavky splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity vytvoril poradný orgán zložený zo zástupcov rómskej mládeže. Cieľom poradného orgánu je podporiť aktívny a participatívny prístup k integrácii prostredníctvom zmysluplného zapojenia mladých Rómov a Rómiek do tvorby, vykonávania, monitorovania, preskúmania a vykazovania opatrení zameraných na Rómov¹⁰³.

VII.2.2 Občianska participácia mladých ľudí – občiansky aktivizmus

Prieskum RmS¹⁰⁴ ukázal, že zatiaľ čo politické inštitúcie ako vláda či parlament majú medzi mladými ľuďmi pomerne nízku dôveru, veľkej dôvere sa tešia mládežnícke, resp. študentské politické aktivity. Úplne alebo rozhodne týmto aktivitám dôveruje 69% mladých ľudí vo veku 15 – 24 rokov. Približne polovica týchto respondentov označuje ako dôveryhodné aj mimovládne organizácie a občianske politické aktivity.

V uplynulom období sa objavili mnohé aktivity mladých ľudí, ktoré sa snažili reagovať na spoločenský problém, alebo politickú tému, ktorá sa ich týka. Viaceré organizácie pôsobiace v sektore

¹⁰²<http://www.erasmusplus.sk/index.php?sw=75>

¹⁰³Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity ..., 2017.

¹⁰⁴Politická participácia mládeže v krajinách V4, 2017.

mládeže i mimo neho sa zároveň snažili a snažia tieto aktivity propagovať pomocou rôznych ocenení mladých osobností, lídrov, inovatívnych projektov, nápadov či iniciatív¹⁰⁵.

Zaujímavé je tiež zistenie RmS¹⁰⁶ o vzťahu k mládežníckym organizáciám. Takmer tretina (32%) respondentov vo veku 15 – 24 rokov uvádza, že mali alebo majú skúsenosť s mládežníckou organizáciou. Z toho 13% je aktuálne členom nejakej mládežníckej organizácie. Treba zdôrazniť, že mládežnícke organizácie zohrávajú dôležitú úlohu v osobnostnom a sociálnom rozvoji mladých ľudí. Zároveň mladí ľudia si v týchto organizáciách budujú aj pozitívny vzťah a zručnosti nevyhnutne potrebné pre aktívne zapájanie sa do riešenia vecí verejných¹⁰⁷.

Mládežnícke organizácie nie sú jedinou formou občianskeho angažovania mladých ľudí. Na význame v poslednej dobe čoraz viac nadobúda aktivizácia mládeže na komunálnej resp. komunitnej úrovni. Motívom angažovania v tomto priestore býva často snaha o sebarealizáciu či zabezpečenie možností pre mladých, ktoré v danej lokalite chýbajú (ako napr. vonkajšie ihriská s posilňovacími zariadeniami apod.). Na podporu týchto aktivít slúžia tzv. komunitné granty, prostredníctvom ktorých sa vytvárajú priestorové, technické, materiálne a personálne podmienky na ich riešenie.

Ako uvádzajú Ondrušek a kol. (2017)¹⁰⁸ mladí ľudia sa angažujú do komunitného či verejného života nielen ako členovia neziskových organizácií či dobrovoľníci, ale aj environmentálni, kultúrni alebo občianski aktivisti. Miera tohto angažovania je rôznorodá. Ako silný impulz pre angažovanie sú uvádzané osobné negatívne skúsenosti a pociťovaná nutnosť problém riešiť. Impulzom však môže byť aj vonkajšia žiadosť blízkych osôb alebo samotná existencia spoločenstva ľudí. K zmenám, ktoré by mladí ľudia radi v budúcnosti na Slovensku presadili, patria napr. ľahší prístup k bývaniu, lepšie finančné ohodnotenie práce, vyššia kvalita verejného života, ale aj väčší dôraz na morálku, hodnoty a medziľudské vzťahy. Medzi vnútorné motivačné faktory patrí napr. náboženské presvedčenie či pocit zmysluplnosti a vlastného naplnenia.

VII.3 ADRESOVATEĽNÉ VÝZVY A ODPORÚČANIA

V predchádzajúcej Správe o mládeži (2014) boli v oblasti participácie formulované viaceré výzvy. Premietli sa do širokého spektra aktivít, ktoré sme sa pokúsili priblížiť vyššie. Zároveň však musíme konštatovať, že za uplynulé 4 roky nenastal natoľko významný posun v oblasti participácie, aby bolo možné považovať tieto výzvy za naplnené.

- Ako kľúčová sa ukazuje potreba posilnenia občianskeho a hodnotového vzdelávania naprieč celým systémom vzdelávania a prostredníctvom podpory rozvoja práce s mládežou v oblasti participácie. Ak majú byť mladí ľudia pripravení podieľať sa na rozhodnutiach, ktoré sa ich týkajú, potrebujú mať na to balík kompetencií.
- Aj naďalej ostáva ako významná potreba podporovať participáciu mladých ľudí na živote spoločnosti na všetkých úrovniach, od národnej, cez regionálnu až po miestnu. Je potrebné vytvoriť a efektívne nastaviť mechanizmy a podporu zapojenia mladých ľudí do rozhodovania na všetkých týchto úrovniach.
- Je dôležité aktívne prizývať mladých ľudí do tvorby politík, ktoré sa týkajú ich životov. Preto je ale nevyhnutné pripravovať, informovať a vzdelávať pracovníkov verejnej správy a regionálnej a miestnej samosprávy o princípoch a dôležitosti participatívnej tvorby politík. Na úrovni samospráv je dôležité informovať o prenesených kompetenciách pre oblasť mládeže.
- Dôležitá je aj práca s verejnou mienkou. Pokiaľ verejnosť nebude vedieť o význame participácie mladých ľudí na živote spoločnosti, nebude ani záujem túto tému presadzovať a podporovať.

¹⁰⁵ Napr. ocenenie MOST organizácie RmS, LEAF Award organizácie LEAF

¹⁰⁶ Politická participácia mládeže v krajinách V4, 2017

¹⁰⁷ Dopady práce s mládežou (záverečná správa z výskumu), 2016.

¹⁰⁸ MESEŽNIKOV, G., STREČANSKÝ, B. Občianska spoločnosť ..., 2017

- Ako problém sa javí, že ani dospelí nie sú dostatočne pripravení na participáciu mladých ľudí. V záujme podpory a zvyšovania participácie mladých je preto potrebné pracovať aj s dospelou populáciou. Posilniť u nej vedomie, že aj mladí ľudia sú súčasťou tejto spoločnosti, a preto môžu vstupovať do diskusie o usporiadaní vecí verejných. V tomto dialógu sa mladí ľudia učia zodpovednosti aj za komunitu či v širšom význame spoločnosť. Aj dospelí potrebujú zručnosti na to, aby proces participácie nebol len o debate, ale aj o realizácii rôznych opatrení či zmien, ako aj o ich následnom vyhodnotení.

V uplynulom období sa ukázal ako významný nástroj aktivizácie mladých ľudí aj Štruktúrovaný dialóg. Vo vzťahu k posilňovaniu participácie mladých ľudí má aj naďalej svoje významné miesto. Výzvou pre ŠD je jeho ďalší rozvoj a zvýšenie inkluzívnosti, teda zapojenie širokého spektra mladých ľudí s rôznymi typmi znevýhodnenia a bariér. Ukazuje sa tiež, že kvalite konzultačného procesu prispieva aj posilnenie jeho reprezentatívnosti.

Aktuálnou stále ostáva nielen širšia diskusia o postavení mestského a obecného mládežníckeho parlamentu, ale aj ich ďalšia podpora s možnosťou presadenia zmien do príslušnej legislatívy.

Obrovský potenciál majú v tejto oblasti žiacke školské rady. Majú oporu v zákone o štátnej správe v školstve a školskej samospráve. Práve žiacke školské rady môžu byť prvou „školou demokracie“ a participácie. Dôležité je v tomto smere pracovať predovšetkým so školami, aby mali záujem o ich sfunkčnenie a ďalší rozvoj.

VII.4 ZDROJE

BARTOŠ, Ján. Študentské parlamentné voľby 2016 : Pozadie, výsledky, porovnania [online]. 2016 [cit. 2017-10-04]. Dostupné na internete: <http://www.ivo.sk/buxus/docs//rozne/SV_2016_clanok.pdf>.

Čo doVolíš? [online]. [cit. 2017-10-13]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/codovolis/>>.

DANČO, Jakub. Kde všade nájsť mládežnícke parlamenty? [online]. Aug. 2016 [cit. 2017-10-06]. Dostupné na internete: <<https://mladeznickeparlamenty.sk/kde-najst-mladeznicke-parlamenty/>>.

DANČO, Jakub. Zabojujme za mládežnícke parlamenty do zákona [online]. Júl 2017 [cit. 2017-10-06]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/blog/zabojujme-za-mladeznicke-parlamenty-do-zakona/>>.

Dezinformácie Hoaxy Propaganda [online]. [cit. 2017-10-13]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/Dezinform%C3%A1cie-Hoaxy-Propaganda-1144754945569773/>>.

Dopady práce s mládežou (záverečná správa z výskumu) [online]. RmS, 2016 [cit. 2017-10-05]. Dostupné na internete: <http://mladez.sk/wp-content/uploads/2016/08/Dopady-pr%C3%A1ce-s-ml%C3%A1de%C5%BEou_spr%C3%A1va-z-v%C3%BDskumu-1.pdf>.

Erasmus+: Čo je to? [online]. [cit. 2017-10-06]. Dostupné na internete: <<http://www.erasmusplus.sk/index.php?sw=75>>.

Európska charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a regiónov [online]. [cit. 2017-10-05]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/data/att/2287.pdf>>.

Európska komisia podporila Nováky pri znižovaní odpadov. In *ChangeNet* [online]. [cit. 2017-10-06]. Dostupné na internete: <<http://www.changenet.sk/?section=kampane&x=926000>>. ISSN 1336-2534.

Komunity priateľské k deťom a mladým ľuďom [online]. 2015 [cit. 2017-10-05]. Dostupné na internete: <<http://www.codetipotrebuj.sk/o-programe/komunity-priatelske-detom/>>.

Koncepcia rozvoja práce s mládežou v Trenčianskom samosprávnom kraji do roku 2020 [online]. TSK, Nov. 2016 [cit. 2017-10-06]. Dostupné na internete: <<https://www.tsk.sk/buxus/docs/Koncepcia%20mladeze%202020.pdf>>.

ONDRUŠEK, Dušan a kol. Je slovenská občianska spoločnosť na križovatke? Trendy a výzvy na základe kvalitatívnych ukazovateľov. In *Občianska spoločnosť na Slovensku: Krízy, križovatky, výzvy* [online]. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2017 [cit. 2017-10-13]. Dostupné na internete: <http://www.ivo.sk/buxus/docs/publikacie/subory/Obcianska_Spolocnost_na_Slovensku.pdf>.

Na eurovoľbách sa zúčastnilo šesť percent mladých Slovákov. In *WebNoviny* [online]. Okt. 2014 [cit. 2017-10-03]. Dostupné na internete: <<https://www.webnoviny.sk/na-eurovolbach-sa-zucastnilo-sest-percent-mladych-slovakov/>>.

Národný mládežnícky parlament [online]. [cit. 2017-10-04]. Dostupné na internete: <<http://narodnynp.sk/>>.

Nie v našom meste (NIOT) [online]. [cit. 2017-10-04]. Dostupné na internete: <<http://www.cko.sk/niot/>>.

Počet a štruktúra žiackych samosprávnych orgánov. CVTI, 2017. (Pracovný materiál)

POLÁŠ, Martin. Čo sa skrýva pod županom? Kampaň vyzýva mladých, aby išli voliť. In *TREND.SK* [online]. Okt. 2017 [cit. 2017-10-04]. Dostupné na internete: <<https://medialne.etrend.sk/marketing/co-sa-skriva-pod-zupanom-kampan-vyzyva-mladych-aby-isli-volit.html>>.

Politická participácia mládeže v krajinách V4. RmS, 2017. (Pracovný materiál)

Povolebná štúdia 2014 : Voľby so Európskeho parlamentu 2014 [online]. [Brusel (Belgicko)] : Okt. 2014 [cit. 2017-10-06]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2014/post/post_2014_survey_analitical_overview_sk.pdf>.

Prieskum Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. „Samospráva a mládež“ 2015 [online]. [cit. 2017-10-13]. Dostupné na internete: <https://www.iuventa.sk/files/documents/7_vyskummladeze/prieskumy/prieskum_samospravy_mladez_final.pdf>.

Prieskum v rámci projektu Panel mladých. RmS, 2017.

REFERENDUM 2015 [online]. 2015 [cit. 2017-10-05]. Dostupné na internete: <<http://volby.statistics.sk/ref/ref2015/sk/info.html>>.

Revidovaná Európska charta o participácii mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote [online]. 2003 [cit. 2017-10-13]. Dostupné na internete: <https://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/europska_charta_o_participacii_mladych_ludi_na_miestnom_a_regionalnom_zivote.pdf>.

Stratégie SR pre mládež na roky 2014 – 2020 [online]. [cit. 2017-10-03]. Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/data/files/3889_strategia_pre_mladez.pdf>.

Študentské voľby [online]. [cit. 2017-10-05]. Dostupné na internete: <<https://studentskevolby.sk/>>.

Štruktúrovaný dialóg [online]. [cit. 2017-10-05]. Dostupné na internete: <<http://strukturovanydialog.sk/>>

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity vyzýva na nominácie členov do poradného orgánu pre oblasť mládeže [online]. Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity: 10.04.2017 [cit. 2017-10-13]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?spravy_rk&sprava=urad-splnomocnenca-vlady-sr-pre-romske-komunity-vyzyva-na-nominacie-clenov-do-poradneho-organu-pre-oblast-mladeze>.

VASILKO, Tomáš. Kto volil Kotlebu a prečo? Nie, nie je to len pre utečencov. In *Denník N* [online]. 2016 [cit. 2017-10-04]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/395557/volil-kotlebu-preco-nie-nie-su-utecencitito-ludia-volili-kotlebu-tychto-dovodov/>>.

Volby do Národnej Rady SR 2016 [online]. [cit. 2017-10-05]. Dostupné na internete: <<http://volbysr.sk/sk/age.html>>.

Výsledky 5. cyklu ŠD [online]. [cit. 2017-10-05]. Dostupné na internete: <<http://strukturovanydialog.sk/vysledky-5-cyklu-sd/>>.

Zabudnuté Slovensko [online]. [cit. 2017-10-13]. Dostupné na internete: <<http://www.zabudnuteslovensko.sk/sk/>>.

Za jedno lano [online]. [cit. 2017-10-05]. Dostupné na internete: <<http://zajednolano.sk/>>.

VIII. MLÁDEŽ A SVET

VIII.1 OPIS VÝCHODISKOVEJ SITUÁCIE

VIII.1.1 Globálne vzdelávanie

Globálne vzdelávanie vzniklo ako reakcia na globalizáciu v 80. rokoch 20. storočia. S touto formou vzdelávania prišli predovšetkým neziskové a mimovládne organizácie s cieľom, aby aj verejnosť pochopila vzájomné prepojenie tém, problémov, či problematiku vzájomných vzťahov medzi kultúrami, krajinami, spoločnosťami.

V súčasnosti stále neexistuje žiadna ustálená definícia globálneho vzdelávania. Globálne vzdelávanie sa venuje témam ako udržateľnosť rozvojovej pomoci, ekológia, ľudské a občianske práva, chudoba vo svete. Cieľom tohto fenoménu je teda chápanie spoločenských tém v globálnom ponímaní a na miestnej, ako aj na národnej úrovni.

Práve globálne vzdelávanie by malo umožniť ľuďom chápať prepojenie medzi ich vlastným životom a životom ľudí z iných regiónov sveta a takisto zvyšovať povedomie o rôznych socio-ekonomických aspektoch vo svete, ovplyvňujúcich naše životy.

Globálne vzdelávanie na Slovensku vychádza primárne z oficiálneho dokumentu prijatého vládou v januári 2012 pod názvom “Národná stratégia pre globálne vzdelávanie na obdobie rokov 2012 až 2016”. Táto stratégia definuje globálne vzdelávanie ako vzdelávanie, ktoré zdôrazňuje globálny kontext v učení (sa). Prostredníctvom tejto stratégie jednotlivci získavajú povedomie o jednotlivých témach globálneho vzdelávania, ktoré by mali pomôcť k rozvoju kritického myslenia a zmenu postoja k svetovým témam.

UNESCO je uznaným lídrom v oblasti globálneho vzdelávania, ako aj vzdelávania o udržateľnom rozvoji, ktoré je pripravené k integrovaniu do školských osnov v SR. UNESCO úzko spolupracuje s OECD, OSN a inými partnermi a MŠVVaŠ SR aktuálne pracuje na príprave dohody o spolupráci s UNESCO v rámci procesu reformy školstva.

Dva základné vzdelávacie programy UNESCO, ktorých cieľom je prevencia extrémizmu a prispievanie k implementácii cieľov udržateľného rozvoja sú GCE (Global Citizenship Education – Vzdelávanie ku globálnemu občianstvu) a ESD (Education for Sustainable Development – Vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju).

Nová rozvojová **Agenda 2030**, schválená na VZ OSN v septembri 2015, umocňuje úlohu UNESCO v šírení myšlienok globálneho občianstva v členských krajinách. UNESCO ako hlavný koordinátor cieľa trvalo udržateľného rozvoja (SDG) 4 zastrešuje **náplň cieľa SDG 4.7: Do roku 2030 zabezpečiť, aby všetky vzdelávajúce sa osoby získali vedomosti a zručnosti potrebné pre presadzovanie trvalo udržateľného rozvoja, a to aj, okrem iného, prostredníctvom vzdelávania pre trvalo udržateľný rozvoj a udržateľný životný štýl, ľudské práva, rodovú rovnosť, presadzovanie kultúry mieru a nenásilia, globálneho občianstva a ocenenia kultúrnej rôznorodosti a prispievania kultúry k trvalo udržateľnému rozvoju.**

GCE obsahuje tri aspekty:

- **kognitívny:** nadobudnúť vedomosti, porozumenie a kritické myslenie o globálnych, regionálnych, národných a lokálnych otázkach a ich prepojenosť a vzájomná závislosť s inými krajinami a komunitami;
- **socio-emocionálny:** nadobudnúť zmysel spolupatričnosti s ľudstvom, zdieľať hodnoty a povinnosti, empatiu, solidaritu a rešpekt pred rozdielnosťou a diverzitou;
- **behaviorálny:** Správať sa a konať zodpovedne a efektívne.

Kľúčový aspekt GCE sú **praktické skúsenosti**. Žiaci musia mať príležitosť stretnúť sa s ľuďmi s iným náboženským, rasovým, lingvistickým či socioekonomickým pozadím. Základom GCE je diskutovať o globálnych a lokálnych otázkach a **podnietiť deti k formulácii vlastných názorov**.

Vzdelávanie o udržateľnom rozvoji je vzdelávací program Sektora vzdelávania UNESCO, ktorý možno aplikovať na všetkých stupňoch školstva v záujme naplnenia Agendy 2030.

UNESCO poskytuje členským krajinám OSN nástroje na zavedenie vzdelávania o cieľoch udržateľného rozvoja do učebných osnov. UNESCO ako hlavný koordinátor cieľa SDG4 zodpovedá za relevantný obsah školských osnov členských krajín, s dôrazom na univerzálnu rozvojovú agendu. **UNESCO Global Action Programme on Education for Sustainable Development** je konkrétnym nástrojom na dosiahnutie stanoveného cieľa, prostredníctvom tzv. cestovnej mapy- **Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development**.¹⁰⁹,

Angažovanosť mládeže v otázkach udržateľného rozvoja je nevyhnutná pre implementáciu SDGs do r. 2030. Národné osnovy je preto potrebné prispôbiť globálnym a univerzálnym výzvam. SD UNESCO odporúča integrovať vyučovanie o rozvojových cieľoch do stratégie vzdelávania na nasledujúce roky, aj za asistencie UNESCO.

VIII.1.2 Mobilita

Významnými činiteľmi, ktoré ponúkali mladým ľuďom mobilitu nie len v rámci formálneho, ale aj neformálneho vzdelávania v rokoch 2007 - 2013 boli Program celoživotného vzdelávania, Mládež v akcii a programy medzinárodnej spolupráce Erasmus Mundus, Tempus, Alfa a Edulink.

V rámci nasledujúceho programového obdobia na roky 2014 - 2020 bol na základe Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1288/2013 z 11. decembra 2013, ktorým sa zriaďuje „Erasmus+“ prijatý program Únie pre vzdelávanie, odbornú prípravu, mládež a šport.

Program Európskej únie Erasmus+ podporuje aktivity v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu.

Program EÚ Erasmus+ v Slovenskej republike implementujú dve národné agentúry. V rámci vzdelávania a odbornej prípravy je to Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu ďalej len “SAAIC”) a v rámci sektora mládeže a športu, to je IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže.

K úspešnej implementácii novej generácie programu bola medzi oboma národnými agentúrami vytvorená spolupráca, v rámci ktorej sú jednou z podstatných činností propagačné a informačné aktivity pre cieľové skupiny. Obe agentúry od roku 2014 organizujú spoločné semináre pre všetky cieľové skupiny, počas ktorých sú objasnené pravidlá programu a kto sa do programu môže zapojiť.

Cieľovou skupinou pre SAAIC sú do značnej miery inštitúcie vysokoškolského a stredoškolského charakteru, ako aj materské školy, základné školy a inštitúcie vzdelávania dospelých. Čo sa týka sektora mládeže a športu, ide zväčša o neziskové organizácie, mimovládne organizácie a občianske združenia pracujúce s mládežou. V neposlednom rade je podstatné spomenúť aj neformálne skupiny mladých ľudí. Pri nich nie je podmienkou, aby si projektovú žiadosť podala právnická osoba. Môže to byť aj skupina najmenej štyroch mladých ľudí, kde jeden musel dosiahnuť minimálne osemnásť rok života.

Program Erasmus + je teda v Slovenskej republike implementovaný dvoma národnými agentúrami, pričom ciele a priority sú jasne definované v Programovom sprievodcovi programu EÚ Erasmus +. Program podporuje hlavne medzinárodný rozmer a to nie len v rámci krajín EÚ, ale aj v rámci krajín Európskeho hospodárskeho priestoru, kandidátskych krajín EÚ a krajiny susedných partnerských regiónov.

Konkrétne v oblasti mládeže je to:

- podpora mobility mladých ľudí a pracovníkov s mládežou, čo je obsiahnuté v Kľúčovej akcii 1;

¹⁰⁹ <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf>

- projekty zamerané na budovanie kapacít v oblasti mládeže a strategické projektové zámery, ktoré majú mať dopad na systematickú prácu s mládežou, a to v rámci Kľúčovej akcii 2;
- podpora dialógu medzi mladými ľuďmi a ľuďmi s rozhodujúcimi právomocami, prostredníctvom aktívnej účasti mladých ľudí na veciach verejných. Tieto zámery sú cieľom Kľúčovej akcii 3.

Počas implementácie programu Erasmus + od jeho začiatku v roku 2014, sa do programu v oblasti mládeže zapájali hlavne tieto subjekty:

Typ žiadateľa	% zastúpenie
Občianske združenie	57
Neziskové organizácie	23
Neformálne skupiny	17
Ostatné	3

Do programu sa zapájajú vyššie uvedené subjekty, rozdielne podľa krajov v rámci územia Slovenskej republiky. Najviac sa do programu zapája hlavne Bratislavský kraj, čo reflektuje fakt, že veľa zaregistrovaných organizácií je práve v tomto kraji, pričom ich pôsobnosť je v rámci celej republiky.

Ďalšie kraje, ktoré boli podľa úspešnosti do programu zapojené sú Žilinský, Banskobystrický, Košický a Prešovský. V týchto krajoch existujú dlhoročne fungujúce regionálne rady mládeže. Naopak v Trnavskom a Nitrianskom kraji absentuje nielen počet kvalitných projektových žiadostí, ale je tu aj slabá zapojenosť organizácií do programu. Tento aspekt je podobný s porovnaním inštitúcií zapájajúcich sa do programu v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy.

Zastúpenie jednotlivých krajov pri podaných projektových zámerov	
Kraj	% zastúpenie
Bratislavský	19,3
Žilinský	18,0
Banskobystrický	12,7
Košický	13,5
Prešovský	13,5
Trenčiansky	9,4
Nitriansky	7,7
Trnavský	5,7

Podané projekty	Počet
Banskobystrický kraj	244
Bratislavský kraj	456
Košický kraj	277
Nitriansky kraj	106
Prešovský kraj	185
Trenčiansky kraj	186
Trnavský kraj	77
Žilinský kraj	231

Podporené projekty	Počet
Banskobystrický kraj	107
Bratislavský kraj	245
Košický kraj	99
Nitriansky kraj	41
Prešovský kraj	74
Trenčiansky kraj	91
Trnavský kraj	36
Žilinský kraj	119

Program Erasmus+ je v rámci oblasti mládeže zameraný na témy podporujúce mladých ľudí s nedostatkom príležitostí, témy ako inklúzia, participácia mladých ľudí na verejnom živote, dobrovoľníctvo, uznávanie neformálneho vzdelávania, medzikultúrny dialóg, či výchova mladých ľudí k ľudským a občianskym právam.

Tieto témy boli v rámci obdobia 2014 - 2017 v projektových zámeroch reflektované. Hlavnou témou bola mládež ako taká. To znamená práca s mládežou, politika mládeže a participácia, a to viac ako 20%. Ďalšou témou bola medzinárodná spolupráca, rozvoj a kooperácia. Túto tému si žiadatelia definovali hlavne na základe aspektu medzinárodnej kooperácie v súvislosti s medzinárodnou mobilitou mladých ľudí. Jedným z hlavných kvalitatívnych aspektov programu je zapojenie partnerskej organizácie do všetkých fáz projektu.

Témou, ktorou sa mladí ľudia zaoberali, je občianstvo ako také, respektíve občianstvo EÚ, povedomie o EÚ a demokracia. Táto téma by mala byť hlavne reflektovaná v rámci projektových zámerov KA3, ale bola reflektovaná hlavne v rámci KA1 - mládežníckej výmeny. Táto téma bola v podporených projektoch zadefinovaná iba v deviatich percentách.

Zastúpenie jednotlivých tém	
Téma	% zastúpenie
Mládež (participácia, práca s mládežou, politika voči mládeži)	19,4
Medzinárodná spolupráca, medzinárodné vzťahy, rozvojová spolupráca	8,0
Európske občianstvo, Európske povedomie a demokracie	6,6
Nové inovatívne osnovy / vzdelávacie metódy / rozvoj vzdelávacích kurzov	6,2
Kreativita a kultúra	5,9
Medzikultúrne / medzigeneračné vzdelávanie a (celoživotné) vzdelávanie	5,9
Inklúzia/rovnosť	5,7
IKT - nové technológie - digitálne kompetencie	4,8
Otázky trhu práce zahrňujúce kariérové poradenstvo / nezamestnanosť mladých	4,4
Podnikateľské vzdelávanie - podnikateľské vzdelávanie	3,5
Zdravie a blahobyť	3,5
Zdravý životný štýl, aktívne starnutie	3,3
Prístup znevýhodneným	2,9
Rómovia a / alebo iné menšiny	2,9
Životné prostredie a zmena klímy	2,4
Uznávanie (neformálne a informálne vzdelávanie / kredity)	2,4
Zdravotné postihnutia - špeciálne potreby	2,2
Otázky migrantov	1,8
Sociálny dialóg	1,8

Najviac boli mobilné projekty zamerané na projekty mládežníckych výmen, ale v pomere úspešných projektových žiadostí sú to projekty Európskej dobrovoľníckej služby, čo je 70 - 80% podporených projektov.

Dlhodobým aspektom je aj záujem organizácií a neformálnych skupín o projekty mobility pracovníkov s mládežou. V rámci alokovaných prostriedkov z EK nebolo možné podporiť všetky kvalitné projekty, ktoré sa zameriavajú na tento konkrétny typ aktivity v rámci KA1.

Rok	Podporené projekty	Počet všetkých účastníkov	Počet pracovníkov s mládežou
2007	116	1663	122
2008	102	1486	133
2009	118	1532	156
2010	152	2839	255
2011	156	2105	189
2012	176	2344	210
2013	263	2812	253
2014	134	4018	804
2015	143	4588	805
2016	152	5018	828
2017*	87*	3079*	648*
* údaj za prvé dva predkladacie termíny za rok 2017			

Rok	Mládežnícke výmeny - KA1	Európska dobrovoľnícka služba - KA1	Mobilita pracovníkov s mládežou - KA1	Strategické partnerstvá - KA2	Štruktúrovaný dialóg - KA3
2016	54	59	29	6	4
2017	31	32	16	2	2
* údaj za prvé dva predkladacie termíny za rok 2017					

Prínosom pre mladých ľudí je to, že 95% tejto cieľovej skupiny definuje svoje zlepšenie v komunikačných zručnostiach a zvýšenia postojov v rámci medzikultúrneho dialógu.

Ďalej 90% mladých ľudí na základe výskumu RAY (Research – based Analysis and Monitoring of Erasmus + - analýza výsledkov programu založená na faktoch) získali kompetencie v rámci tímovej spolupráce a dosiahnutia cieľa v rámci vzájomnej tímovej spolupráce.

Mobilitu mladých ľudí v Slovenskej republike zabezpečovala aj organizácia SAIA – Slovenská akademická informačná agentúra.

SAIA, n. o., (Slovenská akademická informačná agentúra) pokračovala v rokoch 2015 a 2016 vo svojej činnosti zameranej na podporu medzinárodnej akademickej a vedeckej spolupráce – poskytovala informácie o možnostiach štúdia v zahraničí, existujúcich štipendiách a grantoch vysokoškolským študentom, doktorandom, učiteľom a výskumným pracovníkom. Spolupracovala pri výbere uchádzačov na rôzne štipendijné študijné, výskumné a prednáškové pobyty na Slovensku a v

zahraničí, koordinovala viaceré programy zamerané na rozvoj spolupráce slovenských vysokých škôl so zahraničnými organizáciami a inštitúciami. Organizácia poskytovala svoje služby v piatich univerzitných mestách. Okrem Bratislavy mohli záujemcovia o programy SAIA navštíviť aj regionálne centrá v Nitre, Žiline, Banskej Bystrici a Košiciach.

Programy, ktoré administrovala organizácia SAIAC, za posledné obdobie sú:

- Program Akademické mobility
- Národný štipendijný program SR
- Akcia Rakúsko – Slovensko, spolupráca vo vede a vzdelávaní
- Stredoeurópsky výmenný program pre univerzitné štúdiá (CEEPUS)
- Servisné centrá EURAXESS pre výskumných pracovníkov
- Štipendijný program EHP Slovensko
- Sciex-NMSch (Švajčiarsko-slovenský štipendijný fond)¹¹⁰

Rok	Počet uchádzačov o štipendia	Počet navrhnutých na štipendium
2014/2015	567	285
2015/2016	511	268
2016/2017	434	249

AIIESEC patrí medzi najväčšie študentské neziskové organizácie, v ktorej aktívne pôsobia študenti a absolventi vysokých škôl vo viac ako 100 štátoch.

Náplňou tejto organizácie je rozvoj svojich členov a možnosť medzinárodnej mobility formou stáže buď dobrovoľníckej alebo profesionálnej. Ide o tzv. GCDP (Global Community Development Program) a GIP (Global Internship Program) - sú to typy stáží – GCDP sú dobrovoľnícke a GIP sú profesionálne stáže vo firmách. Tieto skratky sa počas roka 2016 zmenili na Global Volunteer (dobrovoľnícke) a Global Talent (profesionálne).

Misou organizácie je práca s mladými ľuďmi, ktorí študujú alebo práve ukončili štúdium na vysokej škole a zamerať sa na ich líderský potenciál k zodpovednému podnikaniu v rámci zahraničných stáží. Organizácia si v rámci svojej činnosti vymedzila niekoľko hodnôt, medzi ktoré patrí dokonalosť, integrita, líderstvo, udržateľnosť, entuziazmus a rozmanitosť.

Počas svojej činnosti v rokoch 2014 – 2017 organizácia zapojila do svojich aktivít, či už išlo o dobrovoľnícke stáže niekoľko stoviek mladých ľudí.

Rok	dobrovoľnícke stáže	odborné stáže
2014/2015	226	56
2015/2016	221	42
2016/2017	75	11

¹¹⁰ Pozri aj Výročnú správu SAIA, dostupné na: https://www.saia.sk/_user/documents/vyrocné_spravy/VS-2016_podanaFRSR.pdf

V rámci štruktúry organizácie existuje na národnej úrovni členský výbor, ktorý koordinuje všetky miestne výbory. Členský výbor zahŕňa členov z rôznych miestnych výborov. Úlohou členského výboru je zabezpečiť progres, nadväznosť a využiť skúsenosti z predošlých a aktuálnej siete AIESEC.

Európsky zbor solidarity

Európsky zbor solidarity je iniciatíva Európskej komisie, ktorá má poskytnúť možnosti mladým ľuďom vyjadriť solidaritu, ochotu pomôcť, získať nové kompetencie a aktívne prispievať do európskej dimenzie. Mobilitou mladý človek získa skúsenosti, rozvinie nové kompetencie a zlepši svoju pozíciu na trhu práce. Jedná sa o podobné ciele a priority obsiahnuté v Európskej dobrovoľníckej službe. Iniciatíva má priniesť zjednodušenú administratívu, širšie možnosti národných a aj nadnárodných projektových zámerov a hlavne, popri dobrovoľníctve bude poskytovať aj možnosť pracovných stáží a tzv. job shadowing-u. V tejto novej iniciatíve získajú možnosť zapojiť sa aj súkromné firmy a sociálne podniky. Čo je rozdiel oproti samotnému programu EÚ Erasmus+, je absencia partnerských krajín a tiež programových krajín, ktoré nie sú členmi EÚ, ako sú krajiny Európskeho združenia voľného obchodu a kandidátske krajiny. V súčasnej dobe je do Európskeho zboru solidarity zapojených 419 mladých ľudí zo Slovenskej republiky a 34 448 z celej Európy. Táto iniciatíva by sa mala zmeniť na samostatný program EÚ v priebehu roku 2018, po schválení príslušnej legislatívy EÚ.

VIII.2 EXISTUJÚCE OPATRENIA

VIII.2.1 Globálne vzdelávanie

Globálnemu vzdelaniu sa na Slovensku venuje viacero typov organizácií a inštitúcií. Hlavným zastrešovateľom globálneho vzdelávania na Slovensku je Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS) - Slovak Aid. V rámci mimovládneho sektora je to niekoľko organizácií združených v Platforme MVRO (Platforma mimovládnych rozvojových organizácií).

V rámci tejto platformy figuruje aj niekoľko organizácií, ktoré priamo pracujú s mládežou respektíve mládež je jedna ich cieľových skupín. Platforma nie je zložená iba z nadácií, občianskych združení, neziskových alebo mimovládnych organizácií, ale aj akademických inštitúcií.

IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže v rokoch 2011 - 2015 realizovala národný projekt KomPrax - Kompetencie pre prax, ktorý absolvovalo takmer 12 000 mladých ľudí z celého Slovenska, ktorí nadobudli praktické zručnosti využiteľné v ich ďalšom kariérom raste. Jednou z tém tohto projektu bolo aj globálne vzdelávanie. Mladí ľudia prostredníctvom malého grantu mali vypracovať projektový zámer práve na tému globálneho vzdelávania, globálneho občianstva globálnej previazanosti.

V roku 2015 prijalo Valné zhromaždenie OSN nový medzinárodný záväzok, ktorý obsahuje 17 Cieľov udržateľného rozvoja (SDG), ktoré by mali byť naplnené do roku 2030, preto tieto ciele získali aj zjednodušený názov Agenda 2030.

Organizácia AIESEC si v rámci prijatého vyhlásenia pod názvom „Ambition 2020“ vytvorila program pod názvom „We are a youth leadership movement“. Tento program má ambície naplňovať globálne výzvy v oblasti mieru, posilnenia mládeže a líderstva nielen na úrovni globálnej, ale aj miestnej.

VIII.2.2 Mobilita

Európsky program Erasmus+ pre vzdelávanie, odbornú prípravu, mládež a šport oslavoval v roku 2017 svoje 30. výročie v 33 krajinách EÚ. Od svojho vzniku v roku 1987, kedy sa programu zúčastnilo 11 krajín a 3 200 študentov - Erasmus+ a predchádzajúce programy dali doteraz šancu 9 miliónom Európanom študovať, vzdelávať sa, vykonávať dobrovoľníctvo alebo získať skúsenosti v zahraničí.

Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu začala administrovať program od roku 1997. Počas tohto obdobia sa programu zúčastnilo viac ako 55 000 jednotlivcov, 1 759 materských, základných, stredných, vysokých škôl a vzdelávacích organizácií z 359 obcí a miest.

Národná agentúra programu Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu v spolupráci s Národnou agentúrou programu Erasmus+ pre mládež a šport pri tejto príležitosti zorganizovali konferenciu „Od programu Erasmus k Erasmus+“, ktorá sa konala 26. septembra 2017 v Bratislave. Hlavným cieľom konferencie bolo osláviť úspechy, ktoré Slovenská republika v tejto oblasti dosiahla, zdieľanie vzájomných skúseností a poznatkov a vytvorenie platformy na výmenu názorov o budúcnosti programu.

Konferencie sa zúčastnili zástupcovia z MŠVVaŠ SR, Európskej komisie, úspešní riešitelia projektov a ostatné partnerské organizácie.

Predseda Európskej komisie Jean-Claude Juncker povedal: *"Každé euro, ktoré je investované do programu Erasmus+, je investíciou do budúcnosti – do budúcnosti mladých ľudí a našej európskej myšlienky. Nevieť si predstaviť nič, čo má väčšiu hodnotu, ako je investovanie do týchto lídrov zajtrajška. Keďže oslavujeme účasť 9 miliónov osôb, ktorí sa programu zúčastnili, budme 9-krát ambicióznejší pri plánovaní budúceho programu Erasmus+."*¹¹¹

VIII.3 ADRESOVATEĽNÉ VÝZVY A ODPORÚČANIA

Mobilita

V priebehu roku 2016 a v prvom polroku 2017 sa pripravovala Priebežná evaluácia programu Erasmus+ a predchádzajúcich programov. Táto evaluácia programu obsahuje nasledujúce časti:

- exekutívne zhrnutie programu;
- východisková evaluácia a metodika prípravy národnej správy;
- odpovede na evaluačné otázky EK;
- zlepšenie programu Erasmus + a budúceho programu.

Z priebežnej evaluácie programu Erasmus+¹¹² vzišlo niekoľko odporúčaní v rámci prípravy programu pre nastávajúce programové obdobie, a to:

1. Akékoľvek budúce zmeny štruktúry, či vžitých názvov treba starostlivo zvažovať, pretože administratívne zaťažujú tak riadiace orgány, ako aj riešiteľov projektov. Predovšetkým pre menšie organizácie plne spôsobilé na „obsahové zvládnutie“ projektov sú akékoľvek formálne zmeny zbytočnou komplikáciou, pretože vzhľadom na malé personálne kapacity, zle znášajú nadbytočné administratívne zaťaženie. Neodporúčame do budúcnosti žiadne štrukturálne zmeny. Nepredpokladáme, že by bolo na zvýšenie účinnosti alebo efektívnosti implementácie potrebné uskutočniť zmeny v štruktúre programu.

2. Zjednotenie predchádzajúcich programov a zmena štruktúry samy osebe nevytvárajú predpoklady na synergie naprieč oblasťami a sektormi. Zatiaľ sa zdá, že vzhľadom na odlišnosť cieľových skupín a špecifiká projektovej práce v rôznych oblastiach a sektoroch programu sa očakávaná synergia nenaplnia ani v blízkej budúcnosti. Bolo by vhodné preskúmať možnosti prípadných špecializovaných intervencií (zvýhodnení) na podporu synergie, ak sa neprejaví už skôr po navýšení rozpočtu na akcie KA2, resp. KA3.

3. Treba ďalej pokračovať v znižovaní administratívnej náročnosti štandardizáciou dokumentov a procedúr. Pozitívnym impulzom by bolo stanovenie jasných, jednoduchých a jednoznačných pravidiel financovania a podávania správ a naopak, položenie ešte väčšieho dôrazu na šírenie výsledkov projektu a jeho dokladovanie. Preukázaný pozitívny dopad výsledkov predchádzajúceho projektu treba pokladať za signál kvality predkladateľa nového projektu.

¹¹¹ Pozri aj <https://www.minedu.sk/erasmus-oslavuje-30-rokov/>

¹¹² VANTUCH J. et al. (Eds.): Priebežná evaluácia programu Erasmus+ a predchádzajúcich programov Slovenská republika. Bratislava, 2016

4. Vážnou výzvou do budúcnosti, ktorú treba urgentne riešiť, je nedostatočné ohodnotenie práce (aktuálne nastavenie sadzieb personálnych nákladov), ktoré nezodpovedá reálnym personálnym nákladom na čas investovaný odborníkmi na podporu projektov.

5. Výzvou pre budúcnosť je dosiahnuť širší záber a účinnosť v podpore celoživotného vzdelávania a v oblasti mládeže ohľadom rovnosti prístupu mladých ľudí na trh práce. V rámci medzinárodnej spolupráce národných agentúr, by mohlo byť spoločným cieľom vytvorenie skupiny expertov, ako aj vytvorenie spoločných tematických pracovných skupín na riešenie celoeurópsky dohodnutých problémov. Podpora tohto „pool of experts“ a ďalšia profesionalizácia takýchto expertov je veľmi potrebná najmä pre oblasť mládeže.

VIII.4 ZDROJE

VANTUCH J. et al. (Eds.): Priebežná evaluácia programu Erasmus+ a predchádzajúcich programov Slovenská republika. Bratislava, 2016

Erasmus+ oslavuje 30 rokov! [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/erasmus-oslavuje-30-rokov/>>

Ciele udržateľného rozvoja. [online]. [cit. 2017-09-25]. Dostupné na internete: <http://www.unis.unvienna.org/unis/sk/topics/sustainable_development_goals.html>

Národná stratégia pre globálne vzdelávanie na obdobie rokov 2012 – 2016. [online]. Dostupné na internete:

<<https://www.mzv.sk/documents/30297/2649510/National+Strategy+for+Global+Education+for+2012+-+2016>>

IX. ZDRAVIE A ZDRAVÝ ŽIVOTNÝ ŠTÝL

IX.1 OPIS VÝCHODISKOVEJ SITUÁCIE

Ochrana zdravia mládeže sleduje a vyhodnocuje zdravie a vývin mládeže vo vzťahu k determinantom zdravia. Činnosti ochrany zdravia sú zamerané na rozvoj a zlepšovanie zdravia mladej generácie a zahŕňajú systémové opatrenia zamerané na vylúčenie, prípadne zníženie rizika výskytu ochorení a iných porúch zdravia prostredníctvom starostlivosti o zdravé životné a pracovné podmienky a podpory správneho životného štýlu detí a mládeže.

Cieľom podpory zdravia je primäť mládež ku starostlivosti o svoje zdravie. Podpora zdravia sa zaoberá takými aktivitami, ktoré si dávajú za cieľ informovať spoločnosť o možných spôsoboch a alternatívach prevencie ochorení, zdokonaľiť vedomosti jednotlivcov a motivovať ich ku zmene nesprávneho spôsobu života.

Zdravý životný štýl mládeže je v súčasnosti aktuálne diskutovanou témou. Jedným z dôvodov je skutočnosť, že životný štýl v najväčšej miere ovplyvňuje to najdrahšie, čo človek má a to je zdravie. Každý človek za svoje zdravie nesie určitý podiel zodpovednosti. Zdravie má význam nielen pre neho samého, ale aj pre celú spoločnosť. Z tohto dôvodu sa spoločnosť snaží o ochranu a podporu zdravia jednotlivcov samotných a snaží sa aj prostredníctvom rôznych projektov podporovať ich zdravie, zmeniť správanie mládeže tak, aby sa zdravo stravovala, mala dostatočnú pohybovú aktivitu, vedela plnohodnotne využívať svoj voľný čas na zábavu i relaxáciu a zároveň sa vyhýbala rizikovým faktorom, akými sú fajčenie, alkohol, drogy a stres. Najdôležitejšími inštitúciami, kde sa mládež môže naučiť pestovať zdravý životný štýl, sú rodina a škola.

Adolescenti ovplyvňujú svoj zdravý životný štýl rozumom iba do určitej miery. Dospievajúci často nevedome uprednostňujú rizikový životný štýl, ktorý im pomáha riešiť problémy, spojené s dospievaním, napríklad nízke sebavedomie a hľadanie svojej identity. Pri výchove ku zdravému spôsobu života je treba vychádzať predovšetkým zo syndrómu rizikového správania v období dospievania. Do syndrómu rizikového správania patrí zneužívanie návykových látok, rizikové správanie v psychosociálnej a v sexuálnej oblasti.

Zdravá výživa mládeže je jedným z najdôležitejších faktorov jej zdravého životného štýlu. Je dôležité, aby sa jedinec učil správnym stravovacím návykom už od detstva tak, aby dokázal rozlíšiť vhodnú stravu a potraviny so škodlivými účinkami. Správne stravovanie sa dáva predpoklad minimalizácie výskytu chronických neinfekčných ochorení v dospelosti, akými sú obezita, hypertenzia, kardiovaskulárne ochorenia, muskuloskeletárne, gastrointestinálne, psychické a prípadne onkologické ochorenia. V prevencii obezity je kľúčové predovšetkým celospoločenské úsilie zamerané na označovanie potravín, zdanenie nezdravých potravín a regulácia na deti zameraného marketingu potravín. Je potrebné zdôrazniť, že tieto činnosti musia byť súbežné, a že žiadne jednoduché jednorazové opatrenie nemôže zastaviť nárast epidémie obezity.

V snahe prispieť k ozdraveniu výživy mládeže, boli v roku 2015 revidované odporúčané výživové dávky pre obyvateľstvo SR (OVD)¹¹³. Revízia sa okrem iného týkala najmä obsahu soli v pokrmoch, nakoľko soľ predstavuje rizikový faktor vzniku hypertenzie. Prieskumy, zamerané na monitoring soli, realizované v rokoch 2016 a 2017 preukázali nadmerné množstvo soli v pokrmoch, podávaných v zariadeniach školského stravovania. Ako najzávažnejší argument je obsah soli v samotných potravinách, ktoré v stravovaní detí nie je možné ovplyvniť. Je na výrobcov potravín, ako sa zhostia témy tzv. „reformulácie potravín“ alebo stanovenia nutričných požiadaviek jednotlivých potravinových skupín vo vzťahu k deťom. V rámci revízie OVD boli ako základné kritériá zohľadňované vek, pohlavie, výškovohmotnostný index, ďalej u detí a mladej populácie základné ukazovatele funkcie telesného rastu a vývinu, ale tiež pohybové aktivity. Okrem nutričných faktorov je dôležitým usmernením oblasť denného príjmu kuchynskej soli, ktorý u detí od 15 r. a dospelaj populácie by nemal byť väčší ako 5 g na deň (u mladších detí sa toto odporúčanie nachádza v pásme od 0,5 g až 2 g na deň). Nadmerná výživa v spojení s nedostatkom pohybu má za následok vznik

¹¹³ Vestník MZ SR čiastka 4 – 5, ročník 63, 19.6.2015

nadhmotnosti až obezity. V rámci projektu COSI, podľa metodiky Svetovej zdravotníckej organizácie¹¹⁴, sa získali údaje za Slovenskú republiku v školskom roku 2015/2016. Prieskumu sa zúčastnilo 120 škôl, celková vzorka bola 2 805 detí vo veku od 6 do 9 rokov. Zatiaľ nepublikované údaje naznačujú, že 14,8% chlapcov a 11,0% dievčat v danom veku je podľa noriem WHO obéznych. V roku 2016 boli štatisticky spracované údaje, získané na základe analýzy posledného prieskumu antropometrických parametrov detskej a dospelostej populácie. Celkový podiel detí s nadmernou hmotnosťou vrátane obezity sa v minulej dekáde pohyboval v rozpätí 9 – 13 %, z toho 3,3 – 4,6 % detí bolo obéznych. Počas nasledujúcej dekády sa výskyt obezity zdvojnásobil a v súčasnosti dosahuje u 10 – 12 ročných chlapcov 10 %, u 7 – 12 ročných dievčat 8,5 %. Podiel nadmernej hmotnosti vrátane obezity vzrástol v závislosti od vekových skupín a pohlavia na 13 % (16 – 18 r. dievčatá) až 25 % (10 – 12 r. chlapci).

Na prahu dospelosti má primeranú hmotnosť len necelých 80 % chlapcov a vyše 8 % je obéznych, čo je o 4,2 % viac než v roku 2001. Zatiaľ čo v roku 2001 bol podiel obéznych chlapcov a dievčat približne rovnaký, v súčasnosti je vo vekových skupinách nad 10 rokov signifikantne vyšší u chlapcov.

Pohyb je prejavom, ale aj podmienkou života, ľudského bytia a podmienkou stabilného a vyrovnaného fyzického, psychického a sociálneho komplexu zdravého človeka. Podľa prieskumu Eurobarometra o športe a pohybových aktivitách len 6% slovenských respondentov uviedlo, že pravidelne športuje alebo vykonáva pohybovú aktivitu¹¹⁵. Nedostatok pohybu zvyšuje pravdepodobnosť zníženia odolnosti organizmu, zhoršenia zdravotného stavu, a tým nárastu chorobnosti a úmrtnosti v štatistických ukazovateľoch a v dôsledku toho aj nižšieho veku dožitia sa. Množstvo štúdií v posledných rokoch upozorňuje na zhoršujúcu sa fyzickú kondíciu mládeže a na to, že veľká časť mladých jedincov nemá dostatok pohybu. Čas trávia sedením za počítačom, pri mobile a sledovaním televízie. Bolo zistené, že dramaticky vzrástol počet detí, ktoré trávia dve a viac hodín pri počítači vo všetkých vekových kategóriách od 11 do 15 rokov. Ako najčastejší dôvod, prečo sa žiaci nevenujú žiadnemu športu, resp. telesnej aktivite, udávajú nedostatok času.

K najfrekvencovanejším drogám na Slovensku patrí alkohol a tabak. V súčasnosti sa zvyšuje počet mladých ľudí mladších ako 18 rokov konzumujúcich alkoholické nápoje a znižuje sa aj ich vek prvého experimentovania s nelegálnymi drogami. V roku 2015 prebehlo štatistické spracovanie výsledkov prieskumu ESPAD¹¹⁶ (*Európsky školský prieskum o alkohole a drogách*), realizovaného v roku 2015 dotazníkovou metódou, ktorého sa zúčastnilo 10 033 žiakov a študentov (z toho 5180 chlapcov a 4853 dievčat).

Výsledky prieskumu ESPAD ukázali, že celoživotná prevalencia legálnych drog u študentov prvých až štvrtých ročníkov stredných škôl sa oproti stavu z minulých podstatne nezmenila. Stierajú sa ale rozdiely v pravidelnom fajčení chlapcov a dievčat.

Nepriaznivým faktorom je zloženie pitia, kde rovnako u chlapcov, ako u dievčat od roku 1995 do 2015 stúplo množstvo vypitého alkoholu vôbec, no najmä vo forme destilátov. Až v roku 2015 je prvýkrát badateľný pokles užívania legálnych drog u študentov všetkých typov škôl. V roku 2015 dochádza aj k zníženiu počtu konzumentov marihuany, s výnimkou študentov SOU. Dievčatá konzumujú viac legálnych aj nelegálnych drog ako ich rovesníčky pred dvadsiatimi rokmi, a zároveň užívajú o niečo menej drog ako chlapci, azda s výnimkou trankvilizérov a sedatív, či pitia alkoholu spolu s tabletami.

Porovnanie podľa druhu drog ukázali, že pri nákladnejších drogách, ako je kokaín, LSD, extáza či látkach ako sú anabolické steroidy, je mierny trend k vyššej frekvencii užívania u tých študentov, ktorí uviedli, že sú veľmi spokojní s finančnou situáciou svojej rodiny, a zároveň aj u tých, ktorí uviedli, že ich rodina má v porovnaní s ostatnými rodinami oveľa vyšší životný štandard.

¹¹⁴ Pozri aj http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0018/333900/COSI-protocol-en.pdf?ua=1

¹¹⁵ http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_412_en.pdf

¹¹⁶ NOCIAR, A. (2015) European School Survey on Alcohol and Other Drugs (ESPAD) in Slovakia at 2015. Final report. [Európsky školský prieskum o alkohole a iných drogách (ESPAD) na Slovensku v roku 2015. Záverečná správa.] Bratislava, VÚDPaP, 77 s.

Hlavnou víziou Svetovej zdravotníckej organizácie (ďalej len „WHO“) je dosiahnuť najvyšší možný potenciál zdravia pre všetkých. Na dosiahnutie týchto cieľov prijali účastníci WHO dokument „Zdravie pre všetkých v 21. storočí“. Z tohto dokumentu vyplýva aj záväzok zamerania sa na prevenciu a podstatné zníženie zdravotných dôsledkov z dôvodu úrazov. WHO čoraz častejšie predkladá správy o problematike detskej úrazovosti. Na Slovensku ročne zomiera na následky úrazov približne 200 detí a mladých ľudí. Jediným účinným spôsobom, ako pozitívne ovplyvňovať výskyt úrazov u detí a mladistvých je cieľená prevencia. Hlavnými príčinami úrazov sú neopatrnosť, hravosť a neskúsenosť detí, no veľakrát aj nedostatočný dozor a nedbanlivosť dospelých.

V rokoch 2014 - 2016 zrealizovali úrady verejného zdravotníctva projekt, zameraný na zmapovanie úrazovosti u detí predškolského a školského veku v širšom kontexte, z ktorého výsledkov vyplynulo, že najvyšší počet úrazov za posledné dva roky mali 13-roční chlapci 507 (19,5%) a 13-ročné dievčatá 396 (15,2%). Najčastejší druh úrazu je zlomenina 25,2%, pomliaždenie mäkkých tkanív malo 21,6% a otvorenú ranu malo 19,2%. Najviac úrazov vzniklo v sobotu 59,7% z celkového počtu úrazov a v letom ročnom období 48,7% z celkového počtu úrazov.

Ťažiskové okruhy problémov, ktoré sa týkajú mladej generácie v Európe, sú podobné s tými, ktoré sa vyskytujú aj na Slovensku, a preto je nevyhnutné zamerať sa na sledovanie a analyzovanie zdravotného stavu detí a mládeže a príčin jeho zmien. Princípy ochrany a podpory zdravia mladej generácie spočívajú najmä v ochrane zdravia usmerňovaním životných podmienok (t. j. životného prostredia a spôsobu života) a v podpore zdravia realizáciou ozdravných programov na rozvoj a posilňovanie zdravia.

Slovenská republika v oblasti prevencie a podpory zdravia prijala viacero národných strategických dokumentov, ktoré sú zamerané na kľúčové oblasti verejného zdravotníctva. Spoločným cieľom všetkých prijatých dokumentov je znížiť prevalenciu rizikových faktorov a ovplyvniť správanie v oblastiach, ktoré podľa súčasných poznatkov najviac prispievajú k zhoršeniu zdravotného stavu populácie.

Nedostatok pohybových aktivít je rizikovým faktorom, spôsobujúcim zvyšovanie hodnôt celkového cholesterolu, LDL cholesterolu, triacylglycerolu, krvného tlaku, hmotnosti s následným zvýšením rizika diabetu II. typu a ďalších faktorov priamo ovplyvňujúcich výskyt srdcovocievnych ochorení. Značný podiel na vzniku chronických neinfekčných ochorení má sedavý spôsob života, zvýšené používanie osobných dopravných prostriedkov, sledovanie televízie a komunikácia na sociálnych sieťach vo voľnom čase. Súčasťou všetkých zdravotno-výchovných a vzdelávacích aktivít zameraných na ozdravenie životného štýlu bolo zabezpečovanie zvyšovania zdravotnej uvedomelosti a nutričnej gramotnosti populácie.

IX.2 EXISTUJÚCE OPATRENIA

V Sledovanom období sme zaznamenali nasledovné kampane a projekty: „*Do práce na bicykli*“ – kampaň Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR pre podporu environmentálnej dopravy ktorá je zároveň aj súčasťou plnenia úloh Národného akčného plánu v prevencii obezity. „*Čo sa hýbe, to je živé*“ – 6. ročník športového podujatia, ktorého cieľovou skupinou sú žiaci 5. a 6. ročníka základných škôl. „*GYM-FIT*“ – pokračovali akcie pre žiakov 2. až 4. ročníka, v rámci ktorých bola vykonaná poradenská a edukačná činnosť formou vedomostného kvízu „*Čo vieš o pohybovej aktivite*“ a „*Čo vieš o zdravej výžive*“. V roku 2016 pokračovala aj zdravotno-intervenčná aktivita „*PoZdravý*“ – pohyb, zdravie, výživa“ pre žiakov 5. ročníka, ale aj množstvo iných aktivít, zameraných na zvýšenie pohybovej aktivity a prevenciu ochorení pohybového aparátu, určených pre širokú verejnosť: „*Beh zdravia Galantou*“, „*Mladí ľudia a život*“, „*Milá pre mamu*“, „*Pohybom ku zdraviu*“, „*Prechádzka na podporu a rozvoj zdravia*“, „*Deň zdravia*“, „*Deň športu*“, „*Minimaratón Kurinec*“, ako aj ďalšie pohybové aktivity pre verejnosť, ako „*Pohyb je podmienkou života*“, „*Športové hry mládeže, Beh mestom*.“

Na tomto mieste treba spomenúť aj rôzne iniciatívy nadšencov a sociálne zameraných podnikateľských aktivít študentov a absolventov VŠ, ako napr. „*Rozhýb svoje mesto*“, kde motivujú deti a mládež vstať od počítača a cvičiť vonku na čerstvom vzduchu, na tzv. workoutových ihriskách. Tieto ihriská majú patentované a stavajú ich v obciach a mestách Slovenska. Vzdelávajú deti na základných školách o tom, ako cvičiť kalisteniku – tzv. cvičenia vlastnou váhou tela. Zároveň vzdelávajú a vychovávajú ďalších trénerov kalisteniky v daných mestách a obciach Slovenska na základe medzinárodnej licencie, ktorú vlastní. ¹¹⁷ Množstvo príležitostí na pohybové aktivity sa ponúka aj v súvislosti s projektmi Európske mesto športu (Košice 2016, Banská Bystrica 2017, Nitra 2018).

Téma ozdravenia výživy je v súlade s celoeurópskymi princípmi v dokumente „Zdravie 21. storočia“ a „Zdravie 2020“ a na národnej úrovni s úlohami Programového vyhlásenia vlády SR na roky 2012-2016 na úseku verejného zdravotníctva a ochrany zdravia obyvateľov SR.

Úrady verejného zdravotníctva realizujú „*Akčný plán pre potraviny a výživu na roky 2017 – 2025*“, ktorý vychádza z WHO akčného plánu pre výživu a potraviny na r. 2014 – 2020, z Bielej knihy, z dokumentu Viedenskej deklarácie pre výživu ako odozvy na Zdravie 2020 a záverov Rady EÚ zo 16. júna 2016 o zlepšovaní potravinárskych výrobkov.

Hlavným zámerom Akčného plánu je postupne znižovať záťaž a predchádzať neprenosným ochoreniam súvisiacim s výživou, obezitou a ako aj všetkými formami podvýživy, ktoré stále prevládajú v európskom regióne.

Vypracovaný bol „*Národný akčný plán v prevencii obezity na roky 2015 – 2025*“. Zámerom akčného plánu je v súlade so „Strategickým rámcom starostlivosti o zdravie pre roky 2014 – 2030“ znížiť mieru obezity populácie zo súčasného 16,9 % obéznych z celej populácie Slovenskej republiky na 15,8 % podľa OECD a zníženie nedostatku fyzickej aktivity v kontexte Globálneho akčného plánu pre prevenciu a kontrolu chronických ochorení 2013 – 2020¹¹⁸.

Súčasťou Národného akčného plánu v prevencii obezity na roky 2015 – 2025 sú aj úlohy a zámery *Akčného plánu detskej obezity*, ktorý má za cieľ prispieť k zastaveniu nárastu nadhmotnosti a obezity u detí a mladých ľudí (0 - 18 rokov) do roku 2020. Rezort školstva v súlade s Akčným plánom prevencie obezity na roky 2015-2025 každoročne vyhlasuje výzvu na podporu zdravia, zdravého životného štýlu a zmeny stravovacích návykov detí a žiakov v školách pod názvom Zdravie na tanieri. V rokoch 2016-2018 výška finančnej podpory činí výšku 368 640 EUR.

Projekty zamerané na prevenciu závislostí (alkohol, tabak, drogy) nadväzujú na Národnú protidrogovú stratégiu na obdobie 2013-2020, Národný program kontroly tabaku, Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2013- 2020 a Národný program duševného zdravia.

Aktivity vo vzťahu k školám boli zamerané na prevenciu drogových závislostí, fajčenie, socioekonomické a zdravotné dôsledky. V rámci intervencií boli žiakom premietané DVD filmy ako „*Kým stúpa dym*“, „*Ži pravdivo*“, „*Kde bolo, tam bolo, fajčenie škodilo*“, „*Sila osobnosti*“, alebo v mladšom veku bola zvolená hravá forma oboznamovania sa s problematikou (bábka Adamko, omaľovávanka.) Ďalšie intervenčné aktivity sa dotýkali tém ako „*Fetálny alkoholový syndróm*“, „*Alkohol a ženy*“, zdravotno-výchovná kampaň „*Smoke day free*“, Medzinárodný týždeň boja proti drogám, „*Mladí ľudia a život*“, „*POZDRAVY*“, „*Beh proti drogám*“.

Každé štyri roky od roku 1994 sa realizuje na základných a stredných školách projekt „*TAD (Tabak, alkohol, drogy)*“, zameraný na zmonitorovanie a sledovanie trendov v užívaní legálnych a nelegálnych drog. Slovensko je zapojené aj do celoeurópskeho prieskumu „*ESPAD*“, ktorý sa realizuje u študentov vekovej skupiny 16 rokov.

¹¹⁷ www.octago.sk

¹¹⁸ World Health Organisation. Action Plan for Implementation of the European Strategy for the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases. Dostupné cez http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/170155/e96638.pdf

Veľmi dôležitým faktorom, ktorý ovplyvňuje zdravie jedinca sú chemické látky. Človek je v každodennom živote neustále konfrontovaný s rôznymi chemikáliami. Bývajú súčasťou potravín, obalov, kozmetických výrobkov, či iných stavebných alebo spotrebiteľských produktov. Týka sa to najmä látok, ktorých škodlivé účinky sa preukázu až po dlhšej latentnej dobe (rakovinotvorné látky), alebo tiež látky pôsobiace na hormonálnu, imunitnú sústavu, poprípade sa účinky môžu prejaviť až u ďalšej generácii. Efektívnym nástrojom na skúmanie týchto vzťahov je ľudský biomonitoring, ktorý zaznamená toto „neviditeľné“ zaťaženie človeka škodlivými látkami. Z toho dôvodu sa ÚVZ SR zapojil do celoeurópskeho 5 ročného projektu „HBM4EU“ (2017 - 2022) zameraného na ľudský biomonitoring. Získané poznatky boli využité do konkrétnych odporúčaní pre manažment škôl zameraných na zlepšovanie kvality prostredia v školských triedach.

Znepokojujúci výskyt užívania liekov školákmi¹¹⁹: Napriek tomu, že 90 % školákov vo veku 11, 13 a 15 rokov hodnotí svoje zdravie ako vynikajúce alebo dobré, starší žiaci udávali vyšší výskyt viacnásobných zdravotných ťažkostí, ako bolesti hlavy, brucha, chrbta, podráždenosť, nervozitu. Navyše, každé druhé dievča vo veku 15 rokov odpovedalo, že prežívalo dve alebo viac zdravotných ťažkostí za uplynulý mesiac. V súvislosti s touto problematikou je znepokojujúca aj prevalencia užívania liekov školákmi. Lieky na bolesti hlavy za uplynulý mesiac užívala viac ako tretina a lieky na bolesti brucha viac ako pätina školákov vo všetkých vekových kategóriách. Uvádzame ďalej najvýznamnejšie zistenia z citovanej Národnej správy:

Menej školákov raňajkuje a energetické a sladené nápoje sú pre školákov bez obmedzení

Obezita vzniká prevažne ako dôsledok nesprávneho životného štýlu, v ktorom je narušená rovnováha medzi energetickým príjmom a výdajom. Správne stravovacie návyky a dostatočná pohybová aktivita od detského veku sú preto významnou súčasťou prevencie. Napriek tomu, že pravidelné raňajkovanie je významným momentom v zdravej výžive detí, výskyt každodenného raňajkovania mierne klesá vo všetkých vekových skupinách u chlapcov a dievčat.

Tretina školákov nemá nijako organizovaný voľný čas

Pri porovnaní rokov 2010 a 2014 sme zistili významný nárast v pravidelnej fyzickej aktivite u 11-ročných chlapcov aj dievčat, u 15-ročných chlapcov naopak došlo k poklesu. Pozitívnu zmenou je pokles množstva času tráveného sledovaním TV (2 a viac hodín denne) u 11- a 13-ročných chlapcov a dievčat. Celkovo sleduje TV 2 a viac hodín denne približne 50-70% školákov. V súvislosti s organizovanými voľno-časovými aktivitami (napr. aktivity v športovom alebo inom klube alebo organizácii), približne tretina školákov uviedla, že nerobíeva žiadnu takúto aktivitu.

„Vo výskume realizovanom VÚDPaP-om v r. 2012 bolo zistené, že 86,5% detí má profil na Facebooku a venuje mu aspoň časť zo svojho voľného času. Facebook so svojimi špecifikami je pre deti a adolescentov obzvlášť lákavý, lebo im poskytuje rovesnícke reakcie na ich vlastný imidž a identitu, pocit začlenenía sa, informovanosti o tom, čo robia jeho kamaráti a pod. Závislosťami na čítaní a sociálnych sieťach sú viac ohrozené dievčatá, trávajú tým významne viac času ako chlapci. Závislosť od počítačových hier je rizikom, ktoré sa týka už aj mladších detí, viac chlapcov ako dievčat. Po nástupe puberty pribúda riziko závislosti od pozerania pornografie „

Fajčenie a pitie alkoholu je pre 15-ročných „OK“

Zneužívanie legálnych a nelegálnych drog mladistvými je na Slovensku závažným a dlhodobým problémom. V porovnaní s rokom 2010 došlo k poklesu fajčenia či pitia alkoholu u školákov. Asi štvrtina 15-ročných uviedla, že fajčila za uplynulý mesiac. Takmer tri štvrtiny 15-ročných školákov majú skúsenosti s pitím alkoholu a asi tretina chlapcov a pätina dievčat vo veku 15 rokov pije alkohol aspoň raz za týždeň. Takmer tretina 15-ročných uviedla, že už majú skúsenosť s opitosťou a z nich asi tretina vo veku 13 rokov a menej. Celkovo je pozitívny postoj k uvedenému správaniu výraznejší u starších školákov v porovnaní s tými mladšími.

Sexuálne skúsenosti má stále viac 15-ročných školákov

¹¹⁹ MADARASOVÁ GECKOVÁ A., DANKULINCOVÁ Z. (Eds.): Národná správa o zdraví a so zdravím súvisiacom správaní 11-, 13- a 15-ročných školákov na základe prieskumu uskutočneného v roku 2013/2014 v rámci medzinárodného projektu Health Behaviour in School Aged Children (HBSC), Košice: Equilibria, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-971997-0-8

V porovnaní s inými krajinami je na Slovensku zaznamenaný nízky výskyt skúseností s pohlavným stykom. Väčšina 15-ročných školákov uviedla, že v priebehu posledného roka s niekým chodila, respektíve mala rande. Skúsenosť s pohlavným stykom priznalo 14% dievčat a 18% chlapcov vo veku 15 rokov. U dievčat došlo k štatisticky významnému nárastu oproti roku 2010. Najčastejšou odpoveďou 15-ročných školákov, ktorí mali sexuálnu skúsenosť, bola, že ich prvý pohlavný styk sa udial v pravý čas.

Chýba rodičovská kontrola

Takmer u polovice 11-ročných školákov chýbajú rodičovské pravidlá o tom, ako dlho môžu sledovať televíziu. Podobne asi 4 z 10 chlapcov a dievčat má málo alebo vôbec nemá rodičovské pravidlá o tom, ako dlho môžu byť na internete.

Klesá pozitívny vzťah k škole

V škole sa viac páči dievčatám ako chlapcom, viac mladším ako starším školákom. Až 34% 11-ročných dievčat a 21% 11-ročných chlapcov uviedlo, že sa im v škole veľmi páči. U 15-ročných dievčat to bolo už len 18% a u 15-ročných chlapcov len 13%. Oproti roku 2010 došlo k celkovému poklesu spokojnosti so školou.

O šikane školáci nehovoria

Približne každý desiaty školák a školáčka uviedli, že sa stali obeťou šikanovania aspoň 2-3-krát za mesiac. Viac ako 10% školákov uviedlo, že boli aktérmi šikany aspoň 2-3-krát za mesiac. Skoro polovica tých, ktorí sa zúčastnili šikany, sa však s touto skutočnosťou nezdôverila nikomu. Asi štvrtina povedala o šikane rodičovi, pätina spolužiakom a desatina učiteľovi.

Súčasťou najbližšieho medzinárodného zberu v rámci štúdie „Health Behaviour in School Aged Children“ (HBSC) 2017/18 bude na Slovensku aj projekt na národnej úrovni, ktorý si dáva za cieľ porovnať objektívne meranú telesnú zdatnosť a somatické ukazovatele so subjektívnymi údajmi o správaní súvisiacim so zdravím 11-15 ročných adolescentov.

Projekt „Psychosociálny vývin detí s emocionálnymi a behaviorálnymi problémami v systéme starostlivosti – longitudinálna štúdia“ je realizovaný interdisciplinárnym výskumným tímom zloženým z expertov Ústavu psychológie zdravia Lekárskej Fakulty UPJŠ v Košiciach. Cieľom projektu je poskytnúť vedecké poznatky o trajektórii detí a adolescentov s emocionálnymi a behaviorálnymi problémami v systéme preventívnej, sociálnej a zdravotníckej starostlivosti na Slovensku, ktoré budú použiteľné pri príprave politik a intervencií.

Slovensko sa zapojilo do realizácie viacerých medzinárodných štúdií, projektov a kampaní v oblasti monitorovania stavu zdravia a so zdravím súvisiaceho správania u detí a mládeže.

V roku 2015 bola publikovaná Národná správa o zdraví a so zdravím súvisiacom správaní sa 11, 13, a 15-ročných školákov na základe prieskumu uskutočneného v rámci medzinárodnej štúdie HBSC.

Slovenská republika zameriava princípy ochrany a podpory zdravia mladej generácie najmä na ochranu zdravia usmerňovaním životných podmienok (t. j. životného prostredia a spôsobu života) a na podporu zdravia realizáciou ozdravných programov, zameraných na rozvoj a posilňovanie zdravia.

Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 24 z 15. januára 2014 schválila Národnú stratégiu na ochranu detí pred násilím a zriadenie Národného koordinačného strediska pre riešenie problematiky násilia na deťoch (ďalej len „koordinačné stredisko“) ako samostatnej organizačnej súčasti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR¹²⁰.

Dňa 11. októbra 2017 vláda Slovenskej republiky uznesením č. 474/2017 schválila aktualizáciu Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím, ktorá spočíva v návrhu nových úloh pri zachovaní štruktúry piatich strategických cieľov a hodnotení obdobia jej doterajšej implementácie.

¹²⁰ <http://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/NKSpreRPNnD/>

Koordináčné stredisko plní v spolupráci a koordinácii s určenými zástupcami rezortov zodpovedných za politiky na ochranu života a zdravia detí úlohy národného koordináčného rámca pre riešenie násilia páchaného na deťoch a zabezpečuje úlohy koordinátora pre vykonávanie Dohovoru o právach dieťaťa.

V rámci strategického cieľa č. 5: Zvyšovanie informovanosti o problematike násilia páchaného na deťoch, koordináčné stredisko organizuje mediálne kampane (TV, rozhlas, online kampaň), s cieľom upozorňovať na jednotlivé stále aktuálne témy v rámci ochrany detí pred násilím so zameraním sa na samotné deti, rodičov, ako aj ďalšie osoby, ktoré s deťmi pracujú alebo s deťmi prichádzajú do kontaktu. Vzhľadom na potrebu zdôraznenia závažnosti problematiky sexuálneho zneužívania bola v polovici roku 2017 spustená nová online kampaň s cieľom zvyšovania povedomia verejnosti v rámci danej oblasti, a to podporou šírenia videa Rady Európy „Povedz to niekomu, komu dôveruješ“¹²¹. Kampaň bola cieleňá aj na sexuálne vydieranie a donucovanie podporou šírenia videa EUROPOL-u „Povedz nie!“¹²². V novembri 2017 bola spustená aj rozhlasová kampaň propagujúca spoty, týkajúce sa ochrany detí pred násilím v jazyku detí.

V záujme zvyšovania povedomia o problematike násilia na deťoch je významné spomenúť aj spoluprácu koordináčného strediska s Divadlom Nová Scéna v súvislosti s predstavením Punk Rock (divadelná hra známeho britského autora školskej drámy Simona Stephensa, ktorá rieši predovšetkým tému rovesníckeho násilia), po skončení ktorého sú organizované diskusie tvorcov inscenácie a psychologov strediska s publikom- žiakmi druhého stupňa základných škôl a študentmi stredných škôl. Diskusie sa zameriavajú na zvyšovanie povedomia tínedžerov všeobecne o problematike násilia i konkrétne o násilí medzi rovesníkmi, ako aj na možnosti pomoci, ktoré sa im dávajú do pozornosti.

Ministerstvo kultúry SR venuje kontinuálnu pozornosť podpore a ochrane zdravia a prezentácii zdravého životného štýlu najmä prostredníctvom aktivít inštitúcie vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti Národného osvetového centra (NOC) v oblasti sociálnej prevencie. NOC osobitnú pozornosť venuje rizikám ohrozujúcim zdravie, ktoré uvádza WHO (2002) ako päť hlavných rizikových faktorov pre vznik ochorení a predčasných úmrtí v populácii: tabak, vysoký krvný tlak, alkohol, vysoký cholesterol, nadváha. Je zrejmé, že dôsledky nezdravého životného štýlu u mládeže sa prejavia v plnom rozsahu v neskoršom období. S ohľadom na uvedené skutočnosti sa NOC zameriava na oblasť primárnej prevencie, ktorú realizuje širokým komplexom aktivít vzdelávacieho charakteru.

Pre dospelú populáciu - kultúrno-osvetových pracovníkov (primárne riadiacich a metodických pracovníkov regionálnych kultúrno-osvetových zariadení) NOC realizuje dvakrát ročne odborný seminár *Prevencia vybraných sociálno-patologických javov*, ktorý sa venuje aj problematike rodiny a jej členom, teda aj mládeži.

Edukačné aktivity zamerané priamo na mládež (najviac ohrozenú skupinu obyvateľstva, pokiaľ ide o látkové i nelátkové závislosti a rôzne sociálno-patologické javy) NOC realizuje v Bratislave, ale aj v regiónoch SR v spolupráci s vybranými regionálnymi kultúrno-osvetovými zariadeniami. Problematika mládeže, zdravia a zdravého životného štýlu sa pertraktuje priebežne aj v *odbornom časopise Sociálna prevencia*, ktorý dvakrát ročne vychádza v printovej aj elektronickej podobe.

Združenie Informačných a poradenských centier mladých v SR v rokoch 2015 – 2017 realizovalo projekt *Hovorme viac* – zameraný na definovanie odporúčaní pri naplňaní jednotlivých cieľov Stratégie SR pre mládež na roky 2014 – 2020. Jednou z troch oblastí bola práve téma Zdravie a zdravý životný štýl. Uskutočnili sa pracovné skupiny, ktorých činnosť nadväzovala na workshopy, realizované IUVENTOU v júni 2016. Účastníkmi boli zástupcovia z jednotlivých rezortov, inštitúcií, mládežníckych organizácií a samotní mladí ľudia. Všetci účastníci sa venovali činnosti, priamo súvisiacej s obsahom kapitoly Zdravie a zdravý životný štýl.

¹²¹ <https://www.youtube.com/watch?v=M1GnSPBJ8Ho>

¹²² https://www.youtube.com/watch?v=2TkuuHnQE_U

IX.3 ADRESOVATEĽNÉ VÝZVY A ODPORÚČANIA

IX.3.1 Práca s mládežou

Hlavné priority, navrhované pre oblasť práce s mládežou:

- monitoring existujúcich preventívnych programov,
- centralizovaný informačný systém (online),
- programy výchovy k zdraviu, zamerané na prevenciu voči nelátkovým závislostiam, zahŕňajúce podporu kritického myslenia v oblasti zdravého životného štýlu (napr. kult tela).

Odporúčané opatrenia, vedúce k naplneniu priorít:

- vzdelávať riaditeľov škôl, prípadne osoby poverené zdravotnou výchovou na školách (podľa individuálnej dohody) – potreba poukázať na dôležitosť týchto tém,
- podpora existujúcich a vznikajúcich vzdelávacích programov prostredníctvom špecifických dotačných schém (definovaním špecifických cieľov v rámci dostupných výziev),
- prepojenie s NFV – v súčasnosti je zážitkové učenie doménou neformálneho vzdelávania,
- národný projekt Aktivizujúce metódy vo výchove (MPC) – dostať existujúci prepracovaný systém vzdelávania do škôl,
- zadefinovať potrebu „Roku životného štýlu“ – mapovanie a následná komunikácia s kompetentnými v jednotlivých rezortoch.

Medzi pozitívne príklady z praxe možno zaradiť projekty: Ovce.sk, Životológia, PIXEL Federation – Vlčatá, “Hlasy pre zdravie” - participatívny program výchovy k zdraviu zameraný na zdravotnú gramotnosť školákov.

IX.3.2 Ochrana duševného zdravia a podpora formovania zdravého životného detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP)

Vytváranie preventívnych stratégií ochrany detí a mládeže pred vznikom a vývinom tzv. problémového správania v školskom prostredí patrí medzi dlhodobé strategické ciele Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie (VÚDPaP), ktorý sa v týchto intenciách už takmer 20 rokov venuje celoslovenskému mapovaniu štruktúry problémových žiakov ZŠ. Z priebežných analýz vyplýva, že dlhodobo narastá nielen počet problémových žiakov, ale zvyšuje sa miera závažnosti porúch správania sa žiakov a rôznorodosť prejavov týchto porúch. Depistážne zisťovanie v roku 2013 bolo strategickou súčasťou *Národného projektu: Komplexný poradenský systém prevencie a ovplyvňovania sociálno-patologických javov v školskom prostredí*. (ITMS: 26 130 230 025, VÚDPaP, 17/01/2013 – 31/10/2015.) Toto zisťovanie bolo doposiaľ najkomplexnejšie a bolo venované ďalej uvedeným skupinám žiakov so ŠVVP, ktorí vyžadujú starostlivosť systému výchovného poradenstva a prevencie: poruchy správania, poruchy učenia, poruchy reči a jazyka, sociálne znevýhodnenie, zdravotné znevýhodnenie, nadanie a potreba usmerňovania žiakov v ich študijno-profesijnom vývine, potreba poradenskej pomoci pri profesijnom rozhodovaní. Zároveň bolo zisťované, či bola žiakom poskytovaná odborná starostlivosť a akou formou, a ďalej aké pedagogické opatrenia boli uplatňované.

Do depistážneho zisťovania sa v roku 2013 zapojilo 75% všetkých základných škôl v siedmich krajoch Slovenska; pedagógovia odporúčali do poradenskej starostlivosti 59 155 žiakov, ktorých výchovné a vzdelávacie problémy považujú za potrebné kompenzovať a zvládať v príslušných školských poradenských zariadeniach, pretože klasické pedagogické postupy v škole už neboli dostatočne účinné. Z najdôležitejších výsledkov depistážnej analýzy vyberáme:

Prvé tri najfrekvencovanejšie dôvody, pre ktoré triedni učitelia v depistáži 2013 odporúčali svojich žiakov do poradenskej starostlivosti v depistáži 2013, sú:

- **poruchy učenia** (výskyt u 62,2% odporúčaných žiakov)
- **poruchy správania** (výskyt u 56% odporúčaných žiakov)
- **sociálne znevýhodnené prostredie** (výskyt u 47,5% odporúčaných žiakov)

Všetky prejavy problémového správania (vrátane záškoláctva, kontaktu s návykovými látkami, trestnej činnosti) sa už dominantne netýkajú predovšetkým žiakov na II. stupni ZŠ; oproti minulosti zaznamenávame **prudký nárast výskytu problémového správania už u žiakov na I. stupni ZŠ**. Oproti predchádzajúcim obdobiam **výrazne narastá počet problémových dievčat**. Pedagógovia základných škôl musia najčastejšie riešiť **impulzívne a negativistické prejavy** v správaní sa žiakov (týmto žiakom chýba dostatočná sebakontrola, sú nepokojní, dráždiví, v záťažových situáciách reagujú často neprimerane, vzdorujú, odvrávajú, prejavujú zvýšenú agresivitu najmä vo verbálnom prejave). Tretím najčastejšie sa vyskytujúcim prejavom problémového správania sa je **inklinovanie žiakov k problémovým skupinám**, čo predstavuje závažný rizikový sociálny fenomén. Tento fenomén zakladá predpoklady vývinu znakov sociálnej maladaptácie jedinca a môže viesť až k prejavom negatívnych protispoločenských javov (kriminalita, extrémizmus a podobne). **Sociálna znevýhodnenosť je veľmi vážnym nielen sociálnym, ale najmä psychologickým problémom žiakov na Slovensku** a veľmi významne sa týka najmä regiónov Košického, Prešovského a Banskobystrického kraja. Viac ako tretine žiakov, ktorí majú problémy v správaní, sa nedostáva žiadúcej poradenskej starostlivosti. Vážnym následkom býva v takýchto prípadoch premeškanie účinnej prevencie pred výskytom sociálnej patológie v správaní týchto detí. S nedostatkom kapacít na preventívne intervencie bude narastať výskyt negatívnych spoločenských javov maloletých a mladistvých. Ďalej možno očakávať nivelizáciu tradičných hodnôt v hodnotových preferenciách ohrozenej časti mladej generácie, s priamym dopadom na nárast kriminality a extrémizmu. Klesne úspešnosť sociálnej inklúzie žiakov so ŠVVP, problémoví žiaci ZŠ bez poradenskej starostlivosti často nepokračujú v odbornej príprave na SŠ, zvyšuje sa ich ohrozenie dlhodobou nezamestnanosťou v dospelosti, s poklesom šance žiakov so ŠVVP na ich budúce úspešné uplatnenie sa na trhu práce, v dospelosti môžu tvoriť tvrdé jadro dlhodobu nezamestnaných¹²³.

S ohľadom na depistážne zistenia a následné analýzy výsledkov Národného projektu: Komplexný poradenský systém prevencia ovplyvňovania sociálno-patologických javov v školskom prostredí navrhujeme:

- Nastaviť a realizovať pravidelné depistážne zisťovanie celoslovenského výskytu detí vyžadujúcich špeciálnu pedagogickú a psychologickú starostlivosť s využitím moderných digitálnych technologických nástrojov ako podklad pre následnú aktualizáciu výchovno – poradenských opatrení a pre nastavenie celoštátnej, krajskej a okresnej stratégie metodologickej optimalizácie systému výchovného poradenstva a prevencie s využitím dostupných zdrojov v aplikačnej platforme VPpP KomposyT.
- Výsledky depistážneho zisťovania výskytu problémov pokladať za nosný kvantitatívny a kvalitatívny ukazovateľ pri plánovaní stratégie odborného rozvoja a finančno-materiálneho zabezpečenia činností poradenských zariadení. “.
- Pravidelne zabezpečovať celoštátne depistážne zisťovanie výskytu detí vyžadujúcich špeciálnu pedagogickú a psychologickú starostlivosť prostredníctvom VÚDPpP a následne pre rezort školstva navrhovať celoštátne opatrenia na zefektívnenie systému výchovného poradenstva a prevencie.
- Vytvoriť podmienky pre vývoj a sprístupnenie modernej technológie činnosti systému výchovného poradenstva a prevencie a takých diagnostických a metodických nástrojov s digitálnou podporou, ktoré budú porovnateľné so štandardom vo vyspelých krajinách Európskej únie.

¹²³ Najvyššie percento medzi dlhodobu nezamestnanými predstavujú o.i. jednotlivci bez odbornej kvalifikácie, s kriminálnymi sklonmi, so záznamom v registri trestov, bez sociálnych návykov, s nekompenzovaným zdravotným znevýhodnením, vrátane nekompenzovaných porúch učenia (čítania, písania). – Pozri Mesačník Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR: Sociálna politika a zamestnanosť, ISSN 1336 5053, alebo Buchtová, B. et al. 2002. Nezamestnanosť psychologický, ekonomický a sociálny problém. Bratislava : Grada, 2002. ISBN 80-247-9006.

IX.4 ZDROJE

INCHLEY, J. et al. eds. Adolescent obesity and related behaviours: trends and inequalities in the WHO European Region, 2002–2014. Observations from the Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) WHO collaborative cross-national study. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2017. Dostupné na : http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/339211/WHO_ObesityReport_2017_v3.pdf?ua=1

INCHLEY, J. et al.: Growing up Unequal: Gender and Socioeconomic Differences in Young People's Health and Well-Being. Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Study: International Report from the 2013/2014 Survey; Health Policy for Children and Adolescents. No. 7; WHO Regional Office for Europe: Copenhagen, Denmark, 2016. Dostupné na: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/303438/HSBC-No.7-Growingup-unequal-Full-Report.pdf

MADARASOVA GECKOVA A. et al. (Eds.): Medzinárodná správa o zdraví a správaní školákov v sociálnom kontexte na základe prieskumu štúdie Health Behaviour in School-aged Children uskutočnenej v roku 2013/2014 Slovenská republika, Česká republika, Maďarsko, Ukrajina a Poľsko. Bratislava, 2016

MADARASOVA GECKOVA A., Dankulincova Z. (Eds.): Národná správa o zdraví a so zdravím súvisiacom správaní 11-, 13- a 15-ročných školákov na základe prieskumu uskutočneného v roku 2013/2014 v rámci medzinárodného projektu Health Behaviour in School Aged Children (HBSC), Košice: Equilibria, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-971997-0-8

MATULA, Š., SLOVÍKOVÁ, M., NEKORANCOVÁ, P. (2015) Výskyt žiakov s problémami v správaní a so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v základných školách. [Najvýznamnejšie zistenia z analýzy primárnych dát celoslovenskej depistáže výskytu žiakov, ktorých triedni učitelia odporúčajú do starostlivosti zariadení systému výchovného poradenstva a prevencie. Záverečná správa] Bratislava, VÚDPaP, 65p.

X. SOCIÁLNE ZAČLENENIE

X.1 OPIS VÝCHODISKOVEJ SITUÁCIE

Sociálne začlenenie (sociálna inklúzia) v národnom kontexte je vnímané ako komplexný a multidimenzionálny prístup a vyžaduje si koordinované úsilie viacerých politík. Opatrenia v rámci sociálneho začlenenia sú realizované prostredníctvom poskytovania priamych finančných transferov, podpory prístupu k zamestnaniu, vzdelávaniu a integrácii na trhu práce, prístupu k verejným službám, rozvoju ľudského kapitálu a pod. Slovenská republika prijala strategický dokument „Národná rámcová stratégia podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe“, ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 301 z 3. júna 2015. Uvedená stratégia sa pravidelne aktualizuje a vyhodnocuje. V roku 2017 bola uznesením vlády SR č. 553 z 29. novembra 2017 prijatá Aktualizácia Národnej rámcovej stratégie podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe.. Prijaté sú aj parciálne stratégie, zameriavajúce sa na konkrétnu znevýhodnenú skupinu (napr. Rómovia, vylúčené komunity, osoby so zdravotným postihnutím, a pod.). Komplexným dokumentom národného charakteru vo vzťahu k mládeži je Stratégia SR pre mládež na roky 2014-2020 a Koncepcia rozvoja práce s mládežou na roky 2016- 2020, kde je jedna časť v každom dokumente venovaná téme sociálne začlenenie mládeže.

V súčasnosti sa monitoruje vývoj osôb ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením, ktorý mapuje mieru rizika chudoby, závažnú materiálnu depriváciu¹²⁴ a veľmi nízku intenzitu práce, t. j. definuje skupinu ľudí, ktorí žijú v riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia, ľudí s nízkym príjmom a/alebo tých, ktorí si nemôžu dovoliť niektorú z nevyhnutných potrieb pre svoj život a/alebo žijú v rodinách, kde nikto nepracuje alebo pracuje iba príležitostne (ide o veľmi nízku pracovnú intenzitu). Správa o mládeži 2014 v kapitole Sociálne začlenenie definovala širšie spektrum skupín mládeže, ktorá je ohrozená alebo zasiahnutá sociálnym vylúčením. Súčasne apelovala na potrebu komplexnej a zjednotenej definície sociálne vylúčenie a sociálne začlenenie.

Vzhľadom na vyššie uvedené možno konštatovať, že v súčasnosti je najkomplexnejšie sociálne začlenenie a sociálne vylúčenie definované Národnou rámcovou stratégiou podpory sociálneho vylúčenia a boja proti chudobe, ako aj v predchádzajúcich národných správach, ktoré sa zaoberali sociálnym vylúčením.

Sociálne vylúčenie je definované aj v Stratégii Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020, kde sociálne vylúčenie je chápané ako viacdimenzionálny jav, systematický proces a súbor mechanizmov, ktoré vedú k vylučovaniu jednotlivcov alebo skupín na okraj spoločnosti, k oslabovaniu ich sociálnych väzieb, marginalizácii, resp. izolácii. Exklúzia znamená znemožnenie participácie týchto skupín a jednotlivcov na štandardnom spôsobe sociálneho života. Sociálne vylúčenie sa prejavuje v oblasti bývania, vzdelávania a prístupu k službám, na základe čoho môžeme zachytiť sociálne vylúčenie v niekoľkých dimenziách:

- priestorové vylúčenie: koncentrovanie vylúčených obyvateľov do mestských get alebo osád;
- ekonomické vylúčenie: limitovaný prístup vylúčených jednotlivcov na trh práce, ich vytesnenie na sekundárny trh práce, prípadne do oblasti šedej ekonomiky, nedostatok ekonomického a sociálneho kapitálu, ktorý determinuje kontakt s väčšinovou spoločnosťou, uzavretosť sociálnych sietí;
- kultúrne vylúčenie: obmedzený prístup k vzdelávaniu v hlavnom vzdelávacom prúde a k možnostiam zdieľať vo všeobecnosti kultúrny kapitál spoločnosti;
- symbolické vylúčenie: stigmatizácia na základe rôznych atribútov (v prípade spoločensky vylúčených skupín ide o kombináciu etnických a sociálnych charakteristík), prejavuje sa v miere sociálneho dištancu, vplyve predsudkov a stereotypov na postoj spoločnosti voči vylúčenej skupine;

¹²⁴ Pozri aj https://www.minedu.sk/data/files/3888_sprava_o_mladezi.pdf

- politické vylúčenie: znemožnený prístup k výkonu politických práv, limitovaná politická participácia;
- vylúčenie z mobility: obmedzené možnosti podieľať sa na štandardných mobilných dráhach;
- vylúčenie z bezpečnosti - vystavovanie vylúčených skupín vyšším bezpečnostným rizikám.

Prechod medzi sociálnym vylúčením a sociálnym začlenením je komplexnejšie spracovaný v Analýze konceptu sociálnej exklúzie a sociálnej inklúzie v podmienkach Slovenskej republiky¹²⁵. Nevýhodou materiálu je jeho všeobecné zameranie na celú populáciu SR. Ponúka však porozumenie špecifik sociálneho vylúčenia a jeho dopad na spoločnosť.

Samotné sociálne začlenenie je na Slovensku podporené implementáciou národných projektov a iniciatív s celonárodným dosahom. Najvýznamnejšie za uplynulé štyri roky sú **inkluzívne programy pre mladých ľudí na Slovensku**¹²⁶ a **národné projekty riešenia potrieb sociálne vylúčených mládeže**¹²⁷.

Vybrané iniciatívy podporujúce sociálne začlenenie a zvyšovanie povedomia o sociálnej inklúzii:

Realizátor	Názov iniciatív, projektu	Cieľové témy/skupiny
Nadačný fond Telekom pri Nadácii Pontis	Hľadáme ďalší zmysel – pre podnikanie Mobilný pedagóg Učíme posunkový jazyk Online tlmočník	Nepočujúci
Nadácia otvorenej spoločnosti	Výzva k ľudskosti Povedz mi to do očí ALE hejt neskryje	Migranti, utečenci extrémizmus
Proti prúdu	Nota Bene časopis Nota bene knihy Nosiči batožín	Ľudia bez domova
OZ Equity	Som nenormálne fěr	Rovnosť a rovnocennosť
Od emócií k poznaniu - EDUMA, n.o.	Online živá knižnica	Inklúzia
Nové školstvo, o. z.	Chceme vedieť VIAC	Inkluzívne školstvo
EPIC, n. o.	Pilotný program Dell	Zamestnanecký mentoring pre mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením
Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska	Biela pastelka	Zrakové postihnutie
OZ Barlička	Centrum mládeže Radosť	Deti a mládež s telesným hendikepom

¹²⁵ Pozri aj: <https://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/koncepcia%20rozvoja%20práce%20s.pdf>

¹²⁶ Pozri aj: Programy pre mládež na roky 2014 - 2020 v gescii MŠVVaŠ SR; Program EÚ Erasmus+; Záruka pre mladých ľudí v SR v rámci iniciatív na podporu zamestnanosti mladých ľudí v gescii MPSVaR SR

¹²⁷ Pozri aj: Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy, Národný projekt inkluzívnej edukácie (PRINED), Národný projekt Podpora opatrovateľskej služby, Národný projekt Komunitné centrá, Národný projekt Podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti, Národný projekt Podpora rozvoja sociálnej práce v rodinnom prostredí klientov v oblasti sociálnych vecí a rodiny, Národný projekt Terénna sociálna práca v obciach, Národný projekt Podpora vybraných sociálnych služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni, Národný projekt Komplexný poradenský systém prevencie a ovplyvňovania sociálno-patologických javov v školskom prostredí, Národný projekt KomPrax, Národný projekt Praktik.

OZ Návrat, OZ Úsmev ako dar OZ Asociácia sociálnych poradcov a supervízorov, OZ Detské kočovní divadlo DRaK,, MIESTO POD SLNKOM n.o.	Sanačné programy	Ohrozené rodiny
Človek v ohrození, o. z.	Škola finančnej gramotnosti	Mládež z vylúčených rómskych komún
Združenie mladých Rómov	Sociálne podniky	Podpora zamestnávania vylúčených skupín
Nadácia pre deti Slovenska	Justícia priateľská deťom, Bezpečné komunity, Škola rodinných financií, Domov, atď.	Programy začlenenia a vzdelávania vylúčenej mládeže
EFFETA ,o .z.	Som tu, aj keď nepočujem	Mládež so sluchovým postihnutím a ich rodiny

Iniciatívy na úrovni MŠVVaŠ SR:

MŠVVaŠ SR (ustanovený výbor zložený zo zástupcov rezortov a MVO)	Bez nenávisťi na internete	Nenávisťné vyjadrovanie
--	----------------------------	-------------------------

X.2 EXISTUJÚCE OPATRENIA

V súčasnosti nie je vytvorený špeciálny portál, ktorý by poskytoval informácie o možnostiach sociálneho začlenenia mladých ľudí, prípadne iná forma poskytovania pravidelne spracovávaných a revidovaných informácií o možnostiach začlenenia, alebo špecifických príležitostí pre mládež.

Aktuálne sú funkčné a využívané najmä všeobecné informačné kanály:

- <https://www.iuventu.sk/sk/IUVENTA-home.alej> (Informácie o nových výzvach, správach, tréningoch pre mládež, mládežníckych vedúcich a pracovníkoch s mládežou.)
- www.socialnapolitika.eu (Ide o experiment, ktorý sa snaží zadarmo sprístupniť verejnosti odborné, ale ľudskou formou napísané prednášky o sociálnej politike).
- <http://mladez.sk> (informácie o príležitostiach pre mládež, dialógu mládeže k veciam verejným, grantoch, dobrovoľníckych a pracovných príležitostiach v mimovládnom sektore)
- <http://www.infolib.sk/sk/trendy-oblastiach/kniznicno-informacne-sluzby/sluzby-znevychodnenych-pouzivatelov> (zoznam informačných kanálov pre užívateľov s rôznym znevýhodnením)
- PARK televízna relácia pre mladých pripravená verejnoprávnom RTVS
- <https://www.epic-org.eu/socialne-podniky/posilnovanie-kapacit-jednotlivcov-prostrednictvom-obecneho-socialneho-podnikania/> podpora zakladania obecných podnikov so zamestnávaním mládeže so sociálnym a zdravotným znevýhodnením

Mládež so špecifickými potrebami má možnosť využívať webstránky občianskych združení, rozhlasové a televízne programy, ktoré sa špecializujú na rozvoj mládeže so špecifickými potrebami. Neexistuje však ich priame zacielenie na mládež, ide spravidla o zacielenie na celú populáciu špecificky vylúčeného obyvateľstva.

Vybrané informačné kanály pokrývajúce aktuálne informácie pre špecifické skupiny mládeže v oblasti kultúry, vzdelávania, bývania, zdravotnej a sociálnej podpory.

Rómska komunita	http://www.mecem.sk http://www.gipsytv.eu http://www.romapozomatar.com http://www.rtv.s.sk (magazín So vakeres?) http://romovia.sme.sk http://www.minv.sk/?romske-komunity-uvod
Nepočujúci	http://www.myslim.sk www.efeta.sk http://www.rtv.s.sk (Televízny klub Nepočujúcich, tlmočenie Hlavných správ do posunkového jazyka) www.nepocujucedieta.sk www.infosluch.sk
Nevidiaci	www.rtv.s.sk Komentované vysielanie https://www.skn.sk - knižnica pre nevidiacich a slabozrakých http://www.unss.sk/uzitocne-info.php
Osoby so zdravotným postihnutím	http://www.sztp.sk (telesné postihnutie) http://www.autizmus.info (autizmus) www.socia.sk
Náhradní rodičia	www.navrat.sk http://www.anr.sk
Náhradná starostlivosť a pomoc rodinám v kríze, podpora detí v detských domovoch, pomoc mladým dospelým po odchode z detského domova	https://www.usmev.sk/kontakt
Študenti VŠ	http://cezap.sk centrum podpory študentov so špecifickými potrebami
Úrad komisára pre deti	www.komisarpredeti.sk

Skupiny mládeže v súčasnosti najviac zasiahnuté sociálnym vylúčením

Za najviac ohrozené cieľové skupiny sú považované (prioritné cieľové skupiny mládeže sa odzrkadľujú aj v oprávnených cieľových skupinách Operačného programu Ľudské zdroje):

- mládež z vylúčených (segregovaných alebo separovaných) rómskych komunit;
- mládež s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami;
- mládež zasiahnutá chudobou (v dôsledku vážnej choroby v rodine, ťažkej životnej situácie, nezamestnanosti rodičov) a mládež žijúca v dedičnej biede;
- mládež so vzdelanostnými prekážkami spôsobenými vývinovými poruchami učenia a nedokončeným základným vzdelaním;
- mládež v starostlivosti štátu žijúca mimo biologickej rodiny (reedukačné a resocializačné zariadenia, detské domovy,...);
- mládež vo výkone trestu a v zariadeniach pre mladistvých delikventov;
- mládež migrujúca z krajiny pôvodu v dôsledku vojny alebo diktatúry politického režimu;
- mládež bez domova.

Skupiny mládeže v súčasnosti najviac ohrozené sociálnym vylúčením¹²⁸

- mládež v krízovej situácii zapríčinennej rozpadom rodiny;
- mládež v náhradnej rodinnej starostlivosti a profesionálnej rodine;

¹²⁸ Pozri aj http://geografia.science.upjs.sk/images/geographia_cassoviensis/articles/GC-2014-8-1/05_Padova_Pirova_tlac2a.pdf

- sídlisková mládež;
- mládež z neúplných rodín;
- mládež so vzdelanostnými prekážkami;
- mládež z geograficky odľahlých oblastí;
- mládež inej kultúry, náboženstva, etnicity;
- maloletí rodičia;
- mládež so zdravotným postihnutím.

Špecifické skupiny mládeže najviac zasiahnuté viacnásobným sociálnym vylúčením:

Mládež bez domova

Pri typológii mládeže bez domova Slovensko postupuje zisťovaním cez ETHOS typológiu (na európskej úrovni bola najmä v období 2002 - 2009 vypracovaná pomerne obsiahla „definícia“ bezdomovectva známa ako typológia ETHOS, ktorá zachytáva viac ako 20 rôznych životných situácií, v ktorých možno hovoriť o bezdomovectve alebo vylúčení z bývania). Dôvodom vzniku typológie bolo úsilie o porovnávanie dát o bezdomovectve na európskej úrovni. Jej prínos však spočíva aj v jednoznačnom poukazaní na skutočnosť, že osoby bez prístrešia ako najviac viditeľná skupina ľudí bez domova, ktorej sa tiež dostáva najväčšia pozornosť médií, predstavujú len špičku ľadovca oveľa závažnejšieho a rozsiahlejšieho fenoménu. V súčasnosti už existuje široký konsenzus v tom, že bezdomovectvo zahŕňa oveľa viac životných situácií ako prespávanie na ulici¹²⁹. Odhad počtu osôb SR v jednotlivých kategóriách ETHOS typológie sú dostupné v záveroch výskumu Inštitútu pre výskum práce a rodiny.

Mládež žijúca v segregovaných rómskych osadách vo východnej časti Slovenska

Za posledných päť rokov ide o najviac zraniteľné a vylúčené skupiny mládeže. Sú oblasti, kde nežije žiadna majoritná populácia. Mládež z týchto komunit má niekoľkonásobne sťažený prístup k službám potrebným pre minimálnu kvalitu života nemá príležitosti integrovať sa do bežného spoločenského života. V dôsledku absencie kontaktu s majoritou sa vytvára silná komunikačná a izolačná bariéra, ktorá je silnou prekážkou v adaptácii mládeže vo vzdelávacom procese a možnosti využívania voľnočasových aktivít. Sekundárnym faktorom je následne nízky záujem o vlastný sebarozvoj a sebaopoznávanie, skúmanie vlastnej identity a potrieb pre svoj život. Na druhej strane sú však veľmi časté ohrozenia vo forme infekčných prenosných ochorení v dôsledku nedostatočnej hygieny. Do akej miery je to však zapríčinené sťaženým prístupom k službám alebo samotnou nízkou mierou motivácie mladých ľudí k zmene nevieme s presnosťou určiť. Faktorom spôsobujúcim vylúčenosť je vplyv silnej tradície postavenia mužov a žien v uzavretých, izolovaných a „nelukratívnych“ komunitách. Dôsledkom je skoré uzatváranie partnerstiev, rodičovstvo a prehľbujúca sa dedičná bieda v dôsledku generačnej chudoby bez zaradenia sa do pracovného procesu. Nízkou motiváciu prebrania osobnej zodpovednosti za ekonomickú stabilitu je možné pripisovať, okrem iného, najmä diskriminácii v prístupe k zamestnaniu a slabému porozumeniu špecifik vylúčených rómskych komunit zo strany úradov a samospráv. Nemenej závažnou prekážkou je nízka miera pripravenosti učiteľov na prácu s vylúčenými skupinami mládeže a absentujúce kvalitné poradenstvo kariérnych poradcov s orientáciou na poradenstvo pre mládež z komunit zasiahnutých viacnásobným vylúčením.

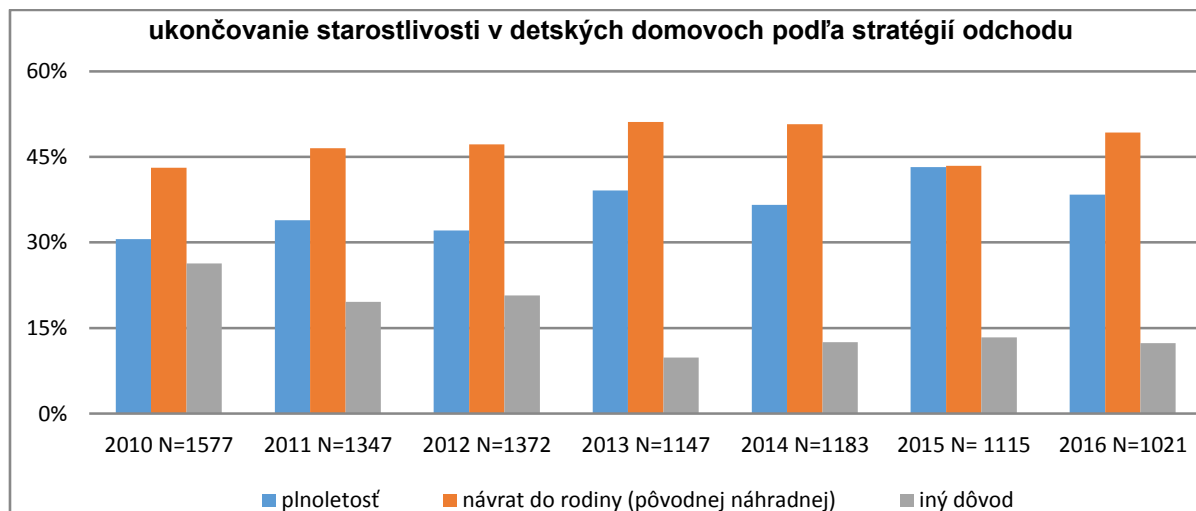
Špecifické skupiny mládeže najviac ohrozené sociálnym vylúčením identifikované pracovnou skupinou

Mládež odchádzajúca z náhradnej inštitucionálnej starostlivosti

Vychádzajúc z údajov uvedených v ročných výkazoch o poskytovaní starostlivosti a výchovy v detskom domove a v detskom domove pre maloletých bez sprievodu Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny možno konštatovať, že od roku 2010 je v detských domovoch každoročne ukončená starostlivosť viac ako 1000 deťom. Najčastejším dôvodom ukončenia poskytovania starostlivosti

¹²⁹ Odporúčania pracovných skupín v rámci Európskej konferencie mládeže v Košiciach 2016 a pracovnej skupiny zloženej z odborníkov v oblasti práce so sociálne vylúčenou mládežou, ktorá bola poverená MŠVVaŠ SR prípravou podkladov ku kapitole

a výchovy deťom v detskom domove je plnoletosť, návrat do pôvodnej rodiny alebo zverenie dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti, zverenie dieťaťa do pestúnskej starostlivosti alebo zverenie dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti. Ukončenie poskytovania starostlivosti a výchovy deťom v detskom domove z dôvodu plnoletosti a odchodu do samostatného života, tvorí viac ako tretinu zo všetkých ukončení poskytovania starostlivosti v detskom domove. Po skončení ústavnej starostlivosti dosiahnutím plnoletosti dieťaťa sa mladému dospelému poskytuje pri odchode z detského domova, jednorazový príspevok na uľahčenie jeho osamostatnenia sa. **Odchod z detského domova ihneď ako je to možné (teda spravidla dovŕšením plnoletosti), je jedným z hlavných rizikových faktorov neuplatnenia sa v ďalšom živote.** Predĺženie pobytu, postupný prechod, umiestnenie na skupinách pre mladých dospelých riziko uplatnenia sa na trhu práce a celkovo lepšiu integráciu v ďalšom živote zvyšuje.

Zdroj: ročné výkazy o poskytovaní starostlivosti a výchovy deťom v detskom domove a v detskom domove pre maloletých bez sprievodu (prepočty). (Zdroj: IVPR, 2016)

Faktory, ktoré ovplyvňujú alternatívy životných dráh po odchode dobre popisuje tabuľka typológie trajektórií odchodu z detskej rezidenčnej starostlivosti, ktoré klasifikuje deti na tri skupiny (adaptovaní, prežívajúci a obeť „problémoví“). **Typológia trajektórií odchodu z detskej rezidenčnej starostlivosti**¹³⁰

ADAPTOVANÍ	<ul style="list-style-type: none"> • bezpečné upevnenie vo vzťahu • dosiahnutie dobrej úrovne vzdelania pred opustením zariadenia • plánované opustenie zariadenia • existencia partnera a založenie rodiny • dobrý vzťah s pôvodnou rodinou • existencia bývania • stabilná práca • pozitívne vnímanie vlastnej identity • podpora od bývalých vychovávateľov/-tiek • nezávislosť na dostupnosti služieb následnej starostlivosti
-------------------	--

¹³⁰ Pozri aj <http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2015/Ondrusova/kapitola1.pdf>

PREŽÍVAJÚCI	<ul style="list-style-type: none"> • zlyhávanie náhradnej rodinnej starostlivosti • odchod z detského domova v mladšom veku alebo náhly odchod po opustení detského domova • problémy v osobných a profesionálnych vzťahoch • častá nezamestnanosť alebo neuspokojivá práca • periódy bezdomovectva • nutnosť podpory zo strany služieb následnej starostlivosti
OBETE, „PROBLÉMOVÍ“	<ul style="list-style-type: none"> • nezvládnuteľné extrémne patologické skúsenosti z pôvodnej rodiny, s ktorými nie sú schopní sa vyrovnat' • viacnásobné skúsenosti s rôznymi zariadeniami ústavnej starostlivosti • viacnásobné problémy v priebehu ústavnej starostlivosti • poruchy v osobných vzťahoch a v správaní • problémy vo vzdelávaní • problémy v udržaní si bývania • izolácia, samotárstvo • mentálne postihnutie • nezamestnanosť, bezdomovectvo • nedostatočnosť pomoci služieb následnej starostlivosti

Základom začlenenia je mať bývanie, zamestnanie a podnetné sociálne kontakty. Z prieskumov IVPR (2016) vyplýva, že mladí ľudia, ktorí sa vracajú do biologických rodín:

- Majú v porovnaní s deťmi z bežných rodín odlišné životné trajektórie a sťažený životný štart.
- Prichádzajú do prostredia, z ktorého boli vyňaté a ktoré nie je pripravené na ich opätovný príchod. Najnovšie údaje IVPR (vzorka 400 detí) hovoria o tom, že viac ako 90% rodín má problém zaplatiť základné výdavky (plyn, elektrina). Sú to tiež domácnosti, v ktorých nefunguje plyn, toaleta, kuchyňa, šporák. Vyskytuje sa tu najmä alkoholová závislosť a dlhodobá nezamestnanosť. V dôsledku absencie primárnej prevencie, terénnej sociálnej práce bolo možné riešiť situáciu iba represiou.
- Nemajú možnosť v dôsledku slabšej zamestnanosti rodičov využiť sociálne siete a komunitné znalosti. Rodina tu neslúži ako výťah k lepšiemu socioekonomickému statusu dieťaťa.
- Vracajú sa do rodiny, kde zlyhávala sanácia. Rodiny neboli ochotné spolupracovať, kvôli absenciám bývania/bezdomovectva alebo zlých sociálnych hygienických pomerov v domácnosti. Dieťa vyňaté z veľmi chudobného prostredia, do ktorého sa tam po ukončení starostlivosti opäť dostáva, mu sťažuje ďalšiu perspektívu v jeho živote.

Ďalšie faktory, ktoré ovplyvňujú mieru sociálneho začlenenia sa mládeže po odchode z inštitucionálnej starostlivosti:

- Čím väčší počet dôvodov vyňatia, tým menej pravdepodobný je návrat späť do pôvodnej rodiny.
- Stratégiu osamostatnenia sa od biologickej rodiny volia najmä mladí ľudia zakladajúci si po odchode z domova vlastnú rodinu. Tí z nich, ktorí tak urobili, boli v zamestnaní úspešnejší.
- Čím vyššie vzdelanie pred samotným odchodom, tým väčší pomer šancí uplatnenia. Ak majú deti zároveň pracovnú skúsenosť ešte v čase pobytu, existuje vysoká pravdepodobnosť, že si ju udržia aj v najbližších mesiacoch po odchode.
- Okamžitý odchod po dosiahnutí plnoletosti môže v kombinácii so zlyhaniami na trhu práce a v ďalšom živote posilňovať stigma „odchovancov“, alebo „ústavných detí“ v súvis s neschopnosťou začleniť sa do samostatného života.
- V zariadeniach chýbajú kvalifikované poradne zaoberajúce sa problémami rodín s deťmi, špeciálne pripravené na sanáciu rodín, kde sa kombinuje kultúra chudoby s kultúrou menšín.

- Potreba zlepšenia terénnej sociálnej práce pre rodiny detí, ktoré sú umiestnené v detských domovoch. Ak by sa zlepšila sociálna práca s rodinou, veľké počty detí by sa z detských domovov mohli vrátiť k svojim rodičom.
- Potreba posilnenia domovov na polceste, sociálneho bývania, verejného nájomného sektora.

Mládež so sťaženou komunikáciou v dôsledku ťažkého sluchového postihnutia

Na Slovensku neexistujú oficiálne štatistiky o počte mládeže so sluchovým postihnutím vo veku 0-30 rokov. Existujú len kvalifikované odborné odhady, že ročne sa narodí približne 200 detí s ťažkými poruchami sluchu. Až 90% z nich sa narodí počujúcim rodičom. Ťažká porucha sluchu má dopad na komplexný osobnostný, vzdelanostný a sociálny rozvoj človeka, ktorý v dôsledku "nepočutia" a slabej kompenzácie sluchu nie je schopný rozumieť hovoreného slovu a čítať s porozumením.¹³¹ Preto je v oblasti zmyslového postihnutia sluchové postihnutie dôsledkom najväčšieho sociálneho vylúčenia spomedzi zmyslových a zdravotných postihnutí. Absencia alebo slabé vybudovanie nejakého komunikačného kanála, nepripravenosť spoločnosti na prácu s nepočujúcim, nedostatok odborníkov na vzdelávacie potreby sluchovo postihnutých detí, absentujúca príprava a vzdelávanie tlmočníkov do posunkového jazyka má dopad na výšku vzdelanostnej úrovne mládeže so sluchovým postihnutím. V praxi ide o situáciu, kedy slovenský jazyk je pre nepočujúcich cudzím jazykom a nevedia sa ho naučiť cez počúvanie hovoreného slova. V rodinnom živote má sluchové postihnutie dopad najmä na počujúcich rodičov, ktorí nevedia nájsť možnosť, ako s dieťaťom komunikovať. Preto hovoríme o silno ohrozenej skupine mládeže, ktorá nedostatočnou kompenzáciou sluchu a nevybudovaným komunikačným kanálom stráca schopnosť rozumieť svetu, spoločnosti, aj vlastnej rodine. Vytvára sa tak určitá spoločenská a rodinná priepasť, ktorá výrazne negatívne ovplyvňuje kvalitu života sluchovo postihnutej mládeže a jej rodiny. Dopad sluchového postihnutia na komunikáciu a socializáciu najviac vystihujú slová odborníčky Viery Strnadovej: "Je veľmi ťažké nepočuť a pritom žiť s ľuďmi, ktorí sa navzájom dorozumievajú zvukovým jazykom. Človek má pocit, ako by žil za sklom: môže sledovať, čo ostatní robia, ale nevie, prečo to robia a o čom spolu hovoria."¹³²

Sídlisková mládež ako ďalšia skupina ohrozenej mládeže

Skúsenosti organizácií pracujúcich s mládežou poukazujú na to, že medzi mladými vyrastajúcimi v sídliskovom/mestskom prostredí je potrebná systematická práca. Pracovníci a pracovníčky s mládežou sa stretávajú s množstvom výziev, ktoré pomáhajú cieľovým skupinám zvládvať a priamo tak zmierňujú alebo predchádzajú dôsledkom sociálneho vylúčenia. Jednotná definícia tejto cieľovej skupiny v súčasnosti neexistuje, ani analýzy, ktoré by identifikovali hlavné demografické a kvalitatívne charakteristiky uvedenej cieľovej skupiny. Pre potreby tejto správy boli preto využité najmä informácie, ktoré poskytli organizácie pracujúce v tomto prostredí (Mládež ulice, OZ Odysseus).

Pod pojmom „sídlisková mládež, sídliskové deti, deti ulice“¹³³ rozumieme deti a mládež, ktoré vyrastajú v prostredí s vysokou mierou zástavby tvorenej najmä panelovými domami. Táto skutočnosť determinuje najmä spôsob využívania ich voľného času (po splnení školských či pracovných povinností), kedy pre obmedzený životný priestor (m² panelového bytu) vyhľadávajú príležitosti na seberealizáciu a nadväzovanie kontaktov v krúžkoch, stretávaním sa na ihriskách, či lavičkách alebo trávením času v on-line priestore.

Pracovníci a pracovníčky s mládežou majú skúsenosť, že zloženie mladých v týchto skupinách môže byť rozmanité. Rovnako rôznorodé sú okolnosti, ktoré vedú alebo by mohli viesť k sociálnemu vylúčeniu. Spoločným menovateľom je však skutočnosť, že nároky spojené s dospievaním sú vysoké a nie vždy ich dokážu mladí ľudia v kontexte ich života adekvátne zvládnuť. Témami rozhovorov, resp. okruhov pomoci a podpory bývajú potom nasledujúce oblasti:

¹³¹ Pozri aj <http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2015/Ondrusova/priloha2.pdf>

¹³² STEIN M. – MUNRO, E. R.: Young People Transitions from Care to Adulthood, International Research and Practice, Child Welfare Outcomes. Jessica Kingsley Publishers, 2008

¹³³ Priemerná aktívna slovná zásoba nedoslýchavých detí na začiatku školskej dochádzky je 24 slov"(Matuška, Antušeková, 1992)

- vzťahy s rodičmi a ďalšími dôležitými dospelými,
- vzťahy s rovesníkmi a ľúbostné vzťahy,
- nevládanie školských nárokov,
- nenachádzanie životných perspektív, cieľov a vízií,
- otázky identity.

Mladí ľudia zo sídliska sa do ohrozenia sociálneho vylúčenia dostávajú najmä v prípadoch, že nemajú dostatočnú podpornú sieť mimo školy (rodičia, učitelia, kňaz, pracovníci s mládežou, sociálni pracovníci a pod.), ktorá im dokáže v kľúčových momentoch poskytnúť dostatočnú podporu. Dôsledkom sú patologické javy, počnúc záškoláctvom, cez vážnejšie prejavy ako užívanie drog, vyhľadávanie a začlenenie sa do skupín inklinujúcich k rasizmu a extrémizmu, až po suicidálne myšlienky alebo ich naplnenie.

X.3 ADRESOVATEĽNÉ VÝZVY A ODPORÚČANIA

Pre poznanie tej-ktorej skupiny a jej aktuálnych potrieb je vhodné realizovať analýzy pre potreby tvorby mládežníckej politiky na miestnej úrovni. V ostatnom období ich vznik podporovalo aj MŠVVaŠ SR prostredníctvom dotačného programu KOMUNITA mladých. Do ich realizácie sa pustili viaceré subjekty a výsledkom sú správy, ktorých jedinečnosť spočíva v ich lokálnom zameraní, vrátane fokusu na sídliskovú mládež. Vďaka tomuto nástroju je možné identifikovať nielen politické úrovne pre napĺňanie potrieb mladých, ale i nástroje na elimináciu, zmierňovanie alebo predchádzanie sociálnemu vylúčeniu mládeže.

Návrhy na opatrenia v práci so sociálne vylúčenou mládežou:¹³⁴

- väčší dôraz na prevenciu a včasnú intervenciu vylúčenosti;
- zapojenie a systematická podpora pozícií podporných profesionálov (sociálni, komunitní pracovníci, osobní asistenti, psychológovia, pracovníci s mládežou a pod.);
- podpora vzniku pozície mentorov pri zamestnávaní sociálne marginalizovaných alebo mladých ľudí so znevýhodnením, taktiež pri zabezpečovaní odbornej praxe/stáže;
- vytvorenie pozície školského psychológa a asistenta učiteľa na každej škole (ideálne tiež zdravotníckeho pracovníka¹³⁵);
- skvalitnenie pripravenosti kariérnych poradcov na kariérne poradenstvo pre sociálne vylúčenú mládež v dôsledku chudoby, zmyslového hendikepu, zdravotného hendikepu, kultúrnej odlišnosti;
- zvýšenie propagácie a dostupnosti možnosti využitia osobného asistenta pre potenciálnych užívateľov tejto služby;
- zvýšenie informovanosti, propagácie a dostupnosti možnosti využitia špeciálnych pomôcok uľahčujúcich štúdiu a zapojenie do mimoškolských aktivít pre mladých so znevýhodnením (fyzické pomôcky, úprava priestorov, softvérové programy);
- podporovanie budovania komunikačných kanálov u mládeže s narušenou komunikačnou schopnosťou v dôsledku zdravotného alebo zmyslového postihnutia;
- podpora zakladania sociálnych podnikov podporujúcich zamestnanosť a zamestnateľnosť mladých ľudí so znevýhodnením (možnosť mentorovanej praxe alebo stáže, prvá pracovná ponuka, tréningové centrá/ workshopové dielne);
- podpora „zručností pre pracovný život“ pre mladých ľudí so znevýhodnením (v závislosti od potreby: praktických zručností, vytvárania pracovných návykov, rozvíjanie prierezových zručností); prostredníctvom výcvikových centier fungujúcich ako chránené dielne/ workshopové centrá
- podpora terénnej sociálnej práce (zameranej na potreby/ potrebu cieľovej skupiny);
- nízkoprahové kluby pre mladých ľudí so špecifickou ponukou aktivít;

¹³⁴ Strnadová, 1995, s. 22

¹³⁵ Smolík, J. (2010)

- podpora vyššej senzibility na potreby a očakávania viacnásobne sociálne vylúčenej mládeže od štátnej správy, samosprávy a tiež tretieho sektora;
- podpora vzdelávania a profesionálnej prípravy zamestnancov, aby vedeli zisťovať, analyzovať, riešiť a komunikovať s prijímateľmi sociálnej služby, ich rodinami a presadzovať požiadavky k zabezpečovaniu sociálnej služby na úrovni miestnej, regionálnej ako aj národnej;
- podpora morálneho ocenenia zamestnancov pracujúcich v náhradnej starostlivosti a odborníkov z pomáhajúcich profesií.

X.4 ZDROJE

FICO, M. Práca s deťmi v detských domovoch a ich pracovné uplatnenie po odchode so zameraním na aktivity, ktoré sa s deťmi realizujú v detskom domove. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2017. 54 s.

JURANOVÁ, M. Nové trendy vo vzdelávaní sluchovo postihnutých žiakov. Zborník. Bratislava: ISBN 978-80-970258-2-3, 2009

KEŠELOVÁ, D. et al. Inštitút pre výskum práce a rodiny: Integrácia mladých ľudí s nízkym vzdelaním na trh práce: vzdelanie druhej šance. Bratislava. 01.01.2016-31.12.2016. Bratislava: IVPR, 2016. - 88 s.

LEVICKÁ, J. 2008. Terminologický Babylon a jeho dopady na prácu s neorganizovanou mládežou (Školská sociálna práca – Zborník z konferencie: Možnosti práce s neorganizovanou mládežou). Trnava: FZaSP TU v Trnave, 2008. 145 s. ISBN 978-80-8082- 246-0

ONDRUŠOVÁ, D. et al. Inštitút pre výskum práce a rodiny: Záverečná správa z výskumu a sčítania ľudí bez domova na území mesta Bratislavy v roku 2016. Bratislava. 01.01.2016-31.12.2016. Bratislava : IVPR, 2016. - 83 s.

SMOLÍK, J. Subkultury mládeže. Uvedení do problematiky, Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7

STRNADOVÁ, V. Hádej, co říkám, aneb odezírání je nejisté umění. Praha: ASNEP, 2001, 186 s.

TARCSIOVÁ, D. Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry, Bratislava, Sapientia 2005, ISBN 80-969112-7-9

XI. DOBROVOĽNÍCTVO

Dobrovoľníctvo mládeže je jedným z prejavov jej aktívneho občianstva a angažovanosti. Významne prispieva k rozvoju potenciálu a osobnosti mladých ľudí. Viaceré výskumy¹³⁶ poukazujú na to, že zapájanie sa do dobrovoľníctva v rannom veku vytvára predpoklady pre aktivitu v tejto oblasti aj v neskoršom období. Strategickým cieľom v tejto oblasti podľa Stratégie SR pre mládež na roky 2014 až 2020 je „zapojiť do dobrovoľníctva čo najviac mladých ľudí z rozličných skupín prostredníctvom vytvárania rôznorodých dobrovoľníckych príležitostí reagujúcich na aktuálne potreby mladých ľudí a trendy v dobrovoľníctve a zabezpečiť udržateľnosť mladých ľudí v dobrovoľníctve.“

XI.1 OPIS VÝCHODISKOVEJ SITUÁCIE

XI.1.1 Zapájanie sa mladých ľudí do dobrovoľníctva

Nakoľko od roku 2011 nebol na Slovensku realizovaný výskum, ktorý by mapoval mieru zapájania sa mladých ľudí do dobrovoľníctva, nevieme spoľahlivo dokladovať, či miera zapájania sa mládeže do dobrovoľníctva v porovnaní s predchádzajúcim obdobím stúpla alebo klesla. V období rokov 2014 a 2017 sa však realizovali čiastkové výskumy, ktoré sa venovali vybraným fenoménom dobrovoľníctva mládeže (prínosy, motivácia), ktorých výsledky uvádzame v ďalších častiach.

Podľa záverečných správ z projektov realizovaných v rámci programu SLUŽBY mladým v oblasti dobrovoľníctva bolo v implementovaných projektoch do dobrovoľníckych aktivít v rokoch 2014 až 2016 zapojených viac ako 5500 mladých ľudí.

Kvalitatívny výskum realizovaný na vzorke 60 mladých ľudí prostredníctvom rozhovorov, ktorý sa primárne venoval prínosom dobrovoľníctva¹³⁷, potvrdil údaje z predchádzajúcich rokov, ktoré hovoria o úzkom spojení dobrovoľníctva a členstva a preferencii dlhodobej a pravidelnej dobrovoľníckej činnosti medzi mládežou.

Na Slovensku sa aktívne rozvíja aj Európska dobrovoľnícka služba (EDS) v rámci programu Erasmus+. Podľa výsledkov rozhodovania o pridelení finančnej podpory k predkladacím termínom v rokoch 2014 až 2017 (do septembra 2017) bolo v projektoch EDS na Slovensku zapojených 627 mladých ľudí.

XI.1.2 Motivácia mladých ľudí k dobrovoľníctvu

V rámci motivácie mladých ľudí zapájať sa do dobrovoľníctva bol na základe výsledkov viacerých výskumov v sledovanom období potvrdený trend tzv. „sebeckého“ dobrovoľníka. V motivácii mladých ľudí prevláda egoistická až pôžitkárska motivácia nad normatívnou a altruistickou motiváciou. Analýzy empirických zistení z výskumu „Zaži talent“¹³⁸ a z prieskumu „Štandardy kvality manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok“¹³⁹ poukazujú na to, že mladí ľudia si v rámci prvotnej motivácie pre zapojenie sa do dobrovoľníctva jasne uvedomujú prínosy pre ich osobný, spoločenský a profesijný život a ich očakávania od dobrovoľníctva jasne smerujú k „ziskom“ z dobrovoľníctva. Tieto tzv. „sebecké“ (orientované na seba) motívy zapojenia sa do dobrovoľníctva, pritom výrazne dominujú nad „altruistickými“ motívmi (orientované vo vzťahu k iným, spoločnosti, cieľovej skupine, životnému prostrediu a pod.). Z altruistických motívov i naďalej prevládal

¹³⁶ Pozri napríklad Hall, Lasby, Ayer, Gibbons, 2009

¹³⁷ Brozmanová Gregorová, Šavrnichová, Šolcová, 2016

¹³⁸ Výskum realizovalo Bratislavské dobrovoľnícke centrum v roku 2016. Cieľom výskumu bolo zistiť, aký je vplyv dobrovoľníctva na rozvoj kompetencií, talentu a potenciálu mladých ľudí a ich osobný, spoločenský a pracovný život. Metodika výskumu bola založená na kvalitatívnej metodológii, zber dát bol uskutočnený technikou pološtruktúrovaného rozhovoru. Výskumu sa zúčastnilo celkovo 60 mladých ľudí vo veku od 17 do 30 rokov, aktívnych dobrovoľníkov a dobrovoľníčok a 30 pracovníkov a pracovníčok s mládežou. Viac informácií o výskume a jeho výsledkoch je súčasťou publikácie Brozmanová Gregorová, A., Šavrnichová, M., Šolcová, J. 2016. Dobrovoľníctvo – cesta k rozvoju talentu a potenciálu mladých ľudí.

¹³⁹ Prieskum realizovala Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií v spolupráci s Centrom dobrovoľníctva v Banskej Bystrici v roku 2014. Cieľom prieskumu bolo zistiť, aké sú očakávania mladých ľudí od dobrovoľníctva a dobrovoľníckych príležitostí. Prieskum bol realizovaný prostredníctvom dotazníka administrovaného emailami a cez facebookovú stránku Centra dobrovoľníctva. Vzorku prieskumu tvorilo 125 mladých ľudí od 15 do 30 rokov.

u mladých ľudí motív „pomôcť iným“ a „možnosť sociálnej angažovanosti“. Je zrejmé, že trend tzv. „sebeckého“ dobrovoľníka sa stáva realitou aj v našich podmienkach. Táto skutočnosť má významný vplyv aj na manažment dobrovoľníckych programov a zvyšuje nároky na samotných pracovníkov a pracovníčky s mládežou v role koordinátorov a koordinátoriek mladých dobrovoľníkov.

XI.1.3 Prínosy dobrovoľníctva

Výskum v roku 2016 „Dobrovoľníctvo – cesta k rozvoju talentu a potenciálu mladých ľudí“ sa podrobne venoval prínosom dobrovoľníctva pre mladých ľudí. Analýza dokazuje, že dobrovoľníctvo má značný vplyv na jednotlivcov, ktorí sa doňho zapájajú, pričom jeho prínosy variujú od zábavy a pocitu radosti až po osobnostný a profesionálny rozvoj či zmenu života a životného štýlu. Prínosy dobrovoľníctva pre mladých ľudí sa prejavujú v emocionálnej, kognitívnej aj konatívnej oblasti. Dobrovoľníctvo je zdrojom sociálnych interakcií, pozitívnych zážitkov a pocitov, priestorom na rozvoj kľúčových kompetencií i ďalších špecifických vedomostí, zručností a schopností. Vďaka dobrovoľníctvu môžu mladí ľudia meniť svoje postoje, hodnoty, hodnotové orientácie či pohľady na život, ale aj svoj životný štýl. Dobrovoľníctvo otvára nové možnosti, je spostením, obohatením, prináša pocit zmysluplnosti, potrebnosti, užitočnosti a seberealizácie. Umožňuje vyskúšať nové veci, konfrontovať sa s nepoznaným či prekonávať svoje hranice, ale aj cestovať a spoznávať nové krajiny. V oblasti spoločenského života môžeme dobrovoľníctvo vnímať ako cestu k rozvoju osobnej a sociálnej zodpovednosti, angažovanosti a participácii mladých ľudí. Prínosy dobrovoľníctva pre mladých ľudí sú úzko prepojené so svetom štúdia a práce. Vďaka dobrovoľníckym aktivitám mladí ľudia získavajú cenné skúsenosti a prax, ale aj vedomosti a zručnosti, ktoré využívajú vo svojom profesijnom živote. Niektorí mladí ľudia si vďaka dobrovoľníctvu našli prácu, rozhodli sa pre štúdium alebo zamestnanie. Študentom a študentkám dobrovoľníctvo umožňuje lepšie prepojiť teóriu s praxou. Analýza rozhovorov s mladými ľuďmi aj s pracovníkmi a pracovníčkami s mládežou poukazuje na určitý posun v tejto oblasti oproti výsledkom výskumu z roku 2011¹⁴⁰. Kým v roku 2011 skúsenosti získané počas dobrovoľníctva neboli vnímané ako možné prenesenia do oblasti profesijného života a rastu, vo výskume v roku 2016 prepojenie explicitne uvádzali takmer všetci účastníci a účastníčky. Mladí ľudia vnímajú dobrovoľnícke skúsenosti ako výhodu pri uchádzaní sa o štúdium a prácu a aktívne si ich uvádzajú v životopise.¹⁴¹

XI.2 EXISTUJÚCE OPATRENIA

XI.2.1 Stratégie a legislatíva

Za strategický dokument na národnej úrovni je možné v oblasti dobrovoľníctva mládeže považovať okrem Stratégie SR pre mládež aj Koncepciu rozvoja občianskej spoločnosti prijatú uznesením vlády Slovenskej republiky č. 68/2012¹⁴² a Program podpory dobrovoľníctva a dobrovoľníckych centier z roku 2013. Dobrovoľníctvo mladých ľudí nachádzame výnimočne aj v niektorých strategických dokumentoch regionálnych a miestnych samospráv. Napríklad stratégia Prešovského samosprávneho kraja pre mládež na roky 2015 – 2020 s výhľadom do roku 2025¹⁴³ uvádza medzi inými aj oblasť dobrovoľníctva. V košickom kraji existuje samostatná Stratégia podpory rozvoja dobrovoľníctva v Košickom kraji z roku 2015¹⁴⁴.

Všeobecná právna úprava dobrovoľníctva je zakotvená v zákone č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 440/2015. Fenomén mládežníckeho dobrovoľníctva je zachytený aj v zákone č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 282/2008 Z. z.“).

¹⁴⁰ Brozmanová Gregorová, at al., 2012

¹⁴¹ Brozmanová Gregorová, Šavrnichová, Šolcová, 2016

¹⁴² Pozri aj https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/koncepcia_rozvoja_os/Uznesenie-vlady-SR-c68_KROS.pdf

¹⁴³ Pozri aj <https://www.po-kraj.sk/files/dokumenty-odborov/skolstvo/strategia-psk-mladez-2015-2020-vyhľadom-do-roku-2025.pdf>

¹⁴⁴ Pozri aj https://web.vucke.sk/files/dokumenty/pub/regionalny_rozvoj/phsr/2015/priloha/priloha_9_strategia_podpory_rozvoja_dobrovolnictva_v_kosickom_kraji.pdf

XI.2.2 *Financovanie*

Kľúčovým zdrojom finančnej podpory pre služby a programy v oblasti dobrovoľníctva mládeže je Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, ktoré financuje túto oblasť cez Programy pre mládež 2014-2020. Primárnym programom v tejto oblasti je program SLUŽBY mladým. Podľa záverečných protokolov o posúdení žiadostí o dotácie v tomto programe za roky 2014 až 2017 bola na rozvoj služieb v oblasti dobrovoľníctva mládeže na regionálnej a národnej úrovni pridelená dotácia vo výške 645 231,00 Eur na podporu 25 projektov. Primárne dobrovoľníctvu sa venovali aj 3 projekty v rámci programu Priority, ktoré boli podporené sumou 56 056,00 Eur. Je zrejmé, že na podporu dobrovoľníctva a výchovy k dobrovoľníctvu je zameraná aj časť financií v programe PODPORA (v rámci mládežníckych organizácií je dobrovoľníctvo prirodzenou súčasťou práce s mládežou), ale túto nie je možné spoľahlivo vyčísliť.

Dôležitým zdrojom podpory je aj program Erasmus+, osobitne aktivita Európskej dobrovoľníckej služby, ktorý podľa výsledkov rozhodovania o pridelení finančnej podpory k predkladacím termínom v rokoch 2014 až 2017 (do septembra 2017) podporil projekty EDS vo výške 4 293 333,83 Eur a jeden projekt strategickej EDS vo výške 257 716,68 Eur. Slovenské organizácie boli tiež koordinátormi piatich projektov v rámci programu Strategické partnerstvá, ktoré sa venovali téme dobrovoľníctva mládeže. Tieto projekty boli podporené celkovou sumou 580 140,00 Eur.

Ďalšiu finančnú podporu na rozvoj dobrovoľníctva mládeže poskytujú: Nadácia pre deti Slovenska, Nadácia Orange, Nadácia Slovenskej sporiteľne, Nadačný fond Slovenských elektrární v Nadácii Pontis - Ukážte sa v dobrom svetle, Trenčianska nadácia, Nadácia Poštovej banky, Komunitná nadácia Zdravé mesto, Nadácia ZSE, Nitrianska komunitná nadácia, Karpatská nadácia, Nadácia Ekopolis, Centrum pre filantropiu – Grantový program Baunit pre aktívnych ľudí.

Finančná podpora dobrovoľníctva mládeže zo strany regionálnych a lokálnych samospráv nie je takmer vôbec zabezpečená. Výnimku tvorí Košický samosprávny kraj a mesto Bratislava a Nitra, ktoré poskytujú financie aj priamo dobrovoľníckym centrom.

Pri hľadaní finančných prostriedkov na dobrovoľnícke programy je stále nutné darcov presvedčať o potrebe kvalitného manažmentu a o tom, že dobrovoľníctvo, hoci je vykonávané bez nároku na odmenu, má svoje náklady a je hodné určitej investície. Investovanie do dobrovoľníkov a dobrovoľníčok a nutnosť existencie plateného koordinátora/koordinátorky dobrovoľníkov a dobrovoľníčok či manažéra/manažérky programu sú stále prehliadané potreby organizácií.

XI.2.3 *Aktivity smerujúce k propagácii, uznávaniu a oceňovaniu dobrovoľníctva*

S cieľom zvýšiť status dobrovoľníctva, ale i informovanosť o dobrovoľníctve vo všeobecnosti, sa na Slovensku realizovalo v minulom období viacero projektov na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni. Uvedené projekty a iniciatívy je možné považovať za najvýznamnejšie za sledované obdobie.

Z predchádzajúceho obdobia pokračovali aktivity zamerané na propagáciu dobrovoľníctva, do ktorých sa významne zapájala aj mládež, a to: *Dni dobrovoľníctva* (organizované organizáciou C.A.R.D.O.)¹⁴⁵, *Týždeň dobrovoľníctva*¹⁴⁶ (organizovaný vybranými regionálnymi dobrovoľníckymi centrami) a projekt *72 hodín*¹⁴⁷ (organizovaný Radou mládeže Slovenska), *Trh dobrovoľníctva*¹⁴⁸ (organizovaný Bratislavským dobrovoľníckym centrom). Novou kampaňou bola kampaň *Blbý pocit* zameraná na zapájanie mladých ľudí so znevýhodnením do dobrovoľníctva (realizovaná Platformou dobrovoľníckych centier a organizácií). Počas týchto kampaní sa mali mladí ľudia možnosť zapojiť do dobrovoľníckych aktivít v organizáciách, zrealizovať vlastné projekty, ale tiež zúčastniť sa workshopov, diskusií, či dní otvorených dverí.

¹⁴⁵ Pozri aj <http://dobrovolnictvo.sk/menu/1/8/dni-dobrovolnictva>

¹⁴⁶ Pozri aj <http://tyzden Dobrovolnictva.sk/>

¹⁴⁷ Pozri aj <http://72hodin.mladez.sk/>

¹⁴⁸ Pozri aj <https://www.dobrovolnictvoba.sk/co-robime/trh-dobrovolnictva/>

Podobne z predchádzajúceho obdobia pokračovalo viacero čiastkových aktivít zameraných na verejné uznanie dobrovoľníctva a ocenenie práce dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Rada mládeže Slovenska sa venuje aj oceňovaniu dobrovoľníckej práce v podobe ceny *MOST*,¹⁴⁹ niektoré regionálne dobrovoľnícke centrá organizujú každoročné oceňovanie dobrovoľníkov a dobrovoľníčok *Srdce na dlani*. Celoslovenské oceňovanie dobrovoľníkov a dobrovoľníčok bez spolupráce s regiónmi realizuje organizácia C.A.R.D.O.

V rámci podpory rozvoja infraštruktúry dobrovoľníctva kľúčovú rolu v sledovanom období zohrala *Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií*¹⁵⁰, ktorá združuje dobrovoľnícke centrá a organizácie pracujúce s dobrovoľníkmi na Slovensku. Hlavným cieľom Platformy je podporovať vytváranie priaznivého prostredia pre rozvoj dobrovoľníctva vo všetkých jeho podobách a oblastiach. V správe uvádzame niekoľko projektov a ich výstupov, ktoré realizovala platforma v sledovanom období.

Vďaka aktivitám Platformy dobrovoľníckych centier a organizácií sa podarilo zaradiť pozíciu koordinátora dobrovoľníkov do národnej sústavy povolanií.¹⁵¹

Od roku 2014 funguje tiež vďaka projektu Platformy dobrovoľníckych centier a organizácií online nástroj *D-zručnosti pre zamestnanie*¹⁵², prostredníctvom ktorého si mladí ľudia môžu nechať uznať kompetencie získané prostredníctvom dobrovoľníckej činnosti. Do procesu je zapojený buď len koordinátor/koordinátorka dobrovoľníkov a dobrovoľníčok (môže vydať potvrdenie o vykonávaní dobrovoľníckej činnosti a zručností získaných prostredníctvom dobrovoľníctva) alebo aj Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorá ako vzdelávacia inštitúcia môže vydať Certifikát D-zručností pre zamestnanie

Ďalším významným prvkom infraštruktúry dobrovoľníctva na Slovensku sú *dobrovoľnícke centrá*. Dobrovoľnícke centrá sú servisnými organizáciami. Centrá prepájajú dobrovoľníkov/dobrovoľníčky a organizácie, propagujú dobrovoľníctvo, poskytujú školenia, konzultácie a supervízie v oblasti manažmentu dobrovoľníkov, sieťujú dobrovoľnícke organizácie, rozvíjajú firemné dobrovoľníctvo, zviditeľňujú spoločenskú hodnotu dobrovoľníctva, budujú medzi sektorové partnerstvá medzi dobrovoľníckymi organizáciami, samosprávou a firmami a realizujú výskumy v oblasti dobrovoľníctva – sledujú vývoj a trendy v tejto oblasti. Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií vďaka dotácii Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR podporila v roku 2015 vznik troch nových centier v regiónoch, kde dovtedy neexistovali (v Trnave, Žiline a v Trenčíne). Svoju činnosť obnovilo aj Dobrovoľnícke centrum Košického kraja. Dobrovoľnícke centrum v Trnave a Trenčíne sa však v ďalšom období nepodarilo dlhodobo udržať. Mládež patrí u všetkých dobrovoľníckych centier medzi primárnu cieľovú skupinu.

Mladí ľudia majú možnosť získať informácie o dobrovoľníckych príležitostiach nielen v dobrovoľníckych centrách a konkrétnych organizáciách, ale na Slovensku funguje aj viacero online platforiem dobrovoľníckych príležitostí: www.centrumdobrovolnictva.sk (pre Banskobystrický kraj), www.dobrovolnictvoba.sk (pre Bratislavský kraj), www.dckk.sk (pre Košický kraj), www.ncdnitra.sk (pre Nitriansky kraj), www.dobrovolnictvpo.sk (pre Prešovský kraj), www.dctn.sk (pre Trenčiansky kraj), www.dobrovolnictvott.sk (pre Trnavský kraj), www.dobrovolnictvoza.sk (pre Žilinský kraj), www.dobrovolnictvo.sk (celoslovenské), <https://dobrovolnici.ludialudom.sk/> (celoslovenské), <https://kariera.zoznam.sk/pracovne-ponuky/dobrovolnictvo> (pracovný portál Kariéra má aj sekciu dobrovoľníctvo, ale iba pre Bratislavský kraj), <https://www.nadaciaorange.sk/sk/komunitny-rozvoj/krajsie-miesta> (je možné sa zaregistrovať a hľadať aj tu ľudí, ktorí chcú pomáhať, ale len v prípade, že má organizácia podporený projekt).

¹⁴⁹ Pozri aj <http://most.mladez.sk>

¹⁵⁰ Pozri aj <http://www.dobrovolnickecentra.sk/sk/domov/o-nas/>

¹⁵¹ Pozri aj https://www.sustavapovolani.sk/karta_zamestnania-496104-33

¹⁵² Pozri aj <http://www.dzrucnosti.dobrovolnickecentra.sk>

Od roku 2015 začal na Slovensku fungovať program *Medzinárodná cena vojvodu z Edinburghu* (DofE). Ide o komplexný rozvojový program, ktorý dáva mladým ľuďom vo veku 14 až 24 rokov šancu rozvinúť svoje schopnosti a charakterové vlastnosti pre reálny život, naplniť svoj potenciál a pomôcť im uspieť v živote. V rámci programu je jednou z troch kľúčových oblastí, v ktorých si mladí ľudia zadávajú svoje ciele, dobrovoľníctvo. V čase rozmedzí 1.1.2016 do 1.1.2017 si cieľ v oblasti dobrovoľníctva zadalo 972 účastníkov a účastníčok tohto programu.

XI.2.4 Kvalita v dobrovoľníctve

Vďaka podpore Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu boli v roku 2014 na Slovensku vytvorené Štandardy kvality manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok¹⁵³. V roku **2015 a 2016** boli vyškolené hodnotiteľky štandardov kvality pre všetky kraje Slovenska. Hodnotením v sledovanom období prešlo **176 organizácií**, z toho 45 organizácií splnilo najvyšší štandard práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami, 46 vyšší štandardov a 85 organizácií základný štandard. Značka kvality sa stala súčasťou dobrovoľníckych ponúk **dobrovoľníckych centier**. Potenciálni dobrovoľníci vidia, koľko má hviezdičiek, resp. aký štandard spĺňa organizácia, ktorá zverejnila dobrovoľnícku ponuku.

Okrem štandardov bol v rámci projektu Centra dobrovoľníctva v roku 2014 vytvorené aj odporúčania pre prácu s mládežou v oblasti dobrovoľníctva¹⁵⁴: využívať nové technológie, cielene podporovať motiváciu, poukazovať na prínosy dobrovoľníctva, dostupnosť, flexibilita, rôznorodosť a neformálnosť dobrovoľníckych aktivít a zohľadnenie špecifických potrieb mladých ľudí so znevýhodnením.

Kvalitu v dobrovoľníctve pomáha zvyšovať aj vzdelávanie v oblasti manažmentu dobrovoľníctva. V rámci akreditácie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu pre špecializované činnosti v oblasti práce s mládežou malo v rokoch 2014 až 2017 platnú akreditáciu 7 vzdelávacích programov, ktoré sa priamo týkali rozvoja kompetencií v oblasti práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami. Väčšina z nich (celkovo 6) sa v uvedenom období aj realizovala. V rámci systému ďalšieho vzdelávania má Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií akreditované dva kurzy týkajúce sa manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Kurz manažmentu v sledovanom období minimálne dvakrát ročne realizovala.

XI.3 ADRESOVATEĽNÉ VÝZVY A ODPORÚČANIA

Výchova mládeže k dobrovoľníctvu je zachytená v strategických dokumentoch v oblasti dobrovoľníctva a mládeže takto: „prepojiť dobrovoľníctvo s formálnym vzdelávaním na všetkých stupňoch a typoch škôl“¹⁵⁵ a „zaviesť výchovu a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu na základných a stredných školách ako prierezovú tému založenú na učení sa službou v komunite“¹⁵⁶. Dobrovoľníctvo začína byť témou vo vzdelávaní, ale skôr v prostredí vysokých škôl, ktoré pripravujú pomáhajúce profesie. Výchova k dobrovoľníctvu na základných a stredných školách je skôr výnimkou a nerealizuje sa na koncepčnom základe, pretože učitelia a učiteľky často nevedia, ako túto tému uchopiť. To, či a ako sa učitelia venujú téme dobrovoľníctva, záleží najmä na nadšení konkrétnych jednotlivcov. V osnovách občianskej náuky pre stredné školy sa objavujú témy, v ktorých sa dá spomenúť aj dobrovoľníctvo, no učitelia, ktorí doposiaľ nenadobudli osobnú skúsenosť s dobrovoľníctvom v komunite či v organizáciách, nevedia túto tému uchopiť. Ku koncu roka 2017 sa preto v súlade so stratégiou a akčným plánom rozvoja občianskej spoločnosti na rok 2017 sformovala odborná skupina, ktorá pripravila návrh koncepcie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu.

¹⁵³ Pozri aj http://www.centrumdobrovolnictva.sk/images/publikacia_standardy.pdf

¹⁵⁴ Pozri aj <http://www.centrumdobrovolnictva.sk/nase-sluzby/manazment-dobrovolnictva/standarty-kvality>

¹⁵⁵ Stratégia SR pre mládež na roky 2014 až 2020

¹⁵⁶ Program podpory dobrovoľníctva a dobrovoľníckych centier z roku 2013

Výchova k dobrovoľníctvu je v systéme neformálneho vzdelávania významnou súčasťou práce detských a mládežníckych organizácií, ktoré fungujú na členskom princípe a v ktorých sa z cieľových skupín postupne stávajú aktívni dobrovoľníci a dobrovoľníčky.

XI.4 ZDROJE

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., Šavrnochová, M., Šolcová, J. 2016. Dobrovoľníctvo – cesta k rozvoju talentu a potenciálu mladých ľudí

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. at al. (2012). Dobrovoľníctvo na Slovensku – výskumné reflexie

HALL, M., LASBY, D., AYER, S., GIBBONS, W. D., 2009. Caring Canadians, Involved Canadians: Highlight from the 2007. Canada Survey of Giving, Volunteering and Participating

Koncepcia rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku. Bratislava : Úrad vlády SR. Stratégia SR pre mládež na roky 2014 až 2020

Program podpory dobrovoľníctva a dobrovoľníckych centier z roku 2013

Stratégia Prešovského samosprávneho kraja pre mládež na roky 2015 – 2020 s výhľadom do roku 2025

Stratégia podpory rozvoja dobrovoľníctva v Košickom kraji z roku 2015

Zákon NR SR č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

zákon č. 282/2008 Z. z.

Záverečné protokoly o posúdení žiadostí o dotáciu v rámci programov Služby pre mladých a Priority mládežníckej politiky v rokoch 2014 až 2017

XII. PRÁCA S MLÁDEŽOU

XII.1 OPIS VÝCHODISKOVEJ SITUÁCIE

Práca s mládežou ma podobu mnohých rôznorodých aktivít, ktoré majú uľahčiť mladým ľuďom vstup do dospelosti. Potenciál práce s mládežou (ďalej len „PsM“) vidíme vo výzvach, chápaní potrieb a podpore kvality PsM, ktorá ovplyvní hodnotu života súčasných i budúcich mladých generácií.

Oficiálne vymedzenie a pomenovanie PsM nachádzame v dokumente Stratégia EÚ pre mládež – investovanie a posilnenie postavenia mládeže, ktorú prijala Rada EÚ 27.4.2009.¹⁵⁷ Závery Rady EÚ¹⁵⁸ prijaté v roku 2015, hovoria o prínose kvalitnej práce s mládežou. Pre podporu PsM boli expertnou skupinou EÚ v roku 2015 zadané základné princípy kvality práce s mládežou, bez ohľadu na to, v akom kontexte sa vykonáva.¹⁵⁹ Typickým znakom PsM je, že sa uskutočňuje mimo procesu formálneho vzdelávania. Ďalším atribútom PsM je cieľavedomá činnosť, ktorá reaguje na potreby mladých ľudí a vedie k pozitívnemu rozvoju ich osobnosti. Práca je založená na princípe dobrovoľnej účasti mládeže, partnerského prístupu a vzájomného rešpektu.¹⁶⁰

Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 282/2008 Z. z.“) legislatívne vymedzuje základné pojmy, určuje implementačné štruktúry, vytvára systém pre rozvoj a aplikáciu PsM do praxe. Upravuje vekovú kategóriu mládeže a pracovníkov s mládežou a umožňuje kvalitnejšie podmienky na formovanie mladého človeka ako aktívneho občana. Ďalej ustanovuje základné požiadavky pre akreditáciu špecializovaných činností, postavenie mládežníckeho dobrovoľníka a financovanie práce s mládežou zo štátneho rozpočtu.

Štátna starostlivosť o mládež a šport¹⁶¹ je v pôsobnosti Ministerstva školstva vedy, výskumu a športu SR, ktoré pripravuje usmernenia, konzultuje opatrenia a pripravovanú legislatívu. Realizátormi PsM sú organizácie a inštitúcie štátneho sektora, organizácie zriadené samosprávou, organizácie mimovládneho sektora, občianske združenia a organizácie vrátane neformálnych skupín mládeže. PsM môžeme nájsť vo viacerých oblastiach pod gesciou viacerých ministerstiev.

Prehľad údajov a štatistických ukazovateľov o činnosti a aktivitách organizácií, pôsobiacich v oblasti venujúcej sa deťom a mládeži predstavujú publikácie *Deti a mládež v číslach* za jednotlivé roky 2014, 2015, 2016.¹⁶² Primárne ide o štatistické prehľady zbierané v rezorte školstva, doplnené o demografické údaje, údaje o nezamestnanosti a kriminalite mládeže. Údaje sú podkladom pre spracovanie rozpočtu MŠVVaŠ SR a sú zároveň ukazovateľom demografického vývoja aj v oblasti PsM. Avšak v štatistických ukazovateľoch chýbajú údaje o mimovládnych organizáciách, ktoré majú aj PsM, ale nie je to ich hlavná činnosť. Sú to občianske združenia a spolky zamerané na deti, mládež a študentov, voľnočasové aktivity, vzdelávanie, ochranu prírody kultúru, šport a iné¹⁶³.

¹⁵⁷ Stratégia EÚ pre mládež: Investovanie a posilnenie postavenia mládeže.

¹⁵⁸ Komplexné znenie *Council conclusions on the contribution of quality youth work to the development, well-being and social inclusion of young people*, 3239th EDUCATION, YOUTH, CULTURE and SPORT Council meeting Brussels, 16-17 May 2013 pozri na: https://www.iuventa.sk/files/documents/4%20iuventa/aktualne_dok_stranka/council%20conclusion%20on%20quality%20of%20youth%20work.pdf

¹⁵⁹ Pozri aj http://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/reports/quality-youth-work_en.pdf

¹⁶⁰ Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014-2020, https://www.minedu.sk/data/files/3889_strategia_pre_mladez.pdf str.15

¹⁶¹ Zákon o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy 575/2001 Z.z. v §17 pozri na: <http://www.epi.sk/zz/2001-575>

¹⁶² Pozri aj http://www.cvtisr.sk/cvti-sr/vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/publikacie-casopisy.../statisticke-rocenky/rocnka-o-detoch-a-mladezi.html?page_id=9586

¹⁶³ V Slovenskej republike je registrovaných viac ako 1 500 organizácií PsM; zdroj: <http://www.ives.sk/registre/hladatoz.do>

XII.1.1 Strategické dokumenty

Prijatie kľúčových dokumentov *Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020* (ďalej len „Stratégia SR“),¹⁶⁴ *Koncepcia rozvoja práce s mládežou na roky 2016 – 2020* (ďalej len „Koncepcia“)¹⁶⁵ a *Akčný plán*¹⁶⁶ posilnilo postavenie PsM. Potenciál PsM pre rozvoj mladých ľudí, stanovenie cieľov v PsM a návrhy opatrení na ich dosiahnutie obsahuje dokument *Stratégia SR*, ktorý nadväzuje na Stratégiu Európskej únie pre mládež. Pod gesciou MŠVVaŠ SR je platný dokument *Koncepcia*, ktorá špecifikuje prioritné ciele štátu v oblasti PsM do roku 2020 a prispieva k napĺňaniu strategických cieľov pre oblasť PsM. V rámci dokumentu *Koncepcia* sa dôraz kladie na vytváranie nástrojov a ich využívanie na podporu uznávania PsM vo všetkých štyroch oblastiach (formálne, politické, spoločenské, sebauznanie).¹⁶⁷ Ďalej sa v *Koncepcii* hovorí, že „*zdôrazňovanie zvyšovania kvality v práci s mládežou je ďalším celoeurópskym trendom*“, čo nám naznačuje ďalšie smerovanie PsM. K implementácii koncepcie do praxe sa vytvárajú akčné plány. Schválený Akčný plán na roky 2017 – 2018 demonštruje vízie, ciele, opatrenia gestorov a termíny plnenia v jednotlivých oblastiach PsM.¹⁶⁸

XII.1.2 Definícia práce s mládežou a súčasný stav

Prvá definícia práce s mládežou¹⁶⁹ na Slovensku bola prezentovaná a prijatá na konferencii *Mládež 2030*, ktorá sa uskutočnila 24. – 25. januára 2013.¹⁷⁰ Najčastejšie je aplikovaná definícia Európskej komisie PsM: „*Opatrenia zamerané na mladých ľudí týkajúce sa aktivít, v ktorých sa zapájajú do dobrovoľníckej činnosti, zamerané na podporu ich osobného a sociálneho rozvoja prostredníctvom neformálneho a informálneho vzdelávania.*“¹⁷¹ Dokumenty prijaté na Slovensku sa snažia o precíznejšiu formuláciu a lepšie vyjadrenie podstaty PsM. Podľa zákona č. 282/2008 Z. z.: „*Práca s mládežou je najmä výchovno-vzdelávacia činnosť, spoločenská činnosť, informačná činnosť a poradenská činnosť pre mládež, mladých vedúcich, mládežníckych vedúcich a pracovníkov s mládežou.*“¹⁷² *Stratégia*¹⁷³ dopĺňa definíciu o jej cieľavedomosť, pozitívny rozvoj osobnosti, rešpektovanie potrieb mladých ľudí a ich dobrovoľnú účasť na aktivitách. *Koncepcia*¹⁷⁴ pridáva plnohodnotné uplatnenie sa v živote, lepšie sebazpoznanie, účasť mladých ľudí na verejnom živote a angažovanosť pri vytváraní občianskej spoločnosti, vyzdvihuje dôležitosť účasti dobrovoľníkov. Zadefinovanie PsM je prínosom pre jej lepšie uchopenie a realizáciu vytýčených cieľov.

Pre napĺňanie a zabezpečovanie cieľov *Stratégie SR* vytvorilo MŠVVaŠ SR Medzirezortnú pracovnú skupinu pre štátnu politiku v oblasti mládeže (ďalej MRPS),¹⁷⁵ čím potvrdilo dôležitosť medzi sektorovej spolupráce. Samotná PsM sa nachádza vo viacerých oblastiach činnosti, rozdelenie a popis jednotlivých oblastí PsM uvádza *Správa o mládeži 2014*.¹⁷⁶

Od poslednej *Správy o mládeži* sa činnosť v oblasti PsM posunula o krok ďalej. K tomu prispeli aj aktivity organizácie IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže (ďalej len „IUVENTA“),¹⁷⁷ Rady mládeže Slovenska (ďalej len „RmS“),¹⁷⁸ Združenia Informačných a poradenských centier mladých v

¹⁶⁴ *Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 - 2020*, https://www.minedu.sk/data/files/3889_strategia_pre_mladez.pdf

¹⁶⁵ *Koncepcia rozvoja rozvoja práce s mládežou na roky 2016 – 2020* <https://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/koncepcia%20rozvoja%20pr%C3%A1ce%20s%20ml%C3%A1de%C5%B7ou%20na%20roky%202016%20-%202020.pdf>

¹⁶⁶ Akčný plán pre napĺňanie *Koncepcie rozvoja práce s mládežou na roky 2016 – 2020* v rokoch 2017 – 2018 pozri na https://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/2017/akcny_plan_ku%20koncepcii_2017_2018_482017.pdf

¹⁶⁷ *Správa o mládeži 2014*, Situačná analýza kvality života mladých ľudí v Slovenskej republike s.104, https://www.minedu.sk/data/files/3888_sprava_o_mladezi.pdf, s.95-96

¹⁶⁸ Pozri aj https://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/2017/akcny_plan_ku%20koncepcii_2017_2018_482017.pdf

¹⁶⁹ Dostupné na https://www.iuventa.sk/files/documents/4%20iuventa/mladez%202030/definicia_prace_s_mladezou_mladez_2030.pdf

¹⁷⁰ Pozri aj <https://www.iuventa.sk/sk/IUVENTA/Mladez-2030.alej>

¹⁷¹ Pozri aj http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1668203/study_Final.pdf/642c51c1-34d7-4f03-b593-317bf1812009

¹⁷² Pozri aj https://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/zakon_282.pdf §2 bod f)

¹⁷³ Pozri aj https://www.minedu.sk/data/files/3889_strategia_pre_mladez.pdf s.15

¹⁷⁴ Pozri aj <https://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/koncepcia%20rozvoja%20pr%C3%A1ce%20s%20ml%C3%A1de%C5%B7ou%20na%20roky%202016%20-%202020.pdf>

¹⁷⁵ Pozri aj <http://www.minedu.sk/medzirezortna-pracovna-skupina-pre-statnu-politiku-v-oblasti-mladeze/>

¹⁷⁶ Rozdelenie na aktivity v čase mimo vyučovania a krúžková činnosť, medzinárodná práca, otvorená práca, participácia a partnerské vzdelávanie, práca v oblasti prevencie a sociálnej inklúzie, rekreácia, poradenstvo a informovanie mládeže. Pozri na http://www.minedu.sk/data/files/3888_sprava_o_mladezi.pdf s.89

¹⁷⁷ Pozri aj <https://www.iuventa.sk/sk/IUVENTA-home.alej>

¹⁷⁸ Pozri aj <http://mladez.sk/>

SR (ďalej len „ZIPCeM“),¹⁷⁹ Asociácie centier voľného času Slovenskej republiky (ďalej len „ACVČ SR“)¹⁸⁰ a ďalších organizácií, ktoré prostredníctvom vlastnej činnosti a novej generácie Programov PRE MLÁDEŽ na roky 2014 – 2020 (ďalej len „Programy pre mládež“)¹⁸¹ a grantového programu ERASMUS+¹⁸² zrealizovali aktivity, výskumy, diskusie, prípadové štúdie, konferencie na podporu PsM. Dôležitým článkom v oblasti PsM okrem štátnych inštitúcií a mimovládnych organizácií je aj samospráva, ktorá svoju úlohu nie vždy dostatočne chápe.

Výsledky prieskumu MŠVVaŠ SR „Samospráva a mládež 2015“ poukazujú na skutočnosť, že situácia v PsM v obciach a mestách je výrazne diverzifikovaná, zhoršuje sa v závislosti od veľkosti obce (menej zamestnaných ľudí na úradoch a v inštitúciách zriadených obcou). Mnoho samospráv (najmä menšie obce) v tejto oblasti nevytvára takmer žiadne iniciatívy/služby okrem tých, ktoré vyplývajú z vyššej legislatívy. Väčšie obce a mestá zabezpečujú tieto služby buď prostredníctvom škôl vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti a ich aktivít mimo vyučovania, alebo prostredníctvom centier voľného času resp. iných školských zariadení, ktoré sú zriadené na ich území.

Pozitívom v oblasti PsM je prijatie Koncepcie práce s mládežou na úrovni samosprávnych krajov Košického, Trenčianskeho, Prešovského, Banskobystrického a Žilinského, ako aj na úrovni niektorých slovenských miest napr. mestská časť Bratislava, Prievidza, Martin, k čomu dopomohli aj grantové programy pod gesciou MŠVVaŠ SR. Tým sa zároveň zvýraznila dôležitosť PsM a podporila implementácia štátnej koncepcie PsM.

V závislosti od typu organizácie sa PsM realizuje: v zariadeniach na voľný čas a záujmovú činnosť detí a mládeže,¹⁸³ mimovládnych organizáciách¹⁸⁴ a neformálnych skupinách, ktoré priestor pre PsM vytvárajú realizáciou projektov prostredníctvom grantových programov.

XII.2 EXISTUJÚCE OPATRENIA

XII.2.1 Financovanie práce s mládežou

Financovanie PsM je zabezpečované zo štátnych zdrojov na základe zákona č.282/2008 Z. z. a z grantových schém. Finančné prostriedky zo štátnych zdrojov sú nastavené na základe originálnych kompetencií prostredníctvom podielových daní na jednotlivé kalendárne roky. Tieto finančné zdroje nie sú účelovo viazané, ich využívanie je kontrolované samosprávou, ktorá si niekedy časť finančných zdrojov ponecháva ako svoju originálnu kompetenciu. Výhodou takto financovanej činnosti je väčšia stabilita príspevkov na činnosť a odbornú kvalifikovanosť zamestnancov. Nevýhodou je jednosmerné zameranie viac na kategóriu detí od 6 do 15 rokov, čím sú znevýhodnení mladí ľudia, ktorí vyžadujú iné formy, metódy a systém práce.

Financovanie občianskych združení, neformálnych skupín mládeže a ďalších činností PsM, ktoré sa venujú neformálnemu vzdelávaniu, je nastavené na základe grantových schém jednotlivých ministerstiev, fondov, nadácií a pod.¹⁸⁵ Na základe zákona č. 282/2008 je úloha štátu v oblasti financovania PsM vymedzená v §4. Podpora PsM na Slovensku je prostredníctvom vytvorenej grantovej schémy PROGRAMY PRE MLÁDEŽ NA ROKY 2014 – 2020 (ďalej len „Programy pre mládež“).¹⁸⁶ Rozdielom, oproti predchádzajúcemu programu ADAM, je reálnejšie prepojenie na aktuálne akčné plány a stratégie práce s mládežou, transparentnejšie hodnotenie projektov.

¹⁷⁹ Pozri aj <http://icm.sk/index.php/zipcem>

¹⁸⁰ Pozri aj <http://www.acvc.sk/>

¹⁸³ Väčšinou v centrách voľného času zriadených na základe školského zákona.

¹⁸⁴ Zastrešuje ich Rada mládeže Slovenska, celkom je to 22 mládežníckych organizácií.

¹⁸⁵ Napr. Úrad vlády SR, Nadácia Pontis, Vyšehradský fond, Karpatská nadácia, Človek v ohrození, Hodina deťom, nadácie bank (SLSP, VÚB nadácia) a prosperujúcich podnikov (Nadácia Orange, Volkswagen) a pod.

¹⁸⁶ Celé znenie dotačnej schémy dostupné na <https://www.minedu.sk/programy-pre-mladez-na-roky-2014-2020/>

Podľa potrieb Programy pre mládež delíme na základe druhu pomoci. Program PODPORA mládežníckych organizácií sa zameriava na zvyšovanie kvality PsM prostredníctvom finančnej pomoci mládežníckych organizácií.¹⁸⁷ Na vytváranie príležitostí pre aktívne zapojenie sa rôznych subjektov do naplňania aktuálnej národnej stratégie pre mládež slúži program PRIORITY mládežníckej politiky. Podpore činnosti štruktúr zastupujúcich záujmy mládeže na úrovni samosprávnych krajov a na národnej úrovni sa venuje program HLAS mladých. Činnosti klientsky sa orientujúcim organizáciám v oblastiach participácie mládeže, informácií pre mládež a dobrovoľníctva je určený program SLUŽBY pre mladých.¹⁸⁸ Programy KOMUNITA a DÔKAZY vytvárajú priestor pre systémové opatrenia a strategickú mládežnícku politiku na miestnej a regionálnej úrovni, resp. zabezpečujú získavanie relevantných a dôveryhodných informácií o mladých ľuďoch a sieťujú rôzne subjekty, ktoré sú aktívne vo výskume mládeže pre potreby mládežníckej politiky.

V roku 2014 sa objem finančných prostriedkov na podporu PsM znížil o 200 000 euro oproti roku 2013. V tabuľke č.2 Programy pre mládež uvádzame informácie o dotáciách na jednotlivé oblasti podpory. Zníženie finančných prostriedkov ovplyvnilo činnosť mládežníckych organizácií, ktoré vyjadrujú nespokojnosť s klesajúcou finančnou podporou. V nasledujúcich rokoch 2015 -2017 je ročný príspevok zo strany štátu je približne vo výške 2,3 milióna euro.

Nevyváženosť v oblasti financovania vidíme aj zo strany samospráv. Na základe prieskumu Samospráva a mládež 2015¹⁸⁹ finančné zdroje, ktoré získavajú samosprávy prostredníctvom podielových daní, sú investované prevažne na záujmovú činnosť deťom vo veku 5 – 15 rokov zariadeniam, ktoré sú zriadené na základe školského zákona¹⁹⁰. Skoro vôbec alebo veľmi málo sa venuje pozornosť podpore PsM, ak áno, tak iba malými grantovými schémami.¹⁹¹ Prostredníctvom komparatívneho výskumu poukázala RmS na financovanie PsM v krajinách EÚ.¹⁹² Výskum demonštruje rôzne systémy finančných zdrojov na podporu PsM, ktoré môžu byť príkladom pre nastavenie financovania PsM aj na Slovensku.

¹⁸⁷ RmS zastrešuje 22 organizácií, z toho 18 členských pozri na: <http://mladez.sk/clenske-organizacie/> a 4 pozorovateľské pozri na: <http://mladez.sk/pozorovatelia/>

¹⁸⁸ Prijímateľom sú väčšinou organizácie, ktoré pôsobia v oblasti informácií a poradenstva pre mladých. Patria tu informačné centra mladých, ktoré sú zastrešené organizáciou ZIPCeM; pozri na <http://icm.sk/index.php/zipcem/>

¹⁸⁹ Pozri aj https://www.iuventa.sk/files/documents/7_vyskummladeze/prieskumy/prieskum_samospravy_mladez_final.pdf

¹⁹⁰ Ibid. Školský zákon.

¹⁹¹ Pozri aj https://www.iuventa.sk/files/documents/7_vyskummladeze/prieskumy/prieskum_samospravy_mladez_final.pdf s.24 -27

¹⁹² Pozri aj <http://mladez.sk/co-robime/vyskum-2/> <http://mladez.sk/wp-content/uploads/2016/08/State-Support-on-After-school-and-Out-of-school-Activities-in-Europe.-A-comparative-Analysis-2.pdf>

Tabuľka: Finančné prostriedky alokované cez Programy pre mládež MŠVVaŠ SR na roky 2014-2020

Názov programu	2013	2014	2015	2016	2017
SLUŽBY pre mladých		275 315 €	159 755 €	270 000 €	254 853 €
HLAS mladých		145 000 €	209 700 €	167 000 €	146 760 €
PRIORITY mládežníckej politiky		43 320 €	155 579 €	204 925 €	x
PRIORITY II mládežníckej politiky		75 488 €	x	x	x
PODPORA mládežníckych organizácií		1 781 542 €	1 753 392 €	1 627 393 €	1 656 418 €
KOMUNITA mladých		x	x	41 818 €	x
PRIORITY mládežníckej politiky 2017/1 – ŠD		x	x	x	30 000 €
PRIORITY mládežníckej politiky 2017/2		x	x	x	79 694 €
PRIORITY mládežníckej politiky 2017/3		x	x	x	70 754 €
Celkom €	2 530 994 €	2 320 665 €	2 278 426 €	2 311 136 €	2 238 479 €

V rámci Európskej únie je to program ERASMUS+, ktorý podporuje aktivity v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu. Prioritou v programe Erasmus + v oblasti mládeže je podpora neformálneho vzdelávania, avšak oveľa väčší dôraz sa kladie na podporu projektov v oblasti vytvárania strategických partnerstiev, spolupráce, zlepšenie informovanosti o PsM na medzinárodnej, národnej, lokálnej úrovni. Finančná podpora má rastúcu tendenciu, čo dokazuje aj nižšie spracovaná tabuľka č.2.

Tabuľka: Finančná podpora v rámci grantového programu ERASMUS+ v oblasti mládeže

Aktivita	Mládežnícka výmena	Tréningový kurz	Európska dobrovoľnícka služba	Strategické partnerstvo	Štruktúrovaný dialóg	Spolu €
2014	2 144 025			783 544	110 604	3 038 173
2015	2 522 729			458 984	131 430	3 113 143
2016	919 718	602 937	1 208 767	437 174	128 780	3 297 376
	2 731 422					
	1 726 494					
Aktivita	Mládežnícka výmena	Tréningový kurz	Európska dobrovoľnícka služba	Strategické partnerstvo	Štruktúrovaný dialóg	Spolu €
2014	2 144 025			783 544	110 604	3 038 173
2015	2 522 729			458 984	131 430	3 113 143
2016	919 718	602 937	1 208 767	437 174	128 780	3 297 376
	2 731 422					
	1 726 494					

XII.2.2 Uznanie práce s mládežou

Prvé pokusy o uznanie prínosu PsM sa datujú do roku 1995. V roku 2015 sa uskutočnil Druhý Európsky konvent o práci s mládežou, ktorý naznačil základné výzvy, ktorým práca s mládežou v Európskej únii čelí a zohľadňuje sa aj v politikách jednotlivých členských krajín EÚ. Na Slovensku naštartovala podporu i snahu o spoločenské uznanie PsM v roku 2013 Deklarácia o uznávaní prínosov neformálneho vzdelávania, ktorú podpísalo 98 signatárov z radov zamestnávateľov, formálneho vzdelávania a zástupcov sektoru práce s mládežou a 6 predstaviteľov samospráv.¹⁹³ Aktuálny počet signatárov je 148.

Na podporu uznávania kompetencií, získaných pri PsM na pôde formálneho vzdelávania a spoločenského uznania PsM bol určený Národný projekt ESF KOMPRAX – Kompetencie pre prax, ktorý realizovala IUVENTA. Vzdelávaním prešlo viac ako 12 000 účastníkov, ktorí mali možnosť prostredníctvom vlastných projektov overiť získané zručnosti v praxi. Výstupom z projektu sú publikácie z realizovaných výskumov o mládeži.¹⁹⁴ Ďalšou aktivitou organizácie IUVENTA bol projekt PRAKTIK – Praktické zručnosti cez neformálne vzdelávanie v práci s mládežou, ktorý vytvoril priestor pre budovanie siete regionálnych pracovníkov pre PsM. V rámci Slovenska bolo

¹⁹³ Pozri aj https://www.iuventa.sk/files/documents/4%20iuventa/publikacie/ilf_krok_za_krokom/___krok_za_krokom_web.pdf

¹⁹⁴ Pozri aj <https://www.iuventa.sk/sk/KomPrax/Home.alej>

zriadených 7 tematických mládežníckych centier, 9 akreditovaných vzdelávacích programov a bolo distribuovaných viac ako 1000 metodicko – informačných a 500 tematických materiálov. Do projektu sa zapojilo 250 pracovníkov s mládežou a 245 mládežníckych vedúcich. Ambíciou projektu bolo vytvoriť priestor na prienik formálneho a neformálneho vzdelávania.¹⁹⁵ Realizované projekty vniesli do PsM nový impulz avšak nedostatok finančných zdrojov ako aj personálne zmeny v organizácii IUVENTA v danom období čiastočne spomalili proces rozvoja.

Rast kvality práce s mládežou je jeden z kľúčových cieľov Stratégie SR – **Strategický cieľ 1: Hodnota práce s mládežou.** Jedným z krokov bolo zaradenie profesie „Pracovník s mládežou“ do národnej sústavy povolání a národnej sústavy kvalifikácií. V rámci projektu prebehla kampaň Uznanie, ktorej cieľom bolo podporiť spoločenské uznanie práce s mládežou prostredníctvom komplexnej aktivity, vypracovali sa kompetenčné profily a overilo sa akreditované vzdelávanie pre všetky typy realizátorov práce s mládežou v zmysle zákona č. 282/2008. Súčasťou projektu bola aj iniciatíva smerom k zamestnávateľom a zástupcom formálneho vzdelávania o uznaní významu a prínosu práce s mládežou, k rozvoju kompetencií pre trh práce a celkový osobný aj spoločenský život.

Strategický cieľ 2 Práca s mládežou pri riešení výziev na poli zviditeľňovania výsledkov PsM v oblasti rozvoja kompetencií prostredníctvom rôznych nástrojov. K naplneniu cieľa prispeli zdokladované výstupy z projektu KomPrax a PRAKTIK. Vytvorenie Národnej pracovnej skupiny pre Štruktúrovaný dialóg (ďalej len NPS ŠD),¹⁹⁶ ktorej cieľom je dať príležitosť mladým ľuďom zapojiť sa do tvorby politík so zreteľom na mapovanie ich reálnych potrieb, tiež prispelo k napĺňaniu strategických cieľov. Ďalším nástrojom mapovania potrieb je Panel mladých ako súčasť štruktúrovaného dialógu.¹⁹⁷ Jeho ambíciou je pochopenie mladej generácie poskytnúť dôkazy o jej potrebách pre tvorbu politiky mládeže.

Úsilie o naplnenie **Strategického cieľa 3: Spoločenský dopad** sa prejavilo v decembri 2015 vytvorením pracovnej skupiny MŠVVaŠ SR pod názvom Systém starostlivosti o deti a mládež mimo vyučovania, ktorej cieľom bolo pripraviť návrhy na úpravy systému starostlivosti o deti a mládež. Ďalším krokom je výstup z Národnej konferencie mládeže,¹⁹⁸ ktorá sa uskutočnila 4.10.2016 v Žiline v podobe „Spoločné odporúčania štruktúrovaného dialógu o mládeži pre tvorcov politík“. V rámci slovenského predsedníctva v Rade EÚ sa uskutočnila 3.- 6.10.2016 v Košiciach Európska konferencia mládeže, úlohou bolo prediskutovať názory mladých ľudí, ktoré zaznievajú na konzultáciách v rámci Štruktúrovaného dialógu vo všetkých krajinách Európy. Závery Rady o podpore nových prístupov k PsM prijala Rada EÚ na svojom zasadnutí, ktoré sa konalo 21.-22.11.2016.¹⁹⁹ Prijaté dokumenty vyzývajú zodpovedných za PsM hľadať inovačné prístupy, spolupracovať, finančne podporovať, pravidelne monitorovať a identifikovať nové kompetencie potrebné pre PsM. Zvýšenie záujmu mládeže o aktívnu účasť na tvorbe miestnych, regionálnych aj Európskych politík vo vzťahu k mládeži podporuje projekt Za jedno lano.²⁰⁰

K uznaniu PsM prispievajú aj medzinárodné aktivity: účasť ACVČ SR v platforme YOUTH WIKI (Support to better knowledge in the Youth policy), zapojenie sa organizácie IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže do dlhodobého projektu EUROPE GOES LOCAL - podpora PsM na lokálnej úrovni (strategické partnerstvá podporované programom Erasmus+).

¹⁹⁵ Pozri aj <https://www.iuventa.sk/sub/projektpraktik/novinky-1.alej>

¹⁹⁶ Pozri aj <http://strukturovanydialog.sk/strukturovany-dialog/>

¹⁹⁷ Pozri aj <http://strukturovanydialog.sk/co-je-panel-mladych/>

¹⁹⁸ Pozri aj <http://strukturovanydialog.sk/2016/11/11/spolocene-odporucania-strukturovaneho-dialogu-mladezi-tvorcov-politik-mladymi-ludmi-narodnej-konferencie-mladeze-konanej-4-10-2016-ziline/>

¹⁹⁹ Pozri aj http://www.minedu.sk/data/files/6792_st-14277-2016-init-sk.pdf

²⁰⁰ Pozri aj <http://zajednolano.sk/>

XII.2.3 Kvalita práce s mládežou

Snahy o potvrdenie kvality práce s mládežou a jej výsledkov sa odrazili v zavedení akreditácie špecializovaných činností v práci s mládežou v rámci zákona č. 282/2008 Z. z. V rokoch 2009 až 2017 bolo akreditovaných 127 programov neformálneho vzdelávania,²⁰¹ účastníci získavajú osvedčenie o absolvovaní programov ako súčasť osobného vzdelávacieho portfólia. Obdobne Európska komisia vydáva Youthpass absolventom mládežníckych programov v rámci programu Erasmus+, kde sa potvrdzujú kompetencie získané v priebehu projektov. Na národnej úrovni v projekte Komprax vznikla databáza absolventov naviazaná na akreditované programy podľa Zákona č. 282/2008 Z. z. - žiadala by sa jednotná stratégia, akým spôsobom prezentovať a zviditeľňovať jednotlivé programy. K poznatkom o kvalite PsM v mládežníckych organizáciách a kvalite práce s mládežou prispela aj RmS vo svojom výskume „Dopady práce s mládežou z roku 2016“²⁰² a v štúdiu „Kvalita práce s deťmi a mládežou v mládežníckych organizáciách“.²⁰³ Naďalej ostáva otvorená otázka vytvorenia štandardov a indikátorov kvality PsM ako aj zavedenia do praxe nástrojov na meranie a podporu rozvoja kvality PsM.

XII.3 ADRESOVATEĽNÉ VÝZVY A ODPORÚČANIA

S cieľom systematicky a trvalo zabezpečiť rozvoj PsM sa odporúča:

Ministerstvu školstva vedy, výskumu a športu SR

- Otvoriť odbornú diskusiu o validácii odborných, pedagogických spôsobilostí a kvalifikácií vo formálnom a neformálnom vzdelávaní v oblasti PsM.
- V právnych predpisoch vytvoriť viac podpory pre neorganizovanú mládež, nakoľko počet organizovanej mládeže je veľmi nízky.
- Zvýšiť finančnú podporu mládežníckych organizácií na lokálnej, regionálnej a národnej úrovni.
- Prijatť opatrenia pre podporu PsM aj s vytvorením finančného zabezpečenia pre zamestnanie pracovníka s mládežou v inštitúciách, združeniach, samosprávach, ktoré majú kapacitu rozvíjať PsM.
- Zadefinovať verejný záujem a sledovať hodnotu za peniaze v sektore PsM.
- Akcentovať partnerský prístup medzi štátom, samosprávami, verejnými a neverejnými poskytovateľmi aktivít pre mládež.

Miestnej a regionálnej samospráve

- Vytvoriť podmienky (materiálne a finančné) na podporu PsM prostredníctvom relevantných inštitúcií a organizácií tak, aby boli schopné vykonávať dlhodobo udržateľnú PsM, ktorá je zmysluplná a dostupná pre všetkých mladých ľudí.

Mimovládny organizáciám a združeniam

- Spolupodieľať sa na definovaní a analýze potrieb PsM.

²⁰¹ Pozri aj <http://www.minedu.sk/akreditacie-v-oblasti-prace-s-detmi-a-mladezou/>

²⁰² Pozri aj http://mladez.sk/wp-content/uploads/2016/08/Dopady-pr%C3%A1ce-sml%C3%A1de%C5%BEou_spr%C3%A1va-zv%C3%BDskumu-1.pdf

²⁰³ Pozri aj http://mladez.sk/wp-content/uploads/2016/08/kvalita_sprava_final.pdf

XII.4 ZDROJE

Zákon č. 282/2008 Z. z. – Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 245/2008 Z. z. – Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Akčný plán pre napĺňanie Konceptie rozvoja práce s mládežou na roky 2016 – 2020 v rokoch 2017 – 2018. [on-line] In www.iuventa.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <https://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/2017/akcny_plan_ku%20konceptii_2017_2018_482017.pdf>.

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., KURČÍKOVÁ, K. A kol. 2017. *Metodika získavania podkladov pre tvorbu mládežníckej politiky na lokálnej úrovni.* Banská Bystrica: Centrum dobrovoľníctva 2017. ISBN 978-80-557-0829-4

ČAVOJSKÁ, K. 2016. *Dopady práce s mládežou (záverečná správa z výskumu).* 64s. [on-line] In www.mladez.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <http://mladez.sk/wp-content/uploads/2016/08/Dopady-pr%C3%A1ce-s-ml%C3%A1de%C5%BEou_spr%C3%A1va-z-v%C3%BDskumu1.pdf>.

Erasmus+. [on-line] In www.erasmusplus.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<http://www.erasmusplus.sk/index.php?sw=75>>.

Inkluzívne prístupy v programoch a praxi výchovy vo voľnom čase n[on-line] In www.iuventa.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<https://www.iuventa.sk/sk/Vyskum-mladeze/Prieskumy-katalog-dat.alej>>.

Koncepcia rozvoja práce s mládežou na roky 2016 – 2020. [on-line] In www.iuventa.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<https://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/koncepcia%20rozvoja%20pr%C3%A1ce%20s.pdf>>.

Konferencia Mládež 2030: Prúty a architekti. [on-line] In www.iuventa.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<https://www.iuventa.sk/sk/IUVENTA/Mladez-2030.alej>>.

MALIŠKOVÁ, Z. – HROZENSKÁ M. 2016. *Práca s mládežou výzvy a trendy. Zborník z konferencie konanej dňa 3.5.2016 v Nitre.* Bratislava 2016. [on-line] In www.mladez.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<http://mladez.sk/ponuka/praca-s-mladezou-vyzvy-a-trendy/>>.

Medzirezortná pracovná skupina pre štátnu politiku v oblasti mládeže. [on-line] In www.minedu.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<https://www.minedu.sk/medzirezortna-pracovna-skupina-pre-statnu-politiku-v-oblasti-mladeze/>>

Nová generácia Programov PRE MLÁDEŽ na roky 2014 – 2020. [on-line] In www.iuventa.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<https://www.iuventa.sk/sk/Granty/Nova-generacia-Programov-PREMLADEZ-na-roky-2014-2020.alej>>.

PEŠEK, T. – DUDÁČ, A. 2013. *krok za krokom k uznaniu. ...alebo zo zákulisia uznávania neformálneho vzdelávania v práci s mládežou na Slovensku.* Bratislava: IUVENTA. 2016 22 s. ISBN 978-80-8072-135-0.

POLČICOVÁ, S. a kol. 2015. *Deti a mládež v číslach za rok 2014.* Bratislava : CVTI SR. 2015 106 s. ISBN 978-80-89354-51-1.

POLČICOVÁ, S. a kol. 2016. *Deti a mládež v číslach za rok 2015*. Bratislava : CVTI SR. 2016 107 s. ISBN 978-80-89354-70-2.

POLČICOVÁ, S. a kol. 2017. *Deti a mládež v číslach za rok 2016*. Bratislava : CVTI SR. 2017 103 s. ISBN 978-80-89354-81-8.

Prieskum Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR „Samospráva a mládež 2015.“ [on-line] In www.iuventa.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: https://www.iuventa.sk/files/documents/7_vyskummladeze/prieskumy/prieskum_samospravy_mladez_final.pdf.

Quality Youth Work. [on-line] In www.ec.europa.eu [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/reports/quality-youth-work_en.pdf.

Ročenka o deťoch a mládeži. [on-line] In Web.cvtisr.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/publikaciecasopisy.../statisticke-rocenky/rocenka-o-detoch-a-mladezi.html?page_id=9586.

Spoločné odporúčania štruktúrovaného dialógu o mládeži pre tvorcov politik mladými ľuďmi z Národnej konferencie mládeže konanej 4.10.2016 v Žiline. [on-line] In www.strukturovanydialog.sk [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <http://strukturovanydialog.sk/2016/11/11/spolocne-odporucania-strukturovaneho-dialogu-mladezi-tvorcov-politik-mladymi-ludmi-narodnej-konferencie-mladeze-konanej-4-10-2016-ziline/>.

State Support on After-school and Out of-school Activities in Europe. A Comparative Analysis. www.mladez.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <http://mladez.sk/wpcontent/uploads/2016/08/State-Support-on-After-school-and-Out-of-schoolActivities-in-Europe.-A-comparative-Analysis-2.pdf>.

Správa o mládeži 2014. [on-line] In www.minedu.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: https://www.minedu.sk/data/files/3888_sprava_o_mladezi.pdf.

Stratégia EÚ pre mládež – investovanie a posilnenie postavenia mládeže Obnovená otvorená metóda koordinácie s cieľom riešiť výzvy a príležitosti týkajúce sa mládeže. [on-line] In www.iuventa.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: https://www.iuventa.sk/files/documents/legislativa/2010_2018_strategia_eu_spoluprace_v_oblasti_mladeze.pdf.

Stratégia SR pre mládež na roky 2014 – 2020. [on-line] In www.minedu.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: https://www.minedu.sk/data/files/3889_strategia_pre_mladez.pdf.

Štruktúrovaný dialóg. [on-line] In www.strukturovanydialog.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <http://strukturovanydialog.sk/strukturovany-dialog/>.

Štruktúrovaný dialóg. [on-line] In Web.strukturovanydialog.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <http://strukturovanydialog.sk/co-je-panel-mladych/>.

The Socio – economic Scope of Youth Work in Europe. Final report. [on-line] In www.pjpeu.coe.int. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: http://pjpeu.coe.int/documents/1017981/1668203/study_Final.pdf/642c51c1-34d7-4f03-b593-317bf1812009.

TILLOVÁ E. 2016. Kvalita práce s deťmi a mládežou (správa zo štúdie). 18 s. [on-line] In www.mladez.sk. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: http://mladez.sk/wpcontent/uploads/2016/08/kvalita_sprava_final.pdf.

Výstupy projektu KomPrax - Kompetencie pre prax. [on-line] In www.iuventa.sk. [cit.2017-09-11]. Dostupné na: <https://www.iuventa.sk/sk/KomPrax/Vystupy-projektu.alej>.

Výstupy projektu Praktik. [on-line] In *Web.iuventa.sk*. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<https://www.iuventa.sk/sk/sub/projektpraktik/Vystupy-Projektu.alej>>.

YOUTH WIKI, YOUTH POLICY GOVERNANCE. [on-line] In *www.eacea.ec.europa.eu.sk* [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/en/content/youthwiki/overview-slovakia>>

Za jedno lano. [on-line] In *www.zajednolano.sk*. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<http://zajednolano.sk/o-projekte/>>

Zákon č.282/2008 Z.z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č.131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. [on-line] In *www.minedu.sk*. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<https://www.minedu.sk/12290-sk/zakony/>>.

Zákon č.575/2001 Z.z. Zákon o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy. [on-line] In *www.epi.sk*. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<http://www.epi.sk/zz/2001-575>>.

Závery Rady a zástupcov členských štátov zasadajúcich v Rade [on-line] In *www.minedu.sk*. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/files/6792_st-14277-2016-init-sk.pdf>.

Závery Rady a zástupcov vlád členských štátov, ktorí sa zišli na zasadnutí Rady, o podpore nových prístupov k práci s mládežou s cieľom odhaliť a rozvinúť potenciál mladých ľudí. [on-line] In *www.minedu.sk*. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <http://www.minedu.sk/data/files/6792_st-14277-2016-init-sk.pdf>.

Zoznam akreditovaných vzdelávacích programov. [on-line] In *www.minedu.sk*. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<http://www.minedu.sk/akreditacie-v-oblasti-prace-s-detmi-a-mladezou/>>.

3239th EDUCATION, YOUTH CULTURE and SPORT Council meeting Brussels, 16-17 May 2013 [on-line] In *www.iuventa.sk*. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <https://www.iuventa.sk/files/documents/4%20iuventa/aktualne_dok_stranka/council%20conclusion%20on%20quality%20of%20youth%20work.pdf>.

Analýzy PsM Vidička mládež v komunite. 2017. 59 s. Rada mládeže Žilinského kraja. Dostupné na: <<http://www.rmzk.sk/wp-content/uploads/2017/04/1.-VIDIECKA-MLADE%C5%BD-V-KOMUNITE-SPOLU.pdf>>.

Zaujímá nás život mladých v Rači. 2017. 35 s. Mládež ulice [on-line] In *www.mladezulice.sk*. [cit. 2017-09-11]. Dostupné na: <<http://www.minedu.sk/akreditacie-v-oblasti-prace-s-detmi-a-mladezou/>>.

Zoznam použitých stratégií

ACVČ SR – Asociácia centier voľného času Slovenskej republiky
ZIPCeM – Združenie Informačných a poradenských centier mladých
Koncepcia rozvoja – Koncepcia rozvoja práce s mládežou na roky 2016 - 2020
MRPS – Medzirezortná pracovná skupina pre štátnu politiku v oblasti mládeže
PsM – Práca s mládežou
RmS – Rada mládeže Slovenska
MŠVVaŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
MPC – Metodicko-pedagogické centrum
CVTI SR – Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky
KCVČ – Krajské centrum voľného času
Správa 2014 – Správa o mládeži 2010 – 2014
Stratégia SR – Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020
NPS ŠD – Národná pracovná skupina pre štruktúrovaný dialóg
NFV – neformálne vzdelávanie
EDS – Európska dobrovoľnícka služba
AIIESEC - Association Internationale des Etudiants en Sciences Economiques et Commerciales
SOŠ – stredná odborná škola
ŠIOV – Štátny inštitút odbornej výchovy
ŠPÚ – Štátny pedagogický ústav
ÚVZ SR – Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky

SPRÁVA O MLÁDEŽI 2018 – SITUAČNÁ ANALÝZA KVALITY ŽIVOTA MLADÝCH EUDÍ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Projektový manažér:

Ing. Dean Reš

Recenzenti:

Mgr. Michal Deneš, MŠVVaŠ SR, odbor celoživotného vzdelávania
Mgr. Dominika Garajová, MPSVaR SR, sekcia práce
Mgr. Miriam Fecenková, MH SR, sekcia podnikateľského prostredia a inovácií
PhDr. Daniela Drobná, PhD., Únia miest Slovenska
Mgr. Ivar Štaffa, MŠVVaŠ SR, kancelária štátneho tajomníka II
Mgr. Tomáš Kúdela, MZ SR, odbor zdravotníckeho vzdelávania
Mgr. Michal Šfacha, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity
Mgr. Terézia Gábriková, Žilinský samosprávny kraj, odbor školstva a športu

Odborní garanti a koordinátori pracovných skupín, ktoré pripravovali jednotlivé kapitoly:

Meno a priezvisko	Téma	Inštitúcia	Email
Ján Orlovský	Vzdelávanie	Nadácia otvorenej spoločnosti	jan.orlovsky@osf.sk
Miroslav Hajnoš	Zamestnanosť	Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky	hajnos@kozsr.sk
Matej Sapák	Tvorivosť a podnikavosť	LEAF Academy	matej.sapak@leafacademy.eu
Katarína Čavojská	Participácia	Rada mládeže Slovenska	cavojska@mladez.sk
Peter Kupec	Mládež a svet	Národná agentúra programu EÚ Erasmus+ pre oblasť mládeže a športu	peter.kupec@iuventa.sk
Štefan Matula	Zdravie a zdravý životný štýl	Výskumný ústav detskej psychológie	stefan.matula@vudpap.sk
Janette Motlová	Sociálne začlenenie	Od emócií k poznaniu, n.o.	motlova@eduma.sk
Alžbeta Brozmanová Gregorová	Dobrovoľníctvo	UMB Banská Bystrica, Katedra sociálnej práce	alzbeta.gregorova@umb.sk
Marta Hanečáková	Práca s mládežou	Asociácia CVČ SR	cvc@cvc.sk

Predkladateľ Správy o mládeži 2018, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, ďakuje všetkým 83 členom a členkám pracovných skupín pre prípravu podkladov do správy, ktoré zasadali v období marec - október 2017.